

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**SALIHA SCHEINHARDT'IN DREI ZYPRESSEN ADLI
ESERİNDE GÖÇMEN KADIN İMGESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ebru ZARZAVATÇIOĞLU

Enstitü Anabilim Dalı: Alman Dili ve Edebiyatı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Arif ÜNAL

HAZİRAN - 2014

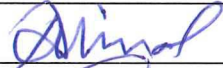

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SALIHA SCHEINHARDT'IN "DREI ZYPRESSEN"
ADLI ESERİNDE GÖÇMEN KADIN İMGESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Ebru ZARZAVATÇIOĞLU

Enstitü Anabilim Dalı : Alman Dili ve Edebiyatı

"Bu tez 12.06/2014 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir."

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Prof. Dr. Arif ÜNAL	Basarılı	
Prof. Dr. Muharrem Tosun	Basarılı	
Yrd. Doç. Dr. A. Nursen Durakçı	Basarılı	

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Ebru ZARZAVATÇIOĞLU

12.06.2014

ÖNSÖZ

Çalışmam boyunca beni destekleyen, zorlandığım noktalarda bana yol gösteren, tezim için önerilerde bulunan ve her türlü soruma cevap veren danışmanım Prof. Dr. Arif Ünal'a, manevi desteklerini esirgemeyen tüm yakınlarıma ver her zaman yanımda olan ve bana güç veren anneme çok teşekkür ederim.

Ebru ZARZAVATÇIOĞLU

12.06.4014

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
ÖZET	iv
SUMMARY	v
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: ALMANYA'YA GÖÇ	6
1.1. Türklerin Almanya'ya Göç Hikayesi	6
1.2. Göçmen Edebiyatı'nın Doğuşu	11
1.3. Göçmen Edebiyatı'nın Tanımı	12
1.4. Göçmen Edebiyatı'nda İşlenen İlk Konular	14
1.4.1. Birinci Kuşak Yazarlar ve Eserlerinde Yansıtılan Konular	14
1.4.2. İkinci Kuşak Yazarlar ve Eserlerinde Yansıtılan Konular	16
1.4.3. Üçüncü Kuşak Yazarlar ve Eserlerinde Yansıtılan Konular	18
BÖLÜM 2: TÜRK VE ALMAN TARİHİNDE KADIN	20
2.1. Türk Tarihinde Kadın	20
2.1.1. İslamiyet Döneminde Kadın	20
2.1.2. Osmanlı Döneminde Kadın	22
2.1.3. Cumhuriyet Döneminde Kadın	28
2.2. Çağlar Boyu Edebiyatta Kadın	31
2.2.1. Orta Çağ Döneminde Kadın	31
2.2.2. Rönesans Döneminde Kadın	32
2.2.3. Reformasyon Döneminde Kadın	33
2.2.4. Aydınlanma (Aufklärung) Döneminde Kadın	35
2.2.5. Weimar Klassizm Döneminde Kadın	35
2.2.6. Romantik Döneminde Kadın	37
2.2.7. Vormärz Döneminde Kadın	39
BÖLÜM 3: SALİHA SCHEINHARDT'IN HAYATI VE EDEBİ KİŞİLİĞİ	40
3.1. Saliha Scheinhardt'ın Biyografisi	40

3.2. Saliha Scheinhardt’jin Yapıtları	41
3.3. Saliha Scheinhardt’ın Yapıtlarının Genel Özellikleri	43
3.4. Saliha Scheinhardt’ın “Drei Zypressen” Adlı Eserinin Özeti	45
3.4.1. “Drei Zypressen” (Zümrüt Ö)	45
3.4.2. “Drei Zypressen (Gülnaz K.)	50
3.4.3. “Drei Zypressen” (Zeynep Z.).....	53

BÖLÜM 4: KADIN İMGESİ

4.1. Türkiye’de ve Almanya’da Yansıtılan Kadın İmgesi	57
4.2. “8 Mart Dünya Kadınlar Günü” ve Kadının Toplumdaki Yeri.....	60
4.3. Dünya ve Alman Edebiyatı’nda Kadın İmgesi.....	61
4.4. Saliha Scheinhardt’ın Eserlerinde Kadın İmgesi	62
4.4.1. Gülnaz K. – Sömürülen Kadın İmgesi	64
4.4.2. Zümrüt Ö. - Güçlü Kadın İmgesi	71
4.4.3. Zeynep Z. – Cesur Kadın İmgesi	79
4.5. “Drei Zypressen” Adlı Eserde Anne İmgesi	89
4.5.1. Gülnaz K.’nin Annesi – Pasif Anne İmgesi	90
4.5.2. Zümrüt Ö.’nin Üvey Annesi – Acımasız Anne İmgesi.....	92
4.5.3. Zeynep Z.’nin Annesi – Koruyucu Anne İmgesi	94

BÖLÜM 5: “DREİ ZYPRESSEN” ADLI ESERDE KADIN İMGESİNDEKİ ERKEĞİN ROLÜ

5.1. Gülnaz K.’nin Babası – Sömüren Baba İmgesi	96
5.2. Beşir – Ahlaksız/Zalim Erkek İmgesi	99
5.3. Hakan – Seven/Koruyucu Erkek İmgesi	100
5.4. Zeynep Z.’nin Ağabeyleri – Zalim Ağabey İmgesi	104
5.5. Werner – Bencil/Terkeden Erkek İmgesi.....	105

SONUÇ.....

KAYNAKÇA

ÖZGEÇMİŞ.....

KISALTMALAR

Alm.	: Almanca
TAM	: Türkiye Araştırmalar Merkezi
İTO	: İstanbul Ticaret Odası

Tezin Başlığı: Saliha Scheinhardt'ın "Drei Zypressen" Adlı Eserinde Göçmen Kadın İmgesi

Tezin Yazarı: Ebru ZARZAVATÇIOĞLU

Danışman: Prof. Dr. Arif ÜNAL

Kabul Tarihi: 12.06.2014

Sayfa Sayısı: v (ön kısım) + 118 (tez)

Anabilim Dalı: Alman Dili ve Edebiyatı

Bilim Dalı: Alman Dili ve Edebiyatı

Kadın hakkında birçok araştırma ve incelemeler yapılmıştır. Toplum içinde yaşadıkları sorunlar, acılar, dışlanmışlıklar gibi çeşitli konulara değinilmiştir. Kadının doğuştan beri ötekileştirilmesi ve bunun sonucunda kendi özüne yabancılaşması sorunsalı birçok yazın eserinde ele alınmıştır. Bu çalışmada kadının erkek karşısında nasıl bir imaj sergilediği, çektiği sıkıntılarla birlikte toplum tarafından nasıl görüldüğü ve konumları kimler tarafından belirlendiği açıklanmıştır. Bu doğrultuda Alman yazınında Türk kökenli olmak üzere eserlerinde büyük yankılar uyandıran Saliha Scheinhardt, gelmiş olduğu kültür ile yaşadığı kültür içerisinde kadın imgesinin yansıtılmasına eleştirel bir bakış açısıyla sunmaya çalışmıştır. Kadın imgesinin acı, şiddet ve sevgi kavramlarının ön plana çıktığı bu çalışmada toplumsal kökenin ve uygarlık düzeyinin hangi aşamasında olursa olsun hemen her nokta da kadınları benzer yaşantılarla benzer acılardan geçtiği gözler önüne serilmiştir.

Saliha Scheinhardt'ın bu yapıtı doğrultusunda kadının durumunu "Saliha Scheinhardt'ın Drei Zypressen Adlı Eserinde Kadın İmgesi" başlıklı tezimizde izledik. Bu tez bir Giriş ve beş ana kısımdan ve bir de Sonuç bölümünden oluşmaktadır. Birinci kısımda yazarı Göçmen Edebiyatına dâhil olduğu için öncelikle Türklerin göç sürecini ve Göçmen edebiyatının ortaya nasıl çıktığını açıkladık. İkinci kısımda genel olarak Saliha Scheinhardt'ın yaşam öyküsü, edebi kişiliği ve eserlerini açıkladık. Üçüncü kısımda tarihsel süreç çerçevesinde kadın imgesini inceledik. Tezimizin dördüncü bölümünde ise incelediğimiz eserde öne çıkan kadın imgelerinin nasıl yansıtıldıkları ele aldık. Son bölümde ise erkek kahramanların kadın kahramanlara etkisini ön plana çıkararak, kadınlara dayattıkları yaşamları örnekler yardımıyla ön plana çıkardık. Eserde üç kahramanın sergiledikleri kadın imgesini saptadık. Bu kadınların toplumun, özellikle erkek kahramanların onlara yüklediği davranışları yansıttıklarını gördük. Bunun üzerine eserdeki erkek imgelerinin (baba imgesi, eş imgesi, ağabey imgesi, sevgili imgesi) kadın kahramanlara olan etkilerini inceledik.

Sonuç olarak evrensel kadın sorunlarını en iyi şekilde dile getiren Saliha Scheinhardt'ın bu eserinde, kadının yüzyıllar boyunca sevinçlerini, hüznlerini, dışlanmışlıklarını ve aralarındaki benzerliklerini ortaya koymak istiyoruz.

Anahtar Kelimeler: kadın, Saliha Scheinhardt, kültür, göçmen edebiyatı, imge

Title of the Thesis: Immigrant Woman Image in the work “Drei Zypressen” by Saliha Scheinhardt

Author: Ebru ZARZAVATÇIOĞLU

Supervisor: Prof. Dr. Arif ÜNAL

Date: 12.06.2014

Nu. of pages: v (pre text)+118 (main body)

Department: German Language and Literature **Subfield:** German Language and Literature

Many studies and surveys have been carried out about women. These studies have touched on the subjects such as the problems, sorrows, social exclusion which they experienced in the society. The question of marginalisation of woman since her birth and her self-alienation because of this fact has been addressed in many literary Works. In this study, we tried to explain that what type of image woman has displayed against man and how she had been accepted by the society together with the problems she experienced, and who have determined her position. Accordingly, Saliha Scheinhardt, who has created great influence in her Works as a Turkish origin writer, has critically tried to present the reflection of woman image both in the culture she had come from and the culture she lived. In this study, where sorrow, violence and love concept of woman image came to the forefront, it has been revealed that the women have experienced similar life and sorrows in almost every points in whatever stages of social origin and civilisation level.

In line with this work of Saliha Scheinhardt, we observed woman's state with the thesis, “Woman Image in the Work Drei Zypressen by Saliha Scheinhardt”. This thesis comprises an introduction and five main chapter and one Conclusion. In the first chapter, we described at first immigration process of Turks because of the fact that author was involved with the Immigrant Literature, and how Immigrant Literature has been emerged. In the second chapter we examined generally life story of Saliha Scheinhardt, her literary personality and her literal Works. In the third chapter we examined woman image within the framework of historical process. In the fourth chapter of our thesis, we discussed that how woman images (which became prominent in the work) have been reflected. In the last chapter, emphasizing the influence of male heroes over female heroes, we have highlighted life styles imposed by them on the women with the help of examples. We have detected woman image which was displayed by three heroes. We saw that these women have reflected the behaviours which were imposed by the society and especially. Then, we have examined effects of male images cited in the work (father image, spouse image, elder brother image, and boyfriend image) over the female heroes. As a conclusion, in this literary work of Saliha Scheinhardt, in which universal problems of women have been reflected perfectly, we tried to reveal joys, grieves, marginalisation and similarities of the women throughout the ages.

Keywords: woman, Saliha Scheinhardt, culture, immigrant Literature, image

GİRİŞ

“İster eğitimsizlik, ister töre baskısı, ister tutuculuk, kadına karşı bu tutum ve davranışlarımız uygar bir anlayışa ulaşmazsa, kadın erkek hiçbirimizin mutluluk yüzü görebilmesi olanaksızdır.” (Mustafa Kemal ATATÜRK)

Günümüzde kadınlara bakış açısı dünyanın her yerinde en önemli toplumsal meselelerden biridir. Kadın tarih boyunca erkek egemenliği altında olmuştur ve her daim sosyal ve bireysel haklarının çiğnendiği bir toplumda yaşamıştır. Kadın, erkek gibi bir varlık olduğu halde tarih boyunca farklı muamele görmüştür. Tarih boyunca erkek her zaman ön planda, kadın ise ona bağımlı bir varlık olarak görülmüştür. Avrupa tarihine bakıldığında sosyal değişimlere paralel olarak kadına özgürlükler verilmiştir, ancak kadına yönelik bu atılımlar ve bireysel özgürlüklere rağmen, fazla ilerleme kaydetmemiştir. Ortaçağ Avrupa’da yüzlerce kadın cadı olarak suçlanmış ve klise tarafından yürütülen Engizisyon mahkemelerince yakılarak öldürülmüştür. Avrupa’da kadına yönelik bu uygulamalar ve haklarının kısıtlanması onların daha fazla direniş göstermesine neden olmuştur. 16. yüzyıla gelindiğinde J.J. Rousseau gibi aydınlar kadının özgürleşmesiyle toplumun özgürleşeceğini savundular. Dünyada kadın eşitsizliğine yönelik ilk tepki 1791 yılında, Olympe de Gauges 1789 Fransız İnsan Hakları Bildirgesi’nin karşısına “kadın ve kadın yurttaş haklarını” çıkarır. (Can, 2007: 35)

Modern dönemlerde “feminizm” kavramının ortaya çıkmasıyla, tartışmaların odak noktası olmuştur. “Feminizm” sözcüğü Fransızca’ya 1837’den sonra girmiştir ve bu kavram aynı zamanda kadınların haklarının genişlemesi için yapılan eylemleri içerir. Feminist düşünce her ne kadar 19.yüzyılda ortaya çıkmasa da, aslında 20. yüzyılın sonlarına doğru dünyada duyulmaya ve giderek taraftar bulmaya başlamıştır. Vormärz döneminde ve 1848 yılında Alman kadın hareketi, kadınlara tam vatandaşlık hakkının tanınması için mücadele eder. 8. Mart 1857 yılında kadın işçilerin iş hayatında erkeklerle eşit haklara sahip olma isteği, kadın hareketlerinin artmasına neden olmuş ve Clara Zetkin önderliğinde bu olay kadınların günü olarak taçlandırılmıştır. 20. yüzyılın başlarında, kadın hareketinin, kadın eğitimine ve kadınların seçim hakkına yönelik mücadelesi güç kazanır. (Can, 2007: 35) Kadının farklı statüye ve uygulamaya yönelik tepkisi ve mücadelesi bütün Avrupa’ya hızla yayılmıştır.

Dünya’da bu gelişmeler olurken Türk tarihinde yıllar boyunca köleliğe mahkûm edilen kadınlar gerçek kişiliklerine İslamiyet’in gelmesiyle kavuşmuştur, böylelikle kadına gerçek değer ve itibar verilmiştir. Osmanlı döneminde kadına verilen önem hiçbir zaman azalmamıştır, başta Valide Sultan olmak üzere hanım sultanlar sarayda epey etkili olmuştur. Bu dönemde kadınların toplumdaki yeri çok önemliydi; eşini seçebiliyor, yaşadığı toplumun etkinliklerinde görev alabiliyordu. Fakat bu gelişmeler

Osmanlı İmparatorluğunun tüm yurduna yayılmamış, sadece üst tabakayı etkilemiştir. Bu dönemde üst sınıf kadınlar daha özgür bir ortamda yaşamıştır. Osmanlı'nın çöküşünden sonraki işgal yıllarında kadınlar aktif olmuştur ve Anadolu'nun her yerinde gönüllü olarak savaşmıştır. Cumhuriyet Döneminde ise çağdaşlaşma yolunda kadın hakları üzerinde durularak, çeşitli yayınlar ve girişimlerde bulunulmuştur. Bu tarihi süreçlere bakıldığında Türkiye'deki kadınlar geçmiş devirlerdeki ezikliklerinden kurtulmuş, erkeklerle eşit saygın bir insan haline gelmiştir.

Günümüzde Saliha Scheinhardt'ın eserlerindeki kadın imgesi üzerine birçok araştırma yapılmıştır. Almanya'da ve Türkiye'deki Türk Kadının sosyal ve çalışma yaşamında yabancı bir ülkede yaşadıkları zorlukları ele alan Biber, zaman içerisinde Türk kadınının kendisini nasıl geliştirdiğini gözler önüne sermiştir. (Bkz.: Biber, 2010: 4-5) Almanya'da yaşayan Türkler örneğinden yola çıkarak göç sürecini değerlendiren Keleş (2010), onların Alman toplumundaki konumlarını ele almış ve kimlik sorununa değinmiştir. (Keleş, 2010: 1-130)

Türkiye'deki kadınlara birçok hak tanınmasına rağmen, özellikle kırsal kesimlerde gelenek ve göreneklerden dolayı kadının özgürlük hakları halen kısıtlanmaktadır. Kırsal kesimlerde hayatlarını sürdürmek zorunda kalan bu kadınların problemlerini, çaresizliklerini, sosyal çevreleri tarafından yaşadıkları baskıları eserlerinde yer veren Göçmen Edebiyatı'nın temsilcilerinden Saliha Scheinhardt, onların iç dünyalarında yaşadıkları sorunları ve çelişkileri ortaya sermektedir. Kendisinin de kadın olması ve küçük yaşlarda Almanya'ya gitmesi, orada yaşayan Türk kızların ve kadınların problemlerini daha iyi anlamasına neden olmuştur.

Yabancı ülkeye göç eden yazarlar kendilerini ifade etmenin yolunu eserlerini yaşamış oldukları ülkenin dilinde yazarak bulmaya çalışmışlardır. Almanya'da yaşayan Saliha Scheinhardt birçok eserinde kadınların yaşamış olduğu sorunları net bir şekilde ortaya koymuştur. Ele aldığımız bu eserde yazarın iki dil ve iki yabancı kültür arasında bocalayan Türk kızların ve kadınların durumlarını incelemeye çalışacağız. Yazarımızın bu eserde ön plana çıkardığı en önemli konu ise küçük yaşlarda Almanya'ya giden veya orada doğan kızlarımızın yaşadığı kimlik problemidir. Ele aldığımız "*Drei Zypressen*" adlı eserde Türkiye'den Almanya'ya göç eden Saliha Scheinhardt, kendi kültüründe yaşamış olduğu zorlukları dile getirerek vatanındaki kadınların yaşantısını betimlemeye çalışmıştır.

Kadın sorunsalını en iyi şekilde dile getiren Saliha Scheinhardt'ın 1985 yılında yayınlamış olduğu "*Drei Zypressen*" adlı eserine ait olan aşağıdaki alıntı, kadın kahramanların bütün dünyada ezilmişliğin, çaresizliğin ve yıldırılmışlığın karşılığında bir başkaldırı niteliği taşımaktadır:

"Ihr Mädchen, Kopf hoch, lasst die Schultern nicht hängen. Vergesst nicht, ihr seid nicht allein in eurem Kampf, in unserem Kampf. Tausende von Frauen haben diesen Kampf unter Blut und Tränen ins Rollen gebracht. Unsere Pflicht ist, ihn gemeinsam

mit Millionen von Frauen in dieser Welt weiterzutreiben, damit die nach uns kommen, nie mehr durch Eisengitter, sondern aus hängenden Gärten die Frühlingsfrühen, die Sommernächte im Land sehen.” (Scheinhardt, 1984:137)

Çalışmanın Amacı

Çalışmamızın amacı Göçmen Edebiyatı'nın temsilcilerinden Saliha Scheinhardt'ın yapıtını daha yakından irdeleyerek, özellikle kadın kahramanları mercek altına almak isteği, yazar seçimimizde etkili oldu. Bu bağlamda kadının kimliğine etki eden sosyal çevreyi, dini ve kültürel etkenleri ön plana çıkarmaya çalışacağız. Öte yandan bu çalışmayla birlikte eserdeki erkek kahramanları da inceleyip, onların kadınlar üzerindeki etkilerini gözler önüne sermektir. Günümüzde kadınlarımızın toplumsal konumları sürekli bir biçimde artarken, konumları halen bölgeler ve ülkeler arasında önemli farklılıklar göstermektedir. Bu anlamda çalışmamızın diğer bir amacı ise, eski Avrupa ve Türk tarihindeki kadının konumu, eserdeki kadınların konumu ile bugünkü kadınlarımız arasında farkı gözler önüne sermektir.

Çalışmanın Önemi

Çalışmada incelenecek yazarın yapıtında kadına dayatılan toplumsal baskı, çektikleri acılar yansıtılmaya çalışılacaktır. Bununla beraber kadın dünyasına bakılarak, onların sıkıntıları, toplumun onlara bakış açısına değinerek kadın imgesi üzerinde durulacaktır. Göçmen Edebiyatı'na ait olan yazarlar eserlerini ana dillerinde yazmasalar bile seslerini yaşadıkları topluma duyurmaya çalışmışlardır. Almanya'da yaşayan Saliha Scheinhardt birçok eserinde kadın sorunlarını gözler önüne sermiştir. Yazar iki kültür arasında yaşamının zorluklarını, sıkıntılarını eserlerinde sıkça dile getirmiştir. Yazar kimlik problemini de ele alarak, yabancı ülkede yaşadığı ve maruz kaldığı ön yargıları kadın kahramanlar aracılığıyla gözler önüne sermiştir. Yazar bu eser ile gerek kendi ülkesinde gerek Almanya'da yaşadığı hüznü, acı, mutluluk, kimlik bunalımını, baskıları yansıtmıştır. Bu çalışmanın ortaya çıkmasının en büyük nedenlerinden biri de 1960'lı yıllarda Almanya'ya göç etmek zorunda kalan veya bütün ömrü gurbetteki kocasını beklemekle geçen kadınların yaşadıkları olayları gözler önüne sermektir. Artık Türkiye'de ve Almanya'da kadının durumu Scheinhardt'ın eserlerinde yansıtıldığı gibi değildir. Böylelikle Türk kadınınımızın değişimini gözler önüne sermek çalışmamızın önemli noktalarından biridir.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmamızda kadın imgesine değinmeden önce 1960 yılında Türk işçilerin Almanya'ya gitmesiyle yeni bir yazın türü olan Göçmen Edebiyatı'nın nasıl ortaya

çıkıldığını ve nasıl geliştiğini inceleyeceğiz. Tezimiz bir giriş ve beş ana kısımdan ve bir de sonuç bölümünden oluşmaktadır. Birinci kısımda yazarımız Göçmen Edebiyatına dâhil olduğu için öncelikle Türklerin göç sürecini ve Göçmen Edebiyatının ortaya nasıl çıktığını açıkladık. Göç sürecinin başlangıcı ele alındıktan sonra yeni bir yazı türü olan Göçmen Edebiyatı'nın ortaya çıkmasıyla ele alınan konular incelenecektir. İkinci kısım da Göçmen Edebiyatı'nın öncülerinden Saliha Scheinhardt'ın yaşam öyküsü, edebi kişiliği ve eserleri genel olarak açıklanır. Üçüncü bölümde tarihsel süreç çerçevesinde kadın imgesini inceledik. Tezimizin dördüncü kısmında ise eserimizde öne çıkan kadın imgelerinin nasıl yansıtıldıkları ele aldık. Son kısımda ise erkek kahramanların kadın kahramanlara etkisini ön plana çıkararak, kadınlara dayattıkları yaşamları eserdeki örnekler yardımıyla ön plana çıkardık. Eserde üç kahramanın sergiledikleri kadın imgesini saptadık. Bu kadınların toplumun, özellikle erkek kahramanların onlara yüklediği davranışları yansıttıklarını gördük. Bunun üzerine eserdeki erkek imgelerinin (baba imgesi, eş imgesi, ağabey imgesi, sevgili imgesi) kadın kahramanlarımıza olan etkilerini inceledik. Sonuç olarak Saliha Scheinhardt'ın "*Drei Zypressen*" adlı eserinde Almanya'ya göç eden veya Türkiye'de yaşamlarını sürdürmek zorunda kanla kadınların yaşadıkları problemleri gözler önüne sermek istiyoruz.

BÖLÜM 1: ALMANYA'YA GÖÇ

1.1. Türklerin Almanya'ya Göç Hikâyesi

Almanya 60'lı yılların başında ekonomik yükseliş dönemini yaşamıştır. 50'li yılların ortalarında Federal Almanya Ordusunun kurulması sonucu çok sayıda Alman genci iş piyasasından çekilmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra sanayinin büyük bir hızla gelişmesinden dolayı, Federal Almanya yeni fabrikalar kurmuştur:

“II. Dünya Savaşı sonrası, Batı Avrupa ülkelerinin Marshall yardımının da etkisiyle, içine girdikleri hızlı ekonomik gelişme onları işgücü bulma sıkıntısıyla baş başa bırakmıştır”(Yalçın, 2002:52).

Bu atılımla birlikte Almanya'da iş gücüne ihtiyaç duyulmuştur ve altmışlı yılların başlarından itibaren diğer ülkelerden iş gücü satın almaya karar verilmiştir. Federal Almanya iş gücü anlaşmalarını İtalya (1955), İspanya ve Yunanistan (1960) ile yapmıştır. Buna rağmen işgücü açığı kapatılamamıştır. Arkasından Türkiye (1961), Fas (1963), Portekiz (1964), Tunus (1965) ile anlaşmalar yapılmıştır. (Koçtürk, 2008: 5) Türkiye'den işçi alımının en önemli nedenlerinden biri, Doğu Almanya'nın 13 Ağustos 1961' de Berlin Duvarının inşaatına başlamasıdır. Bu nedenle Batı ve Doğu Almanya arasında geçişlerin bir anda durması var olan işçi sıkıntısının daha da önemli boyutlara ulaşmasına neden olmuştur.

Türkiye'deki 27 Mayıs 1960 askeri darbe sonrası kurulan askeri hükümet, ülkeyi modernleştirme politikası kapsamında ihtiyaç fazlası işgücünü süreli olarak yurtdışına göndererek, bir yandan iş piyasasının gücünü hafifletmeyi, diğer taraftan acilen gereksinim duyulan dövizin Türkiye'ye aktarılmasını ve ileride yurda kesin dönüş yapacak kalifiye elemanların getirecekleri deneyim ve teknik bilgi birikimiyle ülkenin çağdaş ekonomik gelişimini teşvik amacını gütmektedir:

“Türkiye için dış göç olgusu bir yandan işsizlik sorununa geçici bir önlem, bir yandan da sürekli açık veren dış ödemeler dengesine bir katkı olarak görülmüştür” (Yasa, 1979:5).

Türkiye yoğun işsizliğin önünü kesmek ve birkaç yıldır zaten Alman işverenler tarafından başlatılmış olan işgücü alımını, yasal düzenlemelerle bir sisteme bağlamak istiyordu. Türkiye'nin teklifi karşısında Almanya oldukça çekingen davranmıştır. Bu

anlaşmanın yapılmasında Türkiye bütün kozlarını ortaya koymuştur. Anlaşmanın yapılmasında en önemli neden Türkiye'nin NATO üyeliği olmuştur.

30 Ekim 1961'de imzalanan Ankara Sözleşmesi ile Türkiye'den çok sayıda insan o yıllarda işsiz olmaları sebebiyle Almanya'ya göç etmişlerdir. (Kuruyazıcı, 2001:3) Türkiye Araştırmalar Merkezince yapılan geniş kapsamlı bir araştırmaya göre, ankete katılanların % 71'3'ü Almaya'ya geliş nedenlerini ekonomik durumlarındaki olumsuz gelişme olarak nitelendirmiştir. (TAM, Aralık 1991) İki ülke arasında yapılan bu sözleşmeden sonra 1964 yılında "Misafir İşçi" (Alm.Gastarbeiter)¹ sayısı yüzünü bulmuştur. (Koçtürk, 2008:5)

30 Nisan 1964'te Türkiye ile Almanya arasında Sosyal Güvenlik Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma çerçevesinde yabancı işçiler sağlık bakımı, iş kazaları, sakatlık, ölüm hallerinde Sosyal Sigorta kapsamına alınarak, doğum ve çocuk yardımı, işsizlik ve emeklilik hakları tanınmıştır. (Koçtürk, 2008:5)

Almanlar ülkelerine çalışmak üzere gelen insanları sadece geçici işçi olarak gördükleri için, Alman toplumunda Türkler "Misafir işçi" olarak adlandırılmıştır. Bu düşünce çerçevesinde müzakerelerde, Türk işçilerinin Almanya'da sadece iki yıl süreyle kalmaları ve çalışmaları öngörülmüş, daha sonra yeni gelecek işçiler ile yer değiştirmeleri hedeflenmişti. Fakat uygulanmak istenen bu strateji gerçekleşmemiş ve Alman işadamlarının istekleriyle 1964 yılında bu madde iptal edilip, Türk işçilerin Almanya'da daha uzun kalmalarının önü açılmıştır. Bu süreçte Almanya'da yaşayan Türk vatandaşlarının sayıları düzenli bir şekilde artmıştır.

1961-1963 yıllarında 27.100 kişiye ulaşan Almanya'daki Türk nüfusu 1965 yılında 100.000, 1971 yılında 500.000 kişi sınırını aşmıştır. (İTO, 1996: 5) Beklenmedik bir şekilde gerçekleşen yoğun göç, Almanları farklı kararlar alma noktasına getirmiştir. Başta ekonomik temellere dayalı olarak yapılan bu göç, zamanla farklı bir hal aldı. Petrol krizi ve giderek büyüyen yabancı nüfusun Alman toplumunda yol açtığı sosyal sorunlar ve tepkiler nedeniyle 1973 yılında iktidarda bulunan yetkililer göç olgusunun Almanya, bu aşırı göçün bir tehdit oluşturduğunu düşünerek, göçün engellenmesi için

¹ "Gasterbeiter" (Misafir İşçi) kavramı edebiyat vb. "Konuk İşçi" olarak çıkmaktadır. Bu kavram Almanca'da "Gastarbeiter" olarak nitelendirilir.

yasa çıkardılar. (Alm.Anwerbestopp)² Bu yasa ile Türkiye’den işçi alımını durdurulmuştur; ülkede bulunan yabancı işçilerin çalışması engellenmemiş, fakat geri dönmeleri için öğütlenmiştir. Almanya’nın işgücü göçünü durdurma kararı, çalışma amacıyla gelmek isteyen Türk vatandaşlarının önünü bu dönem itibarıyla kapatmıştır. Ancak 1973 yılında 910.500 kişi olan Almanya’daki Türk nüfusu yıllar itibarı ile artarak 1995 yılında iki milyonu aşmıştır.(Suğanlı, 2003: 5)

Almanya’nın 1973 yılında işçi alımını durdurmasıyla birlikte Türk işçileri 1974 yılından itibaren “Aile Birleştirme Kanunu” (Alm.Familienzusammenführungsgesetz)³ kapsamında eşlerini ve çocuklarını Almanya’ya getirmeye başlamışlardır. Bu kanunun yürürlüğe girmesinden sonra Almanya’daki Türk nüfusu artmaya devam etmiştir. Bu gelişmeler ve Almanya’daki Türk gençlerinin veya orada büyüyen çocukların kendi aralarında evlenmeleri ya da Türkiye’de evlenerek eşlerini Almanya’ya getirmeleri bu ülkedeki nüfus yapısını süratli bir şekilde yükseltmiştir. Bu haktan yararlanan bölünmüş olan aileler tekrar birleşmeye başlamış ve Türklerin artık bu ülkede daha uzun kalacaklarının ilk sinyalleri verilmiştir.

1981 yılı itibarıyla Almanya’daki Türk nüfusu 1.998.534’e ulaşmış ve bu nüfusun 37% si Almanya’da doğmuştur. Artık bu ülkelerde doğan ve yetişen bir üçüncü kuşak olgusu meydana gelmiştir. Bu kuşak diğerlerinden farklı bir bağla buldukları ülkelere bağlandıklarından Türk toplumunun Almanya’daki konumu farklı bir boyuta taşınmıştır. Türkler bu gelişmeler neticesinde sosyal ve dini ihtiyaçlarını gidermek için, dernekler kurmaya başlamışlardır. (Şengül, 2010)

Yeni göç hareketleri durdurmak için Almanya radikal önlemler alarak, 1980 yılında Türklere yönelik vize alma zorunluluğu çıkarttı.

² “Anwerbestopp” 1973 (İşçi Alımını Durdurma Yasası) *Ekonomi mucizesi* diye adlandırılan hızlı büyüme yıllarının ardından ilk büyük kriz, dünya petrol krizinin de etkisiyle 1973 yılında yaşandı, işsizlik sürekli büyümeye başladı. Aynı yılın güzünde Federal Meclis dışarıdan işçi getirilmesini yasaklayan *Anwerbestopp* yasasını çıkardı. Bununla en başta Türkiye’den işçi göçünün önü kesilmek istendi.

³ “Aile Birleştirme Kanunu”, (Familienzusammenführungsgesetz) Almanya Federal Hükümet’in 1974’te çıkardığı bir yasadır. Buna göre yabancı işçilerin eşleri ve 18 yaşına geçmemiş çocuklarına Almanya’ya gelme imkânı tanıdı.

28 Kasım 1983'te geriye dönüş teşvik yasası çıkartılır. Buna göre 31 Ekim 1983 ile 30 Haziran 1984 tarihleri arasında Türkiye'ye dönen işçilere 10.500 DM ve çocuk başı 1.500DM tutarında bir para yardımı yapılacaktır. Ayrıca çalıştıkları süre boyunca ödedikleri emeklilik kesintilerini iki yıl beklemeden geri alacaklardır. Bu tarihler arasında 211.000 kişi geri dönmüştür, fakat 14.000 kişi yasadan yararlanarak 10.500 DM'ı almıştır. (Koçtürk, 2008: 5)

Sayıların her yıl artmasına rağmen, teşvik yasasından dolayı ilk defa 1983'te Türklerin sayısında bir azalma görülmüştür. (Şen, 1993: 41) Kesin dönüş yapanların sayısı Almanya'yı memnun etmemiştir. Ancak uygulanan bu stratejiler Türk nüfusunun değişiminde herhangi bir rol oynamamıştır. Teşvik primi olarak geri dönenler olmasına rağmen, Türk nüfusunun demografik yapısı artık Alman nüfusunun demografik yapısına benzer özellikler göstermekteydi.

Önceleri Sosyal Demokrat Parti (SPD), ardından 1982 yılında iktidar olan Hıristiyan Demokrat Birliğinin (CDU) yabancı haklarının sınırlandırılması, sayılarının kontrol edilmesi ve kendi ülkelerine geri gönderilmeleri ile ilgili uygulamalara girişmeleri, özellikle Türk göçmenlerin Almanya'daki varlığı açısından önemli gelişmelere yol açmıştır. Mesela 1982 yılı, Almanya'nın yabancılar politikasının artık "Yabancılar Sorunu" olarak algılanmaya başladığı yıldır. (Perşembe, 2005: 69) 1991 yılındaki "Yeni Yabancılar Yasası" ile 1992'deki "Sığınmacılar Yasası" kamuoyunun dikkatinin yabancılar üzerine yoğunlaşmasını beraberinde getirdi. Yabancı düşmanlığı ile ilgili söylemler arttı. 1992 Mölln ve 1993 Solingen olayları, özellikle Türkler üzerinde şok etkisi yaptı ve uzun süre korku ve panik içerisinde yaşamalarına sebep oldu. (Başkurt, 2009: 84)

Türk işçiler 1990'lı yılların başında otuz yılı aşan geçmişe rağmen hukuksal statülerini emniyet altına alma mücadelelerini sürdürmek zorundadırlar. Almanya'da 10 Ocak 1991'de yürürlüğe giren "Yabancılar Yasası" (Alm.Ausländerrecht), genç kuşağın Alman vatandaşlığına geçişini kolaylaştırırken, uzayan işsizlik durumunda oturma hakkını kısıtlayan hükümlerde getirmiştir. (Koçtürk, 2008:5) Alman devletinin yabancılarla ilgili yaptığı bu değişiklikler misafir işçilikle başlayan Almanya'daki Türk vatandaşlarının birçoğunun statüsünü değiştirmesini de kolaylaştırmış ve Türkler hızlı bir şekilde Alman vatandaşlığına geçmeye başlamıştır. 1990'lı yıllardan itibaren Alman vatandaşlığına geçiş hızı her sene bir önceki seneye göre birebir artış göstermiştir.

Almanya'ya göç süreci tarihi olarak üç aşamada incelenmektedir; 1970'lerin ortalarına kadar Türk'ler gerekli sermayeyi biriktirip, Türkiye'ye dönmeyi düşünmüşlerdir. Yalnız gelen bu işçilerin ilk niyeti bir ev, bir araba, bir tarla veya para biriktirip kesin dönüş yapmaktı. (Şen ve diğerleri,1999) Türk işçiler Türkiye'ye döneceklerine kesin gözüyle baktıklarından dolayı Alman toplumu ile karşılıklı bir uyum içerisine girmemişlerdir.

1970 'li yıllardaki Türk ailesi yapısı şu şekildedir: Erkek ağırlıklı, genç, getto benzeri "yurtlarda" (Alm.Heim) Alman toplumunda izole bir şekilde yaşayan, hemşericilik duyguları kuvvetli, dil ve meslek öğrenmede isteksiz, her iki cinsiyette de para kazanıp biriktirme konusunda hemfikirdiler. (Suğanlı, 2003: 33)

İkinci nesil Türkler olarak adlandırılan grup, Almanya'ya ilk gelenlerin çocukları oluşturmaktadır. 1970-1980'li yıllarda ise yürürlüğe giren yasa ile aile birleşimi ön plandadır. Bu dönemde yaşanan sosyal refahlık sayesinde yabancı işçiler ailelerini ve çocuklarını Almanya'ya getirmişlerdir. Aile fertlerinin sayısı fazlalaştıkça yurtlar terk edilmeye başlanmıştır ve çocuklarının eğitimi önem kazanmıştır; böylelikle Alman toplumu ile uyum sürecine girilmiştir. Üçüncü nesil Türkleri ise birinci neslin torunları oluşturmaktadır. Çok önemli bir nesil olan bu grup Almanya'ya doğmuş fakat iki kültür arasında uyum sorunu yaşayan ve hangi topluma ait olduğu konusunda bunalım yaşamaktadırlar.

1980'li yılından günümüze kadar olan dönemde uyum sorunu kısmen aşılmıştır. Bütün bu olumsuz koşullara rağmen Almanya'daki Türklerin sayısı azalmamıştır. Almanya'da yabancı düşmanlığı 1980'li yılların ortalarına doğru başlamıştır ve 1990'lı yıllarda iyiden iyiye artmıştır. Alan araştırmasından elde edilen sonuçlara göre Almanya'daki Türkler bunun nedenini Berlin Duvarı'nın yıkılması olarak görmektedirler. Doğu Almanya'dan gelenlerin çoğunlukla niteliksiz işgücünü oluşturmaları ve işsiz kalmalarını yabancılara bağlamaları bu bakış açısının temel gerekçesidir.

Alman İstatistik Kurumu'nun verilerine göre 2006 yılı sonunda Federal Almanya'da toplam 6,75 Milyon yabancı yaşamakta ve Türkler 1.739 Milyon nüfus ile yabancılar arasındaki en büyük grubu oluşturmaktaydı. Bu istatistik çifte vatandaş ya da Alman vatandaşı olan Türkleri içermemektedir. Türkler, yabancılar arasında en büyük orana sahip grup durumundadır. Bugün itibariyle Almanya'nın nüfusunun yüzde 3,4'ü

Türklerden oluşmaktadır. 2,8 milyon Türkün yaklaşık yarısı Almanya’da doğmuştur. Bu rakamlar, artık Almanya’daki Türklerin misafir işçi statüsünden yerleşik konuma geçtiklerine dair bir kanıttır. Almanya Türkleri yarım asırlık göç sürecinden sonra artık toplumun bütün kademelerinde roller üstlenerek, ülkenin vazgeçilmez bir parçası haline gelmişlerdir.

1.2. Göçmen Edebiyatı’nın Doğuşu

1961 yılında Almanya ile yapılan anlaşma ile başlayan göç dalgası Türklerin kitleler halinde ve sistemli bir şekilde Almanya’ya yerleşmelerine neden olmuştur. Bu uzun vadeli göç Almanya’da Türk yazar ve şairler tarafından oluşturulan bir edebiyatın doğmasına yol açmıştır. “Almanya’daki ilk örnekler İtalyanlardan gelmiş olsa da, İtalyan ve Türk yazarlar en büyük yazar grubunu oluşturmaktaydı” (Kuruyazıcı, 2001:6). Almanya’da bulunan Türk, İtalyan, İran, Portekiz vb. farklı kökenli birçok yabancı da aynı doğrultuda yazmaya başlamıştır. Burada kökenler ne kadar farklı olsa da, yaşanılanlar ortak şeylerdi ve bu edebiyat alanında işlenen konuların birbirine çok benzemesi sonucunu doğuruyordu. Göçmen olmayı kabul etmiş bu insanlar, ilk aşamada hem kendi yaşamlarını anlatabilme hem de tanışık olmadıkları sanayileşmiş bir ülkenin ezen koşullarını ve bu ülke toplumunun onlara ters gelen yaklaşım biçimlerini kaleme almayı denerler. (Bkz. Kuruyazıcı, 2001:6)

Almanya’ya göç eden insanlar beraberinde kendi dinlerini, yaşamlarını, gelenek ve göreneklerini beraberinde getirmiştir. Bu insanlar gelenek ve kültürlerine bağlı olmalarına karşın, yaşadıklarını anlatma, içinde buldukları yeni ve yabancı çevreyle yüzleşme ihtiyacı duymuşlar ve böylelikle duygularını ve düşüncelerini yazmışlardır. Amaçları yaşamak zorunda oldukları ülkede karşı karşıya kaldıkları durumları dile getirmek ve yazma yoluyla yalnızlıklarını, dışlanmışlıklarını unutmaktır:

“Yabancılar yeni geldikleri, dilini, kültürünü, yaşam koşullarını, hukuki düzenini, ekonomik, politik yapısını bilmedikleri bu ülkede o güne değin hiç karşılaşmadıkları yeni sorunlarla karşılaştılar, bunlara beraberlerinde getirdikleri kendi kültürel, ekonomik sorunları da eklendi. Böylece birçok yazar, yaşadıkları bu sorunları yazıya aktarıp, tarihsel gerçekliği yazınsal gerçekliğe dönüştürerek, varolanı doğrudan metinlere yansıttılar.” (Oralış, 2001: 36).

Böylelikle yeni yaşam tarzını ve göç sorunlarını anlatma amacıyla bir dizi edebi eserler ortaya koyulmuştur. “Konuk İşçi Edebiyatı” (Alm.Gastarbeiterliteratur) ya da “Göçmen Edebiyatı” (Alm.Migrantenliteratur) kavramı Federal Almanya’nın yabancı iş gücü alımını uygulamaya koymasıyla ortaya çıkan bir edebiyat tanımıdır.

Göç yazınları, Türk işçilerin Almanya’ya gelmesiyle o dönemde yaşananları yansıtmaktadır. Bu yazınların temel konuları; dışlanmışlık vatan özlemi, uyum güçlükleri ve kimlik arayışı olmuştur:

“Amaç, kendilerini Alman yazın çevrelerine kanıtlamaktan çok, yaşantılarını hem Alman/Türk okurlara, hem de kendileriyle aynı durumda olan öbür yabancı işçilere ulaştırmak, içine girdikleri bu yeni dünyayı, kendilerine yabancı olanı yazın yoluyla okurlara aktarmaktı.”(Kuruyazıcı, 2001:6).

Kuruyazıcı’nında belirttiği gibi bu yeni yazın türünü kendini Alman Edebiyat’ı alanında kanıtlama ihtiyacı duymuyordu. Amaçları, memleketlerinden uzak oldukları bu ülkede yaşadıkları problemleri, yalnızlıkları, dışlanmışlıklarını dile getirmektir.

1.3. Göçmen Edebiyatı’nın Tanımı

“Gastarbeiterliteratur”, “Gastliteratur”, “Ausländerliteratur”, “Exilliteratur”, “Migrantenliteratur” ve “Migrationsliteratur”; bu tanımların bir kısmı Almanya’ da yaşayan yabancılar tarafından oluşturulurken, diğer bir kısmı ise Almanya’da ortaya çıkmıştır. Bu kadar çok tanım çeşitliliğinin olması, bu edebiyatın isimlendirmenin ne kadar zor olduğunu bizlere gösteriyor.

Bugün Almanya’da yaşayan yabancı yazarları adlandırma ve ürettikleri yazının hem adı hem de konumu halen değişen ve tartışılan bir konudur. 60’ların sonu 70’lerin başında “Konuk İşçi Yazını” (Alm.Gastarbeiterliteratur) şeklinde anılan edebiyat hareketi 80’li yıllarda önce “Yabancılar Yazını” (Alm.Ausländerliteratur) şeklinde, 90’lı yıllarda ise “Kültürlerarası Yazın” (Alm.Interkulturelle Literatur) şeklinde anılmaya başlamıştır.

Almanya’ya giden yabancılar ekonomik durumlarını düzelttikten sonra ülkelerine tekrar geri dönecekleri varsayılıyordu. Bu ülkede kalıcı olmadıkları düşünüldüğü için “Konuk

İşçi Yazını” kavramı verildi. Bu yazında yabancılar eserlerinde geçmişe karşı özlem ve dini motifleri eserlerinde yer veriyordu. Ortaya çıkan eserlerin büyük bölümü önce Türkçe yazılıyordu daha sonraları eserler Almanca’ya çevriliyordu:

“[...] Bu dönemdeAlmanya’da yaşayan Türkler, Almanca bilmiyorlardı, Türkçe tek dilleriydi. İşçi olarak gelenler arasında geçici bir süre için gelen yazarlar da vardı” (Pazarkaya,2007).

Yabancı yazarlar metinlerini daha çok geldikleri ülkenin yazı modeli olan lirik şiir veya düz yazı formundan etkilenerek yazılıyordu. Ancak Almanya’ya işgücü olarak giden yabancılar bu ülkeye yerleşerek konuk olmadıklarını gösterirler. Böylelikle “Konuk İşçi Yazını” yerini “Yabancılar Yazını” kavramına bırakır. 80’li yılların sonlarına doğru, bugün yaygın bir biçimde kullanılan “Göçmen Yazını” (Alm.Migrationsliteratur) kavramını benimsenir. Son zamanlarda “Yabancı olanın Yazını” (Alm.Literatur der Fremde) ya da çok kültürlü bir yaşamın bir sonucu olarak ortaya çıktığı düşünülerek, “Kültürlerarası Yazın” kavramlarında kullanılır. (Bkz.: Uyanık, 2003: 118-119)

Yazının hangi çerçevede ele alınması gerektiği; yazının Alman yazınınamı, yazınların geldikleri ülke yazınlarına mı dâhil edileceği, yoksa yeni bir yazın olarak adlandırılacağı tartışma konusudur.

Sargut Sölçün Almanya’daki Türk yazarlarıyla ilgili düşüncelerini şöyle yazar:

“Bütün bunlara rağmen, Almanya’daki Türk yazarlarının metinleri, ne Türkiye’deki edebiyatın bir uzantısıdır, ne de Alman Edebiyatının bir parçasıdır. Bunlar bir yeniliğe (sembiyoz⁴ mu acaba?) dikkat çekmektedirler ve edebiyata özgü o oyunlardan özellikleri nedeniyle asla bir kaynaşma belgesi olamazlar. Bu kitaplar, uyum sağlama girişimlerine karşı yazılmış yabancılaştırma efektleridir daha çok.” (Sölçün, 1988: 19)

Sölçün’ünde belirttiği gibi Göçmen Edebiyatı birçok eleştirmen tarafından ne bir Alman yazınının parçası ne de yazarların geldiği ülke yazınının bir parçası olarak görülüyor. Eleştirmenlere göre Göçmen Edebiyatı’nın estetiksel ve sanatsal özellik taşıması olanaksızdır.

⁴ Sembiyoz; genel ve özgün anlamıyla birlikte, “yaşama” anlamında kullanılmaktadır.

1.4. Göçmen Edebiyatında İşlenen İlk Konular

1.4.1. Birinci Kuşak Yazarlar ve Eserlerinde Yansıtılan İlk Konular

1961 ile 1973 yılları arasındaki dönem 1. Kuşak misafir veya göçmen işçi dönemi olarak nitelendirilmiştir. Ünlü Alman yazar Max Frisch'in „*İşçi bekliyorduk, insanlar geldi.*“ (Deutschland, 1999: 27) sözü bu bağlamda çok anlamlıdır ve bu cümle o dönemde Türklere karşı ilgisizliğin, Almanya'nın göç politikasına ilişkin ikilemin edebi metinlere yansımalarıdır. Frisch yabancılarla ilgili bu sözüyle, gelenlerin sadece iş gücü açığını kapatmak için değil, gelen insanların kültürlerini de getirdiklerini vurgular.

Frisch gelen misafir işçileri sadece çalışan bir insan gibi görmememiz gerektiğini, aksine kendilerine karşı sıcak bir tutum sergilenmesi gerektiğini vurgular:

“Konuk işçi mi bunlar, yoksa yabancı işçi mi? Ben ikincisinden yanayım. Onlar, kendilerinden çıkar sağlamak için hizmet ettiğimiz konuklar değiller ki, çalışıyorlar, hem de yaban ellerde [...] Bundan dolayı suçlamıyoruz onları. İş gücü istenmişti, ama insanlar geldi” (Frisch,1991: 14)

Alman toplumunun gelen yabancı işçilerden beklentileri farklıydı. Yabancılar geldikleri bu yeni ortama her yönüyle (kültürel, dinsel, sanatsal) uyum sağlamak zorundaydılar:

“Burada yabancıardan beklenen, açıkça dile getirilmese de, uyum (entegrasyon) sağlamalarından çok, kendi kimliklerinden ödün vererek Almanlaşmalarıydı. Bu ise Alman kültürüne “asimile olmak” demekti, yani iki farklı kültürün karşılaşması sonucu kurulan ilişki, birinin öbürünü içinde eritmesi gerçeğine dayandırılıyordu.” (Kuruyazıcı, 2001:4).

Fakat 1.Kuşak böyle bir uyuma karşıydı, onlar kendi kültürlerinden memnundular ve toplu olarak geldikleri bu ülkede kendi kabuklarında kimliklerini, kültürlerini yaşatmak istiyorlardı.

Almanya'da Almanca yazan Türk yazarlardan Zafer Şenocak bu duruma şöyle yaklaşmaktadır:

“İş gücü olarak çağrıldı bu insanlar Almanya'ya. Burada bulunmalarının birinci nedeni ekonomiktir. Almanya bir göç ülkesi değil. Öyleyse bu insanlar burada konuk. Ama bu konukluk uzadıkça ev sahipleri bundan kaygılanıyor [...] İş gücü demek yedek parça demek değil. Onlar birer insan. Geçmiş bir tarihleri, kendilerine özgü bir dünyaları ve kültürleri var.” (Şenocak, 1986: 65).

Şenocağın da belirttiği gibi Alman toplumu gelen yabancı işçileri kendi refah düzeylerini düzelterek bir araç olarak görüyorlardı. Bu insanların kendine öz kültürlerini görmezden gelmişlerdir. Bu kültür farklılıklarından dolayı yabancılar uyum sorunu yaşamışlardır ve bu yüzden beraberinde getirdikleri örf ve adetleri kendi iç dünyalarında yaşatmışlardır.

Almanya’da Türk azınlığın giderek artması, hemen hepsinin neredeyse aynı ya da benzer uyum sorunları yaşaması, bu küçük toplumun kendini ifade etme gereksinimi ile birlikte Türk veya Alman yazarların, bilimcilerin, siyasilerin vb. konuya ilgileri de ortaya çıkmış, giderek yazın dünyasında, kitle iletişim araçlarında ve filmlerde de konu edilmeye başlanmıştır.

Zorluklar içinde geçen bir hayatı tüm çıplaklığıyla birilerine anlatacak bir yazın mutlaka olmalıydı. Kuşaklar geçtikçe farklı bir hal alan bu yazından şöyle bahsedilir:

“İlk kuşak yazarlar, kendi sorunlarını en iyi şekilde dile getirebilen nesri seçti. Böylece onların ana konularını, Alman toplumunda karşılaştıkları her türden güçlükler, çektikleri acılar, yabancı dil sorunu, vatan hasreti, yalnızlık, uyumsuzluk, topluma uyum, toplumdan dışlanma ve bunların beraberinde getirdiği sorunlar oluşturmuştur. Aşırı bir duyarlılıkla karmaşık iç dünyalarını günlük yaşamdan kesitlerle yansıtmaya çalışmışlardır.”(Zengin, 2000:103–104).

Yüksel Pazarkaya, Bekir Yıldız, Aras Ören, Nevzat Üstün bu dönemin ilk yazarlarıdır. Almanya’da yazan 1. Kuşak Türk yazarlar eserlerini sokak dili Türkçesiyle ele almıştır. Bekir Yıldız’ın “*Alman Ekmeği*” bu duruma somut bir örnektir. Bu ilk dönemde konuların merkezinde, geride bırakılan memleket, ağır iş koşulları, yabancılık, dil bilmemenin verdiği sıkıntılar yer alır. Yüksel Pazarkaya şiir ve öykülerinde daha çok göçmen işçilerin günlük yaşam koşullarını anlatmıştır. Almanlar ile Türkiyeliler arasındaki iletişimsizlik ve kopukluğu da sık sık konu edinen Pazarkaya, “*Ben Aranıyor*” adlı romanında “*memleketini yitirmiş ama başka bir yurt bulamamış*” Orhan Barut’u anlatır. Dil vb. zorluklar bu kuşağın diğer yazarları tarafından da sıkça işlenen bir konudur. (Salim, 2011) Birinci kuşak yazarlar dil bilmeyen, memleketini özleyen, ayrımcılığa uğrayan, uyum sorunu yaşayan, bir kaç kuruş kazanıp tekrar ülkeye dönmeyi düşünen “mağduru” eserlerinden işlediler. Yazarlar bu konulara uygunda motif kullandılar. Örneğin birçok yazar Almanya’daki “soğuk hava”, “yabancılık” ve “yol”

gibi kavramları, ayrımcılığı çağrıştıran bir öge olarak kullandılar. Yüksel Pazarkaya'nın "*Ben Aranyor*" adlı romanında en önemli motiflerden birisi yolculuktur. (Salim, 2011)

İkinci kuşak yazarlarda "yurtsuzluk" ön plana çıkarken, birinci kuşak yazarlarda ise daha çok memlekete olan özlem işlenir. Bundan dolayı yazarlar "istasyon, tren, kuş, mektup" gibi motifleri sık sık kullanmışlardır. 1. kuşağın yazarları Almanya'dan yaşanan olguları yazmalarına rağmen Alman Edebiyatı'nın bir parçası ya da bir bölümü olarak kabul edilmemiştir. Okuyucu kitlelerini Türkiye'deki okuyucular oluşturmuştur. Kısmen de olsa Türk Edebiyatı'nın bir parçası olarak kabul edilmiştir. (Şahin, 2013:244)

1.4.2. İkinci Kuşak Yazarlar ve Eserlerinde Yansıtılan Konular

1960 yılında Almanya'ya geçici olarak göç eden misafir işçiler, zamanla burada kalıcı olduklarını göstermişlerdir. İlk gidenler daha önce getiremedikleri ailelerini, yakınlarını yanlarına aldılar daha sonra Almanya'da evlenip yeni bir kuşağın doğmasına neden oldular. Seksenli yıllarda ortaya çıkan ikinci kuşak hem küçük yaşta Almanya'ya gelen hem de orada doğmuş çocuklardan oluşmaktaydı:

"Okul öncesi veya okula başlama çağında ebeveyni tarafından yurt dışına götürülmüş olanlarla, doğrudan doğruya yurtdışında doğup, büyüyenler 'II. Kuşak' adını almaktadır" (Turan, 1997:8).

1960 yılında Almanya'ya göç eden 1. kuşak ile daha sonra gelen veya burada doğup büyüyen 2. kuşak arasında büyük farklılıklar göze çarpar. Bu farklı bakış açılarının sebebi ise 1. kuşak ile 2. kuşağın yetiştikleri toplumdur:

"Birçok ülkeden gelen yabancılar otuz yılı aşkın bir süredir orada doğan ya da yetişen çocuklarıyla birlikte, konuk diye geldikleri bu ülkeye yerleşmişler, oralı olmuşlardı. Onların ikinci ya da üçüncü kuşak adı verilen çocukları, gurbeti kendilerine yurt edinmişler. "(Oralış, 2001:39).

1. kuşağa nazaran 2. kuşak Almanya'yı kendi yurtları olarak benimserler. Almanya'da doğan veya çocuk yaşta buraya gelen ikinci kuşak yaşlılarıyla beraber alman okuluna giderler ve arkadaşları Alman çevresinden oluşur. Aralarında bugünün ünlü yazar ve

yönetmenleri Osman Engin, Fatih Akın'da bulunmaktaydı. Yazarlar arasında Feridun Zaimoğlu, Zafer Şenocak, Osman Engin, Zehra ırak, Aysel Özakın, Alev Tekinay, Nevfel Cumart, Kemal Kurt, Saliha Scheinhardt, Renan Demirkan'ı saymak mümkün. Okulda Almanca ile büyüyen bu kuşak, eserlerini de daha bu dilde verdi. Bu kuşanın yazarları dil (Alm.Mischsprache) denilen bir anlayışı getirmişlerdir. Bir cümlenin içinde hem Almanca hem de Türkçe sözcükler yer almakta, yazım kurallarına hiç dikkat edilmemekte ve her iki dilin oluşturduğu karmaşık bir yapının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla ortaya çıkan ürün hem hiciv hem de komik unsurları içinde barındırmaktadır. (Şahin, 2013: 244)

İkinci kuşak iki kültür arasındaki bütün zorlukları yaşayarak büyüdü. Eserlerinde daha çok “vatansızlık”, “dil”, “kimlik sorunu”, “entegrasyon”, “iki kültür”, “parçalanmışlık” gibi konular öne çıkmıştır. Ancak ikinci kuşanın gençleri bir yanlarının hâlâ ana vatanda olması yüzünden “*ne tam anlamıyla buraya ait hissediyorlardı kendilerini ne de kendi istemleri dışında terk ettikleri anavatanlarına*”(Kuruyazıcı, 2001: 20).

Birinci Kuşak Türkiye kökenli yazarların yüzü Türkiye'ye dönüktü. Çoğu Türkçe yazıyor, oradan besleniyor ve doğup büyüdüğü memleketi terk etmenin acını yaşıyorlardı. İkinci Kuşak Yazarlar ise geldikleri memleket ile kaldıkları ülke arasında yeni bir ülke edinmenin zorluklarını yaşıyorlardı. (Salim, 2011)

İkinci Kuşak yazarlardan Alev Tekinay bir şiirinde bu durumu şöyle ifade ediyor

“Hayali bir trendeyim/hergün ikibin kilometre gidip geliyorum/kararsızım elbise dolabı ile bavul arasında/işte tam orası benim dünyam.”

Bu arada kalmışlık onları âdeta bir kimlik arayışına sokmaktaydı ve eserlerindeki bavulunu bir toplayıp bir açan karakterler gibi iki dünya arasında gidip gelmekteydiler. Tekinay'ın şiirindeki dünya kavramı 2. kuşak yazarların hemen hepsinin eserlerine yansiyacaktır. 1. kuşanın tersine ikinci kuşakta memleket artık somut değil soyut bir anlam kazanmıştır. Memleket artık hem burasıdır, hem de orası; ya da ne orası ne de burasıdır. Almanya'da “Yabancı”, Türkiye'de “Alamancı” olarak adlandırılan bu ikinci

kuşak yazarlar, eserlerinden “Ben kimim?”, “Nereden geliyorum?” ve “Nereye gidiyorum? gibi kimlik sorunlarını ortaya çıkmasına neden oldular. (Salim, 2011)

2. kuşak yazarlar, 1. kuşağa oranla yazdıkları ve yaşadıkları toplum içinde daha çok önem kazanırlar. Bunun nedenini de Nilüfer Kuruyazıcı şöyle dile getiriyor:

“Artık ikinci kuşak yazarlar, yalnızca egzotik bir ülkeden geldikleri Doğu’yu anlattıkları için değil de tüm bu verileri Batı kültürüyle birleştirdikleri ve özellikle de Batı kültür dizgesinden daha değişik bir kültür birleşimi oluşturdukları için ilgi çekiyorlar bugün.” (Kuruyazıcı,2001:9)

Kuruyazıcı’nında söylediği gibi 2. kuşak yazarlar artık 1. kuşak yazarlar gibi sadece geldikleri ülkenin geleneklerini, kültürlerini, yaşam tarzlarını, aile yaşantılarını eserlerinde yansıtmazlar, aksine kendi kültürleri ile yabancı toplumun kültürünü harmanlayıp eserlerinde yansıtırlar ve okuyanlara farklı bir yazın oluştururlar. 2. kuşak yazarların önemi büyüktür. Türk kökenli yazarların Alman Edebiyatının bir parçası mı değil mi gibi sorularının sorulduğu ve bu yazarların eserleri Alman Edebiyatı’nın bir parçası olarak kabul edildiği dönem olarak algılanır. Çünkü eserler Almanya’da Alman okuyucu kitlesi tarafından da alıcı bulmuştur. Bu dönemin en önde gelen konusunu Alman ve Türk toplumunun kültürel farklılıkları oluşturur. Hiciv türünün doruğa çıktığı dönemdir.

1.4.3. Üçüncü Kuşak Yazarlar ve Eserlerinde Yansıtılan Konular

Doksanlı yıllara gelindiğinde ise Almanya’da doğmuş, toplumsallaşma sürecini orada tamamlamış, Almancaya tamamıyla hâkim bir kuşak vardır. Artık ne çekilen acıların, sıkıntıların ifadesi ne de kimlik arayışı vardır:

“Özünde Türk olan ama Alman gibi düşünüp yaşayan, Alman-Türk (Alm.Deutsch-Türkisch) olarak adlandırılan üçüncü kuşak yazarlar ve şairler ebeveynlerinin göç hikâyelerine etnografik⁵ bir odakla bakarlar.” (Boyacı,2010: 881).

3. kuşak Türkler 1984 yılından ve 4. kuşak 2000 yılından sonra Almanya’da yetişmeye başlamıştır. 3. ve 4. kuşağın en önemli özelliği Almanca bilgileri yeterli derecededir ve Alman toplumuna uyum sağlamışlardır. Bu kuşak Alman Edebiyatı’nın ayrılmaz bir parçasıdır. Bu dönem yazarlarının ismine bakılmadığında eserin bir yabancı tarafından yazılıp yazılmadığı belli değildir. Hem üslup açısından hem konu bakımından eserler Alman Edebiyatı’nın bir parçasıdır. Psikolojik tahlillerin yapıldığı, yazım kurallarının eksiksiz uygulandığı konu bakımından sadece kültürel farklılıkların değil de her şeyin edebi malzeme olarak işlendiği, yazarların “Türk kökenli Alman Yazarlar” olarak algılandığı dönemdir. Bu kişiler Almanya’da tanınmış ve belirli okuyucu kitlesine ulaşmıştır. 3. ve 4. kuşak “çok kültürlü” (Alm.Multikulturell)⁶ yetişmişlerdir, aynı zaman da iki dilli iletişime sahiptirler (Alm.Multilingual). 1. kuşağa göre 3. ve 4. kuşak çok daha eğitilmiş ve Almanya’daki sosyal ve iş yaşamının içinde yer almaktadırlar (Kaya, 2000:137).

⁵ “etnografik”: Etnografi bir grup, toplum ya da kültürün ana niteliklerini, o toplumun içinde var olarak anlamaya ve sunuma hazırlanır, tanımlanır, tahlil edilir ve yorumlanır. Etnograflar küçük toplulukların içinde yaşayıp onların yerel davranış, inanç, toplumsal yaşam ve din gibi faaliyetlerini incelerler.

⁶ “multikültürel” veya “çok kültürlülük” (Alm.multikulturell): birçok farklı kültürün bir arada yaşadığı toplumu tanımlayan bir sözcüktür.

BÖLÜM 2: TÜRK VE ALMAN TARİHİNDE KADIN

2.1. Türk Tarihinde Kadın

Çalışmanın bu bölümünde İslamiyet, Osmanlı ve Cumhuriyet döneminde kadınlara ne gibi roller çizildiğini ve bu tarihlerde kadınlara nasıl bakıldığı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

2.1.1. İslamiyet Döneminde Kadın

İslamiyet öncesi Arap karanlığı olan Cahiliye döneminde yaşayan kadınlar hiçbir hakkı hukuku olmayan, değer olarak itibar görmeyen bir sınıfa sahiplerdi. Özellikle göçebe Araplar arasında evlenme bir alım satım işi gibi görülürdü. Kadına ait olması gereken mehir⁷ adlı ücreti velisi alırdı. Evlenme akdinde de kız adına taraf olarak velisi bulunurdu. Bunun sonucu olarak koca, istediği zaman mehri vererek karısını boşayabilir, ya da kadına 3 kez boş ol dediği anda boşanma gerçekleşirdi. Erkek maddi durumu gereği mehir vermeyi ve geçindirmeyi göze aldığı sürece istediği kadar kadınla evlenebilirdi. Kocasının ölümü halinde kadın mirasçı olamazdı. Miras erkeğin ailesine geçer, kadın babasının evine geri dönerdi. (Ağbayram, 2014)

Cahiliye döneminde kadının sosyal güvenliği de yoktu. Hukuki durumlarda bir erkeğin ifadesinde iki kadının ifadesi eşdeğer sayılıyordu. Cahiliye döneminde kadınlar miras alma hakkına sahip değillerdi. Erkekler hiçbir sınır tanımaksızın istedikleri kadınla evlenebiliyorlardı. Bu dönemde erkek, kadın üzerinde otorite ve hâkimiyet sahibiydi.

Cahiliye döneminde yaygın adetlerden biri de, kız çocuklarını diri diri toprağa gömme durumudur. Kız çocuklarını diri diri toprağa gömme adetinin, kadını küçük görmenin yanında D. Çürük'e göre çeşitli nedenleri vardır:

“Birinci neden, o dönem fakirlik olması kız çocuklarının gömülmesine sebep olmuştur. Aile bütçesine katkı vermedikleri için kız çocuklarını gözden çıkarıyorlardı. İkinci neden, o dönemde kabileler sürekli savaş halindeydiler, erkek çocuklara savaş zamanında ihtiyaç vardı ama kız çocuklarına yoktu. Üçüncü neden, Arap kabileleri

⁷ “Mehir”, evlenecek erkeğin, evleneceği kadına verdiği para veya maldır ve kadının hakkıdır.

birbirlerine haber vermeden savaş açabiliyorlardı ve esir de alıyorlardı, kız çocukları namusları yüzünden öldürülüyorlardı.” (Çürük, 2009:322)

İslam öncesi aile yapısı, köklü temellerden yoksun görünmektedir. Sebebi ise o dönemde, kadınlara ve kız çocuklarına itibar edilmemesi ve değer verilmemesidir.

İslamiyet döneminin gelmesiyle, cahiliye adetlerinden hoş olmayanlar kaldırıldı ve yerine akla dayalı çözümler getirildi ve ailenin artık sınırları belirlendi. Meşru olmayan evlilik çeşitleri iptal edildi. Cahiliye döneminde bazı haklardan men edilen kadına hukuki, sosyal vs. hakları iade edildi:

“[...] kadının eğitimi, öğretimi, ekonomik işleyişi, kâtip olması hatta asker olarak da görevde olduğu tespit edilmiştir. İslamiyet kanunlarına göre, miras erkeğe iki, kadına bir verilmiştir. Bunun nedeni, erkeğin toplum içinde zor şartlarda çalışması ve aileyi ekonomik olarak çekip çevirecek konumda olduğu içindir.” (Çürük, 2009: 323)

Hız. Muhammed döneminde kadın, erkekle yan yana, hayatın ve toplumun içinde yer almıştır. İşte, evde, bahçede, mescitte, savaşta kadın erkekle bir arada bulunmuştur. Bu dönemde kadın meslek sahibi ise mesleğini yaparak para kazanmıştır:

“İslam’ın ilk dönemlerinde kadın, inançta dini sorumluluklarda erkeklerle bir tutulmaktaydı. Rahat bir şekilde Cuma ve Bayram namazları için mescitlere gidebilmekte, günlük namazlarda da cemaate katılabilmekteydiler. Bu dönemde ne erkekler kadınları ne de kadınlar erkekleri birbirlerine uzak görmekteydiler. Hız. Muhammed’den sonra kadınlar, Kuran’ın ve Hız. Muhammed’in onlara olumlu yaklaşımı sayesinde kadın hakları konusunda bilinçlenmişlerdir. O dönemde kadın, hayatın içinde yer almakta ve hayatın önemli bir parçasını teşkil etmekteydi. Çalışma hayatında, siyasette, ticaret ve savaş gibi alanlarda erkeklerin yanı başında yer alan kadınlar dabalunmaktaydı.” (Aktaş, 1997: 291)

İslam dininin kabulüyle, yeni doğan ve istenmeyen kız çocuklarının öldürülmesi ve kocanın ölümünden sonra oğullarının üvey anneleriyle evlenmeleri yasaklandı. Kadın kocasına itaat etmek zorundaydı; ancak, koca da karısına saygı gösterecekti. Erkek artık istediği sayıda kadınla evlenemeyecek ve en fazla dört kadınla evlenebilecekti.

Ancak, dini kurallar doğru bir biçimde yorumlanmamış ve bu yorumlar, İslamiyet’in ruhuna ve amacına uygun bir şekilde yapılmamıştı. Bu nedenle de, kadın ikinci sınıf

insan olarak addedilmiştir. Kadına her ne kadar hak ettikleri değerler veya statüler verilse de ne yazık ki kadını aşağılayan ataerkil zihniyet kendini her zaman göstermiştir:

“İslam dini kadın ve erkeğin insani haklarının eşitliğini vurgulamış olsa da, Müslüman toplumlara hâkim olan geleneklerin bir kısmı, İslam’ın kadına tanıdığı hakları yansıtmaktan uzak kalmıştır. Arap kültürünün etkisi ile kadına tanınan bu haklar tarih boyunca hep geri plana itilmiştir” (Aktaş, 1997: 291).

Cahiliye devri Araplarında, kadının kocası yanındaki değeri, alınıp satılan bir maldan farksızdır. Cahiliye dönemi toplum yapısında kadına karşı olumsuz bir bakış açısı vardı. O, sadece tüketen bir üye idi ve kabile hayatına katkısı bulunmazdı. Savaşlarda esir düşebilir ve bunun sonucunda da cariye olarak satılabilirdi. Evlenip başka bir kabileye de gidebilirdi. Beraberindekilere hiçbir faydası olmayan kadın, bu durumu ile ancak bir utanç vesilesi idi. Oysa erkeğin pozisyonu farklı idi. O kabilenin en önemli üyesi idi. Savaşmak, göç etmek onu ayrıcalıklı kılıyordu. Kabilenin gücü ona bağlı idi. Bu sebeple kız çocukları olduğu zaman utanıyor, onları istemiyorlardı. Kadının da bir insan olduğu ancak İslam dini sayesinde kabul edilmiştir. İslam dini Arap kadınına işte bu konumdan aldı ve hiç değilse erkeğin yarısı kadar haklara sahip olduğu bir konuma getirdi. İslam, kadının kişisel ve sosyal hayatına büyük değişiklikler getirmiş ve kadına müstesna bir kıymet vermiştir. Daha evvel hor ve hakir görülüp aşağılanan kadın, İslam’ın gelişile layık olduğu izzet ve şerefe kavuşmuştur. Hiçbir hususta kendisine söz hakkı tanınmayan kadın, İslam sayesinde hakkını savunabilmiştir.

2.1.2. Osmanlı Döneminde Kadın

Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluş Döneminde henüz eski Türk gelenekleri yaşatılmıştır. Kadınlar rahatça sokakta dolaşabilmekte, alışveriş yapabilmekte, ticaretle uğraşabilmektedir. Saray hayatında da yine eski demokratik gelenekler korunmaktadır. Mesela, elçiler saraya ziyarette bulduklarında Sultan sarayda bulunmuyorsa, sultanın hanımı elçileri karşılamakta ve devlet işlerini yerine getirmektedir. Osmanlıda kırsal kesim kadını, erkeği ile birlikte tarlada da çalışır. Hem tarımda hem evde çalışan köylü kadının ekonomiye katkısı büyüktür. Osmanlı toplumunda kadınların yaşamı sayısız

sınırlamalarla kısıtlanmıştır. Ancak bu sınırlamalara dayalı olarak onların tamamen edilgen ve ızdırap çeken bir nüfusu oluşturduğu sonucuna da ulaşmak yanlış olmaktadır (Unat, 1979: 16). Osmanlı'da kadınla ilgili düzenlemelerin önemli bir kısmında İslam geleneklerinin etkisi bulunmaktadır. İslam'ın ilk dönemlerinde kadınların alanı ile erkeklerin alanı arasında bir ayırım yapılmamıştı. Osmanlı beyliğinin devlete dönüştüğü 16. yüzyıl'a kadar kadın, giyimde serbest olmakla beraber, erkeklerle savaşa katılıyor, ata biniyordu (Çaha, 1996: 79–80).

Ancak İstanbul'un fethiyle birlikte, Osmanlı Devleti'nde Bizans geleneklerinin etkisi sonucunda Osmanlı kadınları ile ilgili önemli değişimler olmuştur. Bizans İmparatorluğu sınıflı bir toplum yapısına dayanmaktaydı. Bu nedenle tarlada çalışan kadınla yönetici kesimde yer alan kadın arasında bir ayırım vardı. Osmanlı toplumunda kadın denildiğinde ilk akla gelen kesim haremdeki kadın olmuştur. İstanbul'un fethinden sonra bu yapı Osmanlı Devleti'ni de etkiledi ve böylece yönetici kesim kadını kendini harem hayatı içinde buldu. Erkeğin neslini korumakla görevlendirilen kadın bedeni, bu görevini her ne şekilde olursa olsun sekteye uğratmaması için "*Harem*" e itilmekteydi. Yani kadın evdeki bir "*İç Mekan*" a tutsak ediliyordu. Kadının "*Haremlik-Selamlık*" biçimindeki bir ayırma tabii tutulması, en sonunda ev dışındaki yaşamdan koparılmıştır. Ancak bu noktada şu hususun belirtilmesinde fayda bulunmaktadır. Harem Osmanlı'da sadece başkentle sınırlı kalmış, kırsal kesimde hiçbir zaman görülmemiştir. (Çaha, 1996: 80) Zaten Osmanlı İmparatorluğu'nda kent kadınları ile kırsal kesimdeki kadınlar arasında farklılık bulunmaktaydı. Köylü kadınlar, evin erkekleriyle birlikte üretime etkin bir şekilde katılırken, kent merkezinde olan kadınlar arasında ev dışında çalışanların sayısı çok azdı. (Kurt, 1999: 439) Ancak batılı seyyah ve araştırmacıların çoğunun az sayıda bulunan konak ve saraylarda yaşayan kadınlara bakıp, bunların durumunu Osmanlı'daki tüm kadınlara genelledikleri görülmektedir (Tuş, 1996: 13).

Osmanlılarda kadının algılanışı, halk ile saray arasındaki yönetim ilişkilerine de bağlı olarak farklılık göstermekteydi. Halk kadını toplum içerisinde ikincilleştirilirken ve toplum dışına itilip haneye mahkûm edilirken, (Altındal, 1977: 112) saray'da "*Valide Sultan*" önemli bir gücün merkezi konumuna gelebiliyordu ve oldukça özgür bir yaşam sürüyordu.

Osmanlı kadını erkeğin yanında, devlet işlerinde de sözü geçmekteydi. Sarayda devlet otoritesinde etkili olan ve siyasi iradeye müdahale edebilen saray kadınının karşısında halk kadınının görevi, erkeğinin neslini doğurmak, sağlıklı bir biçimde büyütme ve soyu sürdürmektir.

Osmanlı döneminde İslamiyet dininin kanun ve yasaları vardı. Şeriat kanunları ile yönetiliyordu:

“İslam hukukunun uygulandığı Osmanlı Devletinde evlenmelerin kadı huzurunda yapılması ve yazılı hale getirilmesi ile kadınların güvence altına alındığı görülmektedir. Osmanlı döneminde evlenme, boşanma, miras konularında kadınlar mahkemelere başvurarak haklarını aramışlardır. [...]” (Çürük, 2009: 323)

Bununla birlikte Osmanlı İmparatorluğu’nda kadının durumunun Orta Çağ Avrupa’sına göre daha iyi olduğunu da söyleyebiliriz. Kadınlar, ekonomik hakları bakımından tıpkı erkekler gibi eşit haklara sahipti. Kazandığı para kendisine aitti ve dilediği gibi kullanabilirdi. Kadınların gelirlerinin başında, evlenirken nikâh akdi sırasında belirlenen mehir, miras payı ve diğer yollardan elde edilenler bulunuyordu. İslâm hukukuna göre mal ayrılığı prensibine bağlı olarak kadınlar bu gelirlerini istedikleri gibi çeşitli yatırımlarla değerlendirmişlerdir.

Toplumda kadının iktisadî faaliyetinin bir yönü de; tarımın başlıca geçim kaynağı olmasından dolayı, ekim, dikim, hasat, satış konularında kadınlar erkeklerle aynı, kimi zaman daha önde olmuşlardır. Kırsal kesim kadını bu açıdan anaerkil yapıyı sürdürmektedir. Şehirlerde yaşayan kadınlar ise bu kez el emeklerini değerlendirerek isimlerini duyurmuşlardır.

Osmanlı kadınları toplumdan tamamen soyutlanmamış, aksine ticari faaliyetlerde dahi bulunmuşlardır. Kanuni dönemine ait fermanlardan bazı kadınların çamaşırhane açtıkları, bazılarının da köle ticareti ile uğraştıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca gayrimenkul alan veya satan ya da kiralayan kadınların olduğu da belirtilmektedir (Kurt, 1999: 437). Bunun yanında yapılan kimi araştırmalar vakıf kurucuları arasında kadınların oranının azımsanmayacak derecede olduğunu göstermektedir (Roded, 1999: 420).

Bununla birlikte bütün geleneksel toplumlarda olduğu gibi, Osmanlı toplumunda da kadınların uyması gereken bazı kurallar bulunmaktaydı. Osmanlı’da kadınların hayatını

sınırlayan birçok ferman vardı ve bunlar kadınların kamusal hayattaki konumunu belirlemekteydi. Teokratik ve monarşik Osmanlı yönetiminin otoriter ve geleneksel yönetim anlayışında hukuk düzeni din yolu, yani şeriat ile sağlanmaktadır. Bu anlayış kadını ev yaşamında kafes arkasına, ev dışındaki yaşamında çarşafa sararak, refakatsiz sokağa çıkmasını yasaklayarak, erkeğin gerisine çekmiştir. Bu anlayış özellikle Lale Devri'nde oldukça önemli bir boyuta ulaşmıştı; kadınların artık çarşaflarının kalınlığı ve biçimi bile devlet tarafından belirleniyordu. (Caporal, 1982: 141-142, Aktaran: Yılmaz, 2010: 195)

Çok eşlilik, evlenme, boşanma gibi konularda söz hakkı vermeyerek erkeğin kadına üstünlüğünü ya da kadının erkeğe eşit olmayışını pekiştirmiştir. Örneğin bir kadının eşini boşamak gibi bir hakkı bulunmazken, erkek karısını ya da karılarından birini kolayca boşamak hakkına sahipti. (Afetinan, 1982: 60)

Bir çocuğun annesi, babasının ölümünden sonra bile çocuğun velisi olamazdı. Miras olayında da kadının durumu çok elverişsizdi. Kadın hısımlık durumuna göre erkeğe oranla yarım, dördte bir, yedide bir veya sekizde bir miras payı alırdı. Mahkemedeki tanıklık durumuna gelince, ancak iki kadını bir erkeğin yerini tutamazdı. Tanıklardan birinin mutlaka erkek olması gerekliydi. (Velidedeoğlu, 1970: 34-36) Kadını ikincileştiren bir diğer uygulama da, yine kökenlerini İslamiyet'ten alarak meşrulaştıran ve kadının alınıp satılmaları ile biçimlenen "*Cariyelik*" idi. (Kurnaz, 2011: 64-67)

Eğitim konusunda da kızlar sürecin dışında tutulmuştur. Sadece dini öğretimde kız-erkek ayrımı yoktu. Dokuz – on yaşına kadar çocukların devam edebildiği sıbyan okulları kız çocuklarının alındığı tek eğitim kurumudur. Bunların dışında varlıklı ailelerin kız çocukları özel hocalarla evde eğitim görme olanağına sahiptiler. Ancak Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinde, Osmanlı İmparatorluğunda esen özgürlük havası ile kadının durumunda da bazı değişiklikler meydana gelmeye başlamıştır.

Batılı kadının sosyal ve siyasi hak mücadelesi verdiği dönemlerde, Osmanlı Devleti'nde kadın sosyal yaşama katılmak bir yana, sokağa çıkma hakkından bile mahrumdur. Özellikle kadınların sokağa çıkmaları ve gezmeleri konusunda bir hoşgörü ortamı doğmaya başladı. (Bkz.:Altındal:114) Osmanlı'da kadının statüsü Tanzimat döneminde tartışılmaya başlanmıştır. Kadın haklarını savunan ilk reformcular Genç

Türkler olmuştur. Bunlar, kadınların eğitimini engellemiş olan Osmanlı geleneklerini suçlayarak, bu hususun önemini vurgulamışlardır. Bu çabalar olumlu sonuçlanmış, kadınların eğitimi giderek önem kazanmış ve sağlıklı bir gençliğin ve ulusun iyi eğitilmiş annelerin yardımı ve rehberliği ile yetiştirilebileceği bilincine varılmıştır. Böylece kadınların eğitilmesine başlanmış fakat bu sadece büyük kentlerle sınırlı kalmıştır. (Tuncer, 1989: 164-166) Tanzimat sürecinde sürekli eleştirilen görücü usulü evlenmeler ise olumsuz olarak nitelenmelerine karşın geleneksel geçerliliğini korumayı sürdürmüştür.

II. Meşrutiyetin ilanı ve 1876 Anayasasının yürürlüğe girmesi ile teorik eşitlik tekrarlanmış ve kadınların medeni haklar bakımından Tanzimat döneminden daha farklı bir düzeye gidilememiştir. Bununla birlikte, eğitim konusunda gelişmeler olmuş, kızlar için birçok yeni okul açılmıştır. Yine bu dönemde kadın sorunları bağlamında özgürlük sorunları enine boyuna tartışılmıştır. (Arıkan, 1994: 325)

19. yüzyılın ikinci yarısında eğitim-öğretim konusunda II. Meşrutiyet'in ilanı kadınların sosyal yaşama katılma, çalışma yaşamında yer alma ve yüksek eğitim görme isteklerine yanıt verecek değişimi getirmemiştir. Fakat II. Meşrutiyet'in getirdiği kısa süreli özgürlük ortamından kadınlar da pay almışlar ve kendi haklarının mücadelesinde aktif rol oynamaya başlamışlar; kadınların çıkardığı gazete ve dergiler yanında, dernek faaliyetleri de artış göstermiştir:

“Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk olarak, 1839'da duyurulan Tanzimat'la birlikte kadının konumu sorgulanmaya başlanmıştır. Kadının geri bırakılmışlığıyla devletin geri kalmışlığı arasında bir koşutluk gören ve kadını modernleşme projesinin yapı taşı olarak kavrayan aydın erkeklerin çabalarıyla, 1845-57 yılları arasında kadınların köle ve cariye olarak satılması yasaklanmış, 1856'da mirastan kısmen pay almaları sağlanmış, 1862'de kız çocukları için ilk Rüştüye açılmış, 1869'da ilk ilköğretim kızlar için zorunlu hale gelmiştir. Aynı yıl, “Terakki-i Muhaderrat” adlı kadınlara yönelik ilk yayın ve 1886'da “Şükufezar” adlı kadınlara ait ilk dergi yayınlanmıştır. [...] 1908'de “Cemiyet-i İmdadiye” adı altında, yazar Fatma Aliye Hanım önderliğinde Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk kadın derneğini kurmuştur. [...]” (Kulin, 2004, Aktaran: Kızılar, 2009: 368)

Tanzimat Fermanı'ndan sonra kadının statüsünde önemli değişimler yaşanmıştır. Bu dönemde özellikle kadınlar için büyük önem taşıyan iki düzenleme yapılmıştır. Bunlardan ilki 1858 tarihli Arazi Kanunu'dur. Söz konusu düzenlemeyle beraber

erkeğin varis olması durumunda kadınların varis olmasını engelleyen düzenlemeye son verilerek kadınlara da mirasa ortak olma hakkı tanınmıştır. Bu dönemde kadınlarla ilgili bir başka düzenleme de 1881 tarihli Sicil-i Nüfus Nizamnamesi'dir. Söz konusu düzenleme evliliğe resmi bir nitelik kazandırmıştır.

II. Meşrutiyetten itibaren Müslüman kadınlar daha özgürce hareket etmişlerdir. Bir kısmı Anayasa yanlısı gösterilerin daha çok erkek olan kalabalıkların arasına karışmış, küçük bir azınlık mitinglerine katılmış, kamusal alanda daha belirgin bir biçimde yer almışlar ve daha açık kıyafetler giymeye cesaret etmişlerdir. Bu dönemde kadınlarla ilgili dernekler kurulmuş ve kadının sosyal düzeydeki yeri yavaş yavaş artmaya başlamıştır. Ama bu durum tepkileri de beraberinde getirmiştir. Sokaklarda kadınlara yönelik saldırılar Ramazan ayında daha da belirginleşmiştir. (Levy. 2007: 155)

Ancak modernleşme ile süreciyle birlikte kadının konumunda meydana gelen gelişmelere muhafazakâr çevreden büyük bir tepki gelmiştir. Özellikle kadınlar toplumsal hayata katıldıkça, kentsel mekânlarda görüldükçe, rahatsızlıkları da (Çakır, 1996: 22-42) beraberinde gelmiştir. Çarşafını Avrupa modasına göre uyarlamış, peçe takma konusunda ise esnek davranan kadınlar, kocalarıyla beraber boy göstermeye, faytonlarda dolaşmaya hatta erkeklerle sokakta konuşmaya başlamışlardır. Bu durum karşısında muhafazakârların sert tepkiler vererek kadınları taciz ettikleri, peçesiz dolaşan kadınların yüzüne tükürdükleri hatta faytonlarını taşlamayı bir din borcu olarak addettikleri ileri sürülmektedir (Göle, 1998: 71).

I. Dünya Savaşı Osmanlı kadının toplumsal yaşamdaki rolü açısından farklılıkların ortaya çıkmasına zemin hazırlayacak bir süreci başlatmıştır. Diğer tüm savaşa katılan toplumlarda olduğu gibi, Osmanlı Devleti'nde de erkeklerin cepheye gitmeleri ile boşalan memuriyetlere; postane, telgrafhane, hastabakıcı olarak hastanelere ve orduya kadınların alınmasına yol açmıştır.

1917'de kadınlar savaş baskısı nedeniyle fiilen elde ettikleri haklarına yenilerini eklemeleri yine bir başka savaş nedeniyledir. Kurtuluş Savaşı, kadınları evlerinden dışarıdaki yaşama çeken bir başka toplumsal olaydır:

“Kadınların toplum yaşantısında ilerlemelerinde sınırlı sayılarda da olsa örgütlenmelerin de önemi olmuştur kuşkusuz. Kurtuluş Savaşında Anadolu’da başlatılan örgütlenme içerisinde de yer almışlar ancak, Müdafaa-i Hukuk cemiyetlerine doğrudan üye olmak yerine, Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyet’i gibi yalnızca kadınların üye olabildiği dernek çalışmalarında bulunmuşlardır.”

Önce I. Dünya Savaşı, ardından Kurtuluş Savaşı, Osmanlı kadınının rollerini farklılaştırmıştır, kadının yalnızca toplumsal yaşama değil, siyasal yaşama da açılmasını sağlamış ve düşünsel süreci başlatan bir etkide bulunmuştur.

2.1.3. Cumhuriyet Döneminde Kadın

I.Dünya savaşı sonrası ortaya çıkan tablo –yurdun işgal edilmesi- kadınları erkeklerin yanı başında dünya kamuoyunun karşısında Türkiye’nin bağımsızlığını savunmaya itmiştir. Bağımsızlık savaşı süresince Anadolu’nun her yöresinde kadınlar gönüllü olarak savaşmıştır:

“Kadınlar Kurtuluş savaşlarında, cephanelere gidiyor erkekler gibi, Cumhuriyetini vatanını kurtarmak için erkeklerle aynı cephanelerde savaşıyorlardı. Kimi kadınlar fedakâr, savaş döneminde camilerde aç olan insanları doyuruyorlardı, kadınlar böylelikle sosyal alanda aktif olmayı öğrendiler.”(Çürük,2009: 324)

1911 yılında, Donanma Cemiyeti’nin kurulması ile kadınlar burada örgütlenmeyi öğreniyorlar. Bu Cemiyeti güçlendirmek için ellerinden ne geliyorsa hep beraber yapmışlardır.

Türkiye Cumhuriyeti’nin ilanını takip eden yıllarda artık kadınların her alanda söz sahibi olmalarının ve bunu gerçekleştirmek için de erkeklerle eşit düzeyde öğrenim görerek her meslekte temsil edilmelerinin önemi iyice anlaşılmış ve bu yolda yeni hamleler yapılmaya başlanmıştır. Meslek okullarında ve üniversitelerde kızların öğrenim görmelerine izin verilmiş ve buralardan mezun olan kadınların sosyal yaşamda mesleklerini icra etmeye başlamaları ile birlikte kadının statüsü bir başka boyut kazanmıştır.

Türk modernleşme projesinin önemli hedeflerinden biri kadının toplumdaki konumudur. Kadın hakları din hegemonyasını kırmakta ve Osmanlı toplum yapısından sıyrılmakta

önemli bir araç olarak görülmektedir. Çünkü kadın, din otoritesinin kendisini en iyi sergilediği imgedir. Batılılaşmanın en temel unsuru olarak nitelenen kadının özgürleşerek kamu yaşamına dâhil olması toplumsal gelişmenin en temel gereği olarak tanımlanmıştır. Medenileşme sürecinde kadının toplumdaki konumu onun görünürlüğüyle ilgilidir. (Durakbaşı, 1988: 167-171)

Kadın-erkek mekânlarının belirlenmesinden, kadın-erkek giysilerine kadar cinsiyetler arası ilişkilerin düzenlenmesi medeniyetin başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Bu nedenle Cumhuriyet'in medeniyet projesinin "mihenk taşı" kadının konumudur. Dönemin ılımlı batıcıları arasında sayılan Celal Nuri İleri "*Kadınlarımız*" adlı kitabında Türk ulusunun yüceltilmesi isteniyorsa önceliğin kadın haklarına verilmesini vurgulayarak şöyle demiştir:

"[...]Ameliyata yalnız ordudan, donanmadan başlamamalıyız. Her şeyden evvel kadınlarımızı ıslah etmeliyiz ki onlarda çocukları, çocuklar da büyüdülerinde devleti ve milleti ıslah etsinler. Bir bina yapılacağı zaman çatıdan başlanmaz. Evvela temel kazılır. Kadın, insanlık binasının esas temelidir". (Aktaran: Göle, s.61):

Bağımsızlık savaşından sonra Türk kadınına erkeklerle eşit kanuni hakların tanınmasını hedefleyen Mustafa Kemal Atatürk, öncelikle toplumdaki kadın-erkek ayrımı zihniyetini ortadan kaldırarak çağdaşlaşma fikrini benimsetmek istemiştir. Bu bağlamda, Osmanlı Devleti'nin yıkıntıları üzerine yeni laik bir Cumhuriyet yaratan Atatürk, yeni kurulan bu devletin ekonomik ve siyasal alanların yanı sıra kültürel alanı da kapsayan bir dönüşüme ihtiyacı olduğuna dikkat çekerek, kültürel alandaki dönüşümü yeni bir kadın imajı yaratarak başlatmanın uygun olduğuna karar vermiştir.

Bu kararını da 1 Aralık 1923 yılında İzmir'de yaptığı konuşmasındaki şu sözlerle dile getirmiştir:

"...Bir toplum cinsinden yalnız birinin, çağın gereklerinin edinmesiyle yetinirse, o toplum yarından çok güçsüzlük içinde kalır. Bir ulus ilerlemek ve uygarlaşmak isterse, özellikle bu noktayı temel alarak kabul etmek zorundadır. Bizim toplumumuzun başarısızlığının nedeni kadınlarımıza karşı gösterdiğimiz gevşeklik ve kusurdan doğmaktadır... Bir toplumun yaşamda çalışması ve başarılı olması için, çalışmanın ve başarılı olabilmenin bağlı olduğu bütün nedenleri ve koşulları kabul etmesi gerekir.

Bundan dolayı bizim toplumumuz için ilim ve fen gerekliyse bunları eşit ölçüde hem erkek hem de kadınlarımızın elde etmesi gerektir". (Akt.: İnan, 1991: 41-42)

Atatürk'ün bu görüşleri doğrultusunda 17 Şubat 1926'da İsviçre Medeni Kanun'undan Türkiye'ye aktarılan Türk Medeni Yasasının kabul edilmesiyle birlikte kadınlarımıza ileri düzeyde medeni haklar tanınmıştır:

"Medeni Kanun çökeşliliği kaldırmakta, taraflara eşit boşanma hakkı tanımaktadır ve yasal nikâh zorunluluğu getirilmiş, kadınlar istedikleri mesleğe girme hakkını kazanmış, boşanmada, velayette, aile mallarının ve mirasın paylaşımında kadın-erkek eşitliği sağlanmıştır." (Kongar, 1998, Aktaran: Kızıler, 2009: 369)

Medeni kanundaki değişikliklerin yanında Türk kadınına siyasal yaşamda da haklar verildi. Türk kadınına 1930'da belediye seçimlerine, 1934'de de milletvekili seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı verilmiştir:

"1930'da yerel seçimlerde oy kullanma ve aday olma hakkını kazanan kadınlar, 1934'de İsviçre, Almanya, Fransa, İtalya, İspanya ve Belçika gibi Avrupa devletlerinden önce genel seçimlerde de seçme/seçilme hakkını elde etmiş ve 1935'de, 18 kadın milletvekili meclise girmiştir." (Kulin, 2004, Aktaran: Kızıler, s.369)

Medeni Yasa ile Türk kadınına bin yıl evvel kaybettiği hakların iade edilmesinin temelini oluşturulmuş, artık kadın güçlenmeye, kişiliğini bulmaya başlamış ve erkeğinin yanında sosyal faaliyetlere katılmaya hazır hale gelmiştir. Bu gelişmelerle toplum içinde aktif konuma getirilmeye çalışılan kadınlar yeni haklarla donatılmıştır.

Uygulamaya konulan bu tür politikalarla kadının baskı altında oluşu, yani erkeklerden farklı bir toplumsal alana yerleştirilmiş olmaları kırılmaya çalışılmıştır. Kadın artık sadece ev içi ile tanımlanan özel alana sıkıştırılmamış, erkeklere özgü olarak tanımlanan ev dışı, kamusal alanda da varlık göstermeye başlamıştır. Kadının kamusal alanda yer alması, peçe ve çarşafın kalkmasını, zorunlu karma eğitimi, kadınlara oy hakkının tanınmasını ve toplumsal alanda kadınla erkeğin kaynaşmasını zorunlu kılmaktadır. (Göle, 1998: 70-81)

Özetle şunu söyleyebiliriz, Cumhuriyet döneminde Türk kadını hukuksal, siyasal, toplumsal ve ekonomik alanlarda haklarına kavuşmuştur.

2.2. Çağlar Boyu Edebiyatta Kadın

Çalışmanın bu bölümünde Avrupa tarihinde Ortaçağ ve Rönesan döneminde kadının konumunu gözler önüne sermek istiyoruz. Ortaçağ'da kadın çok geniş bir kavram olacağı ve içine farklı coğrafyadan kadınları, farklı eylemleriyle içereceği için bu kavramı daraltmak adına tarihin bu döneminde coğrafi olarak Avrupa'daki kadınlardan bahsetmek istiyoruz. Daha sonra Almanya'da kadınların aktif olduğu dönemleri aktarmak istiyoruz.

2.2.1. Orta Çağda Kadın

Ortaçağ feodal toplumu, hiyerarşik bir toplumsal düzende yaşamıştır. Bu dönemde Tanrı, tüm evrenin, Kral yeryüzünün, erkek ise ailenin (kadın, çocuk ve kölelerin) hâkimi olarak görülmüştür. Klisenin savunduğu bu görüş, aynı zamanda dönemin sonlarına doğru yükselişe geçen ve feodal beylerin egemenliğine son veren monarşi yönetimlerinde meşruiyet sağlamıştır. (Duman, 2012: 19-51) Tarihte Ortaçağ denilen zaman, Batı Avrupa'da milattan sonra 500 ile 1500'e kadar olan zamandır. Soylular denilen yöneticilerin toprak ve güç için birbirleriyle savaştıkları bir zamandır. Soylular, kralları, kraliçeleri, efendi ve hanımefendileri ve at üstünde savaşan şövalye denilen savaşçıları kapsardı. Bu dönemde kadının bazen korunduğu, çoğunlukla da aşağılandığını görmekteyiz. Ataşalan'ın (2008) yorumuna göre Ortaçağ Hristiyan toplumunda kadının hiçbir yasal konuma sahip olmadığı kabul edilmiş ve evlendiği zaman bütün mallarının kocasına geçeceği belirlenmiştir. Ayrıca kanunlarında 1085'lere kadar kadının alınıp satılmasına izin verildiği görülmektedir. Hatta 1500'lerde yapılan konferansta kadına işkence esası getirilmiş ve bu tarihten itibaren, daha öncede ifade ettiğimiz gibi, kadınların diri diri yakıldığı görülmüştür.

612. yy.'da başlayıp 15. yy.'da doruğa ulaşan ve 18. yy.'da varlığını sürdüren büyücü avı kuşkusuz Ortaçağdaki en büyük katliam olmuştur. Bu dönemde pek çok kadın cadılıkla suçlanarak yakılıyordu. Büyücüler, erkeklerin cinsel gücüne, kadınların doğurganlığına saldırmak ve imanı yok etmekle suçlanıyordu:

“Caduların yakılması, 13. Yüzyılda Papa IX. Gregorius tarafından kurulan engizisyon kurumunun ve 15. Yüzyılda kurulan Yüksek Soruşturma Dairesi'nin asıl amacı, kilisenin maddi ve siyasi menfaatlerine karşı tehdit oluşturan tüm inanç sistemlerinin araştırılması ve ortadan kaldırılmasıdır. Bu kurumlar sadece sapkın olarak adlandırıldıkları, Hristiyanlık dışı inanç sistemlerinin pratiklerini uygulayan insanları değil, cadılıkla yaftaladıkları, çoğu kadın elli binden fazla insanı ölüme mahkûm etmiş ve büyük bölümünü yakarak öldürmüştür. 16. Yüzyılda kitlesel bir çılgınlık halini alan cadı avı, özellikle cinselliğini açığa vuran ve evlilik dışı çocuk sahibi olan kadınların ve toplumun kabul görmüş davranış kalıplarına uyum sağlamakta zorlanan tüm kadın ve erkeklerin cezalandırılmasıyla sonuçlanmıştır. [...]” (Özler, 2007)

Diğer taraftan yine bu dönemdeki savaşların varlığından dolayı, özellikle Almanya’da yeni bir edebiyat döneminin “Alman Aşık Edebiyatı” (Alm. Minnesang)⁸ ortaya çıkmasına neden olmuştur. Şövalyeleri, sevdiği kadının gözünde yüceltmek daha doğrusu ülkeleri için savaşmaya cesaretlendirmek adına, kahramanlıklarını yüreklendirici destansı romanlarla kadın, yine nesne olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2.2.Rönesans Döneminde Kadın

Orta Çağ Avrupa’sında Katolik kilisenin Avrupa kültürü üzerindeki etkisi büyüktür. Kültür, bilim, politika, ekonomi ve kişinin özel yaşamı gibi birçok alanda kilise etkisini göstermiştir. Ortaçağı takip eden dönemler kültür, sanat ve edebiyat alanında Rönesans, din alanında ise Reform dönemleri olarak bilinir. Rönesans ve Reform dönemini birbirinden ayıran özellik sınıfsal yapılarıdır. Rönesans daha çok üst sınıf soylulara özgü bir yeniden uyanışken, Reform bütün bir Batı uygarlığını etkileyen dini bir yeniden uyanış olarak kabul edilmektedir. Rönesans, klasiklerin idealizmi ve evrensel insan düşüncesine ateşlenmişken, reformlar dini coşkunluk sayesinde olmuştur. Sonuç olarak, Orta Çağ sonları Güney Avrupa’da Kuzey’dekinden farklı oldu. İtalya’da Rönesans doruk noktasındayken Kuzey Avrupa’da etkili olan daha çok reformlardı. (Bkz.: Baumann Barbara & Oberle Brigitta, 1985)

⁸ “Alman Aşık Edebiyatı” veya “Şövalye Edebiyatı”(Minnesang:1150-1230): Ortaçağ Alman Aşk Şiiri’dir ve Eski Alman Edebiyatı dönemine damgasını vurmuştur. Şövalyelerin elinden çıkan bu edebiyat kadına duyulan aşkı anlatmaktadır. Burada anlatılan kadın, saray kadınıdır.

16. yüzyıla gelindiğinde kadının isteklerini duyurmaya çalıştığını ve bilinçlendiğini görmekteyiz. Katı kilise dogmatizminin kalkmasıyla belirli bir eşitlik anlayışı kadını da kapsıyordu. Bir meta olarak kullanılmaktan sıkıntı duyan kadın, birey olarak varlığını kanıtlama çabası içine girmiştir. Her ne kadar Rönesans Dönemi “yenide doğuş’u” temsil etse de, kadınlar bu anlayıştan kısmen mahrum bırakılmıştır. Dönemin en önemli düşünürlerinden biri olan J.J.Rousseau “kadın hoşça gitmek ve kendisini temsil etmek için yaratıldığından, kendisini erkeğe sevmeye değer göstermeli ve onu kışkırtmamalıdır. Kadının gücü çekiciliğindedir, bu yolla erkeği kendindeki güçleri keşfetmeye ve kullanmaya zorlamalıdır. Bu gücü uyandırmanın en etkili yolu onları karşı karşıya koymakla gerekli hale getirmelidir” diyordu. Bu düşünceye göre kadın her zamanki gibi sömürü sisteminin en temel nesnesi haline geliyordu. (www.frmsinsi.com, e.t.: 05.12.2009)

Bu dönemde erkek aklı zirveleşirken, kadının aklını kullanmasına izin verilmiyordu. Erkek Rönesans ile birlikte bir iradeleşmeyi yaşamaya başlarken, kadın yine iradesizleştirilmeye mahkûm kınılıyordu. Diğer taraftan kadın, ressam ve heykeltıraşların eserlerinin en önemli konusunu oluşturuyordu.

2.2.3. Reformasyon Döneminde Kadın

Reform 15. ve 17. yüzyıl boyunca tüm Avrupa’yı etkileyen Katolik kilisesine karşı Cermen kökenli teolog ve filozof Martin Luther tarafından yapılmış dinsel bir harekettir. Gause’ye (2006) göre Reformasyon kadınlar için bir “kazanç” teşkil ediyordu; ev kadınlarına benzeri görülmedik “hürmet ve saygı anlayışı” getirilmiştir. Bu dönem, kadınlar için örnek gösterilen “rahibelik mesleğini” reddetti ve kadınların asıl görevi olan “ev kadınlığını ve anneliği” benimsetmiştir. Ayrıca bu dönem kadınlar için bir “eğitim ayaklanmasıdır”; kadınların kendilerini ilahiyat alanında geliştirmeleri için motive etmiş ve kadınlara mahsus yaşama alanlarının değerini yükseltmiştir. Bu dönemde kadınlara değer verilmesinin en büyük nedeni Martin Luther’in karısı Katharine von Bora’dır. Çoğu jenerasyon Katharina gibi kendilerini “ideal protestan

papazın karısı” (Bkz.:Gause) olarak hayal ediyorlardı. Tarihçi Ernst Kroker’in 1906 yılında yayımlanan “*Katharina von Bora*” adlı hayat hikâyesinde, Martin Luther ile eşi Katharina arasındaki bir ilişkisini şöyle anlatmıştır:

“Bibelfest und fromm war Käthe, aber zur Theologie hatte sie keine Anlage. Ihr Gatte brachte sie mehr als einmal durch neckische Paradoxien in Aufregung oder Verlegenheit. [...] In seiner Theologie wurde Luther also gewiss nicht von seiner Käthe beeinflusst, und es war nur ein Scherz, wenn er sie seine “tiefgelehrte” Frau nannte [...] aber worin bestand nun eigentlich ihr Einfluss, und auf welchen Gebieten machte er sich geltend? Von Anfang an hatte Luther seiner Käthe den ganzen Haushalt zugewiesen. In diesem Reiche herrschte sie fast uneingeschränkt. [...] Das Verhältnis der beiden Gatten im Schwarzen Kloster war so beschaffen, dass es für jedes christliche Haus vorbildlich ist. Wohl durfte die Frau sich in ihrem Reich als Herrin fühlen, aber doch nur insoweit, als der Mann, dem ihre Arbeit und Sorge und Pflege galten, in dem Mittelpunkt des Ganzen stand.” (Kroker, 1970: 273, Akt.: Gause, 2006)

Yukarıdaki alıntıdan anlaşıldığı üzere kadının ev işlerindeki kabiliyeti takdir ediliyor. Kadın kocasına karşı sorumluluklarını yerine getirdiği müddetçe kendi alanında (ev işlerinde) sınırsız bir imtiyaza sahip oluyor. Luther karısını bilgin olarak tabir etmesine rağmen, Katharina kendini ilahiyat alanında imkânsızlıklar yüzünden geliştirememiştir, fakat bu durum yukarıda belirtilmemiştir. Kadın ve erkeğin rolü açık ve net dille ortaya konulmamıştır, fakat Kroker cümle seçiminde erkeğin otoritesini yumuşak bir şekilde ortaya koymuştur.

20. yüzyılın ikinci yarısında kadına yönelik yeni çalışmalarla eğitim ön plana çıkmıştır. Gause’ye (2006) göre manastır hayatı kadınlara kilise tarafından mahrum bırakılan “eğitim ve bağımsızlık hayatını” sunmuştur. Reformcu kiliseler manastır varlığı sayesinde kadınlara eğitim alanında bağımsızlık yolu açmıştır. Bu dönemin en büyük temsilcilerinden biri olan düşes Elisabeth von Braunschweig-Lüneburg sayesinde kadınlar kendilerini ilahiyat alanında geliştirmiştir. Bu sayede artık kadınlarda incili kilisenin otoritesi altında olmadan inceleyebilme ve yorumlama şansı bulmuşlardır. Kadınlar artık kilise şarkıları besteliyorlar; ilmihal ve dini kitap yazabiliyorlar. (Bkz: Gause) Bu dönemle beraber kızların da incili öğrenmeleri için “Bakire Okulları” (Alm.Jungfrauenschule) açılıyor. Ancak yüksek okul eğitimi her zamanki gibi erkekler görüyordu.

2.2.4. Aydınlanma (Aufklärung) Döneminde Kadın (1720-1785)

Bu dönemin en dikkat çeken yazarlarından biri olan Sophie von La Roche, yazmış olduğu ilk romanı “*Die Geschichte des Fräuleins von Sternheim*” (1771) kadın edebiyat tarih’inde bir dönüm noktası olmuştur. Bir kadın tarafından yazılmış ilk başarılı eser olması ile o dönemde yaşayan kadınlar için bir model olmuştur. Bununla birlikte Almanya’da kadınlara yönelik bir dergi yayınlamıştır ve İsviçre, Fransa, Hollanda ve İngiltere gezileri ile o dönemin Alman kadınları arasında tek başına seyahat edenlerden biridir. Yaşamı ve eserleri sayesinde 18. Yüzyılda kadın görüntüsünü etkileyerek onların özgür olma yolunda adım atmalarını sağlamıştır. (Bkz.: Charlesso, 2005-2006: 1-7)

2.2.5. Weimar Klasisizm Döneminde Kadın (1786-1832)

Weimar Klasisizmi (Alm.”Weimarer Klassik”)⁹ denince akla ilk gelen yazarlar Goethe, Schiller, Herder ve Wieland’tır. Fakat bu dört temsilcinin yanı sıra bu dönemde “olağan üstü akıllı kadınlar da” vardır. Bu dönemin kadınları erkeklerin baskılarına rağmen “klişeleşmiş rollerinden” sıyrılıp kendilerine “özel yaşam hayatı” kurmayı başarmışlardır. (Bkz.:Müller, 2013:11)

Sachsen-Weimar-Eisenach eyaletinin düşesi olan Anna Amalia ve nedimesi Charlotte von Stein bu döneme beraber şekil veren en önemli kadınlardır. Her ikisi de “zeki, eğitilmiş, yetenekli, kabiliyetli, öğrenmeye hevesli ve girişimci” olarak tanımlanmışlardır. Sachsen-Weimar-Eisenach eyaletinin kral naibesi olan Anna Amalia, Weimar Klasisizmin öncüsüdür. Kendisi Weimar “kültür merkezi” (Alm.”Musenhof”) kurup, genç yetenekleri desteklemiştir. (Pilz, 2007: 7) Anna Amalia iki cinsiyet (kadın-erkek) arasında “saygılı bir ilişki” olmasını talep ediyordu.

⁹ “Weimarer Klassik”: Avrupanın özellikle Almanya’nın bir kültür ve edebiyat akımıdır. Akım, 1786’dan 1832’ye kadar Johann Wolfgang Goethe, Johann Gottfried Herder, Friedrich Schiller ve Christoph Martin Wieland’ı kapsamıştır. Bu akım Goethe’nin 1786 yılında gerçekleştirmiş olduğu İtalya Seferi ile başlayıp ölümüne kadar uzanan yapıtları kapsayan bir akımdır.

Anna Amalia tarafında eğitilen diğeri bir saray nedimesi olan kontes Henriette von Egloffstein Weimar döneminde kadınlar ile ilgili yazdığı kadınların erkeklere göre daha zeki olduğunu öne sürmüştür:

“Übrigens war die weimarische Gesellschaft reich an gebildeten, liebenswürdigen und geistvollen Frauen, die Herrenwelt dagegen, von den berühmten Gelehrten und Dichtern abgesehen, roh und ungehobelt.[...] so zog ich ein geselliges Leben, in dem die Frauen herrschten, jedem anderen vor und fühlte mich unter den Weimaranerinnen bald einheimisch.” (Egloffstein, Aktaran: Müller, 2013: 15)

Bu dönemde kadınlar hayatları sadece ev kadını olarak sürdürmemişlerdir, aksine edebiyat alanında kendilerini geliştirmişlerdir. Örneğin Johann Gottfried von Herder’in eşi Caroline Herder kendisini sadece “ev hanımı, anne veya kocasının haklarını savunan savaşı” olarak sınırlandırmamıştır, aksine harika şiirler yazmıştır. (Bkz.:Müller:12) Bunun yanında kocasının hayatını yazıp ölümünden sonra yayınlamıştır.

Bu dönemde Weimar sarayının etrafında yaşayan kadınların çoğu boşanmış, dul veya hiç evlenmemiştir. Bu kadınlar sarayın gelirleri veya nedime olarak hayatlarına devam etmişlerdir. (Bkz.:Müller:14)

Bu dönemde yaşayan kadınların eğitim şansları erkeklere göre çok düşük seviyededir. Bazı kadınların bilgi seviyesi yüksek olmasına rağmen bunları açığa vuramamışlar veya sınırlandırmak zorunda kalmışlardır. Bu döneme damgasını vuran diğeri bir kadın ise Johanna Schopenhauer’dır. Aydın bir babanın kızı olan Johanna Schopenhauer İngilizceyi çok iyi konuşmasına rağmen, kendi yaşadığı ülkede nahoş karşılanmamak için farklı dilleri öğrenmemiştir. Kendisi özellikle ilk eseri olan “*Gabrielle*” (1819) ile “Almanyanın Meslek Yazarı” olarak adlandırılmıştır. Eserinde “Kadın Edebiyatı’nın” gelişmesine yardımcı olmuştur. (Pilz, 2007: 114)

Diğeri bir örnek ise Charlotte von Stein’dır. Kendisi ömrü boyunca okumasına rağmen, sistematik bir “bilgi ediniminden” mahrum kalmıştır ve bunu “kadınların toplumsal mağduriyetinin bir sonucu” olarak adlandırmıştır. (Bkz.:Müller:14)

Charlotte von Kalb ise yaşadığı dönemdeki önemli erkeklerin kadınlar hakkındaki düşüncelerini şu sözlerle eleştiriyor:

“Ich kenne nicht Trivialeres, als die Vorstellung unserer meisten Aufklärer, auch Dichter, über die Frauen.”(Müller,2013:14)

Christop Martin Wieland'a göre evlilikte kadının "hizmet ve aile anlayışı" çok fazla bilgi ile bozulmaması yönündedir. Schiller ise şiirlerinde ve dramlarında "namuslu ev kadını" övüyor ve "şöhret hırsına bürünmüş salon kadınlarını" eleştiriyordu:

"Schiller pries in seinen Gedichten die züchtige Hausfrau und polemisierte gegen ruhmsüchtige Salonieren, während in seinen Dramen unbestechliche Heldinnen das Banner seiner gesellschaftlichen Utopie vorantragen oder ungeniert von Regierungsmacht träumen durften. Im Leben genoss er Frauen erst querfeldein ("Ich bin ein Mann!"), erholte sich dann im Dreieck mit einer tüchtigen Ehefrau und einer schönen Seele und beriet nebenher begabte Dichterinnen bei der Arbeit." (Müller, 2013: 14-15)

1790' lı yıllarda ortaya çıkan "Klassik Sanat Anlayışı" (Alm.Kunstideal) ile kadın haklarında bir çığır açılmıştır. Yetenekli kadınlar kendilerini geliştirebilir ve erkekler gibi aynı şartlarda olamamak şartıyla korunacaklardır. "Kadınlar erkeklere sanatsal alanda rakip olmadıkları sürece ölümsüz erkeksi fikirlerin ve eserlerin arabulucularıdır." (Müller: s.15) Bazı kadınlar (Charlotte von Stein, Anna Amalia vs.) bu klasik sanat anlayışına karşı çıkmışlardır.

2.2.6. Romantik Döneminde Kadın (1798-1835)

Romantik dönem kadınlar için bir devrim niteliğindedir. Bu dönemin düşünce tarzı ile kadının toplumdaki rolü belirlenmiş ve yüksek kesimdeki kadınlara bu zamana kadar erkeklerin hâkimiyet sürdüğü kültürel yaşamda eşit haklara sahip olma hakkı vermiştir:

"Schreibende Frauen kam zum ersten Mal nicht nur ein Exotenstatus zu, sie wurden selbst zum Mittelpunkt einer eigenen Szene." (www.schulzeux.de, e.t.: 04.05.2014)

Bu dönemde "Kadın Erkek Eşitliği" (Alm. "Frauenemanzipation") güncel bir konuydu. Romantik dönemin başlamasıyla, kadınların kendilerini özgür kılmak için bir fırsat verilmiş ve böylelikle Artık aktif olarak "edebi olaylarda" söz hakkına sahiplerdi. Edebi olmayan alanlarda dahi kadınlara yönelik yeni imkânlar açılmıştır:

“Sie durften ihren Gefühlen freier folgen als bisher, und die freie Wahl des Ehemanns- bisweilen auch eines Geliebten – war im Gegensatz zu den bisherigen Konvenienzheiraten eine neue Möglichkeit für die Frauen.” (www.schulzeux.de, e.t.: 04.05.2014)

Yukarıdaki alıntıdan anlaşıldığı üzere genel olarak kadınların Romantik dönemde sosyal saygınlığı önem kazanmıştır. “Değişen Kadın İmajı” (Zickler: www.schuldorf.de,) bu döneme damgasını vurmuştur:

“Sie (die Frau) ist nicht mehr länger nur “schön anzusehen”, sondern beliebter, anregender Mittelpunkt des geistig-geselligen Lebens.”

Her ne kadar bu dönemde kadınlar ön plana çıksalar da, sadece çok azı “alışılmış orta halli yaşam biçimlerini” (Bkz.: Zickler) bırakmışlardır. Kendi ayaklarının üzerinde duran diğer kadınlık vazifelerini ne olursa olsun bırakmak istemiyorlar:

“Auch jene Frauen die als selbstständig gelten und sich ihrer Individualität als Frau bewusst sind, können und wollen sich nicht von der Rolle als “Untergebene” des Mannes trennen und zeigen neben ihrem Interesse an der Kunst und ihrem kritischen Denkvermögen, dass sie ihre Kompetenz im Haushalt nicht vernachlässigen.” (Bkz.: Zickler)

Bu dönemde yayınlanan eserlerin çoğu kadınlar tarafından yazılmıştır. Erken dönem Alman Romantizminde (Alm. Frühromantik) öne çıkan kadın yazarlardan, biri de Karoline Schlegel'dir (1763-1809). Kendisi ilk kocasıyla geniş kapsamlı Shakespeare-Çevirilerini yayımlatmıştır. Ayrıca Jena şehrinde, önemli müzisyenlerin, filozofların, yazarların ve ressamın bir araya geldikleri “Romantik Çevre” (Alm. romantische Zirkel) diye adlandırdığı bir grup kurmuştur. Diğer bir önemli yazarımız ise Clements Brentano'nun kızkardeşi Bettina von Armin'dir. Kocasının ölümünden sonra aktif olarak Edebiyat alanında ön plana çıkmıştır. Çoğunluğu düzmece olan mektup romanında “*Goethes Briefwechsel mit einem Kinde*” (1835) öznel bir Goethe resmi çizmiştir. 1843 yılında yayınlamış olduğu eserde “*Dies Buch gehört dem König*” Goethe'nin annesi ile Prusya Kralı'nın annesi arasında uydurulmuş bir konuşma düzenlemiştir. Bu eser ile halkı ile ölüm cezalarının ortadan kaldırılması ve kadınlara, Yahudilere demokratik eşitlik talebinde bulunmuştur. Sansür'den kurtulmak için eserini kralına ithaf ederek, kendisinden halkının “serbest demokratik eğilimleri” korumasını istemiştir. (<http://www.kaiserin.de>, e.t.: 17.04.2014)

Bu dönemde kadınların geneli ön planda olmasına rağmen, “eril estetik” yani erkekler “edebi tad’a” (Bkz.: Zickler) hakimler. Friedrich Schlegel sayesinde kadının resmi tamamen yeni, aynı zamanda toplum tarafından eleştirilen bir konuma dönüşmüştür. Kadının dış cazibesi, alımı ve şehveti ürkek bir şekilde tartışılmıştır. Kadınlar artık toplumun hassas, ince fikirli ve duyarlı bir parçası olarak görülmüştür. Kadının edinmiş olduğu bilgiler onun bağımsız yaşamasına yardımcı olmasına rağmen, bu dönemde de kadınlar erkek egemenliği altında yaşamak zorunda kalmışlardır. (Bkz.: Zickler)

2.2.7. Vormärz Döneminde Kadın (1830-1848)

Alman siyasal ve kültürel hayatında Vormärz dönemi bilinen bu dönem 1848 Devrimi öncesindedir ve Viyana Kongresi’yle (1815) birlikte başlar. Biedermeier Dönemi’nin savunucuları “dünyadan kopuk, sessiz bir yaşam, problemlerden ve dünyanın kötülüklerinde kaçıp, dünyayı toz pembe görme eğiliminde olmuştur. (Bkz.: Baumann & Oberle, 1985:140) Vormärz dönemi ise bu duruma bir tepki olarak ortaya çıkan bir akımdır. Bu dönemin yazarları, “asilleri ve sosyal sınıf toplumunu eleştirerek, yazdıkları eserler ile daha geniş kitlelere ulaşma imkânı” bulmuştur. (Alm. “Emazipation der Prosa”) (Bkz.: <http://deutschsprachige-literatur.blogspot.com.tr>,)

Bu dönemin kadınları da kendi özgürlükleri için savaşmışlardır. Vormärz döneminde sosyal ve toplumsal alanda kadın ayaklanmaları biçimlenmeye başlamıştır. 1848 yılında dönemin önde gelen “aktif feministleri” (www.meinhard.privat.t-online.de) birçok kadın dernekleri kurup kadın gazeteleri çıkarmışlardır.

Bu dönemde kadın ayaklanmalarının temsilcisi Louise Otto-Peter, 1849 yılında “Kadın Vatandaşları Özgürlük İmparatorluğuna çağırıyorum” (Alm. “Dem Reich der Freiheit werb ich Bürgerinnen”) sloganı ile “Kadın Gazetesi’ni (Alm. “Deutsche Frauenzeitung”) kurar. (www.meinhard.privat.t-online.de)

BÖLÜM 3: SALİHA SCHEINHARDT'IN HAYATI VE EDEBİ KİŞİLİĞİ

3.1. Saliha Scheinhardt'ın Biyografisi

Saliha Scheinhardt 1950 yılında bir işçi ailesinin kızı olarak Konya'da dünyaya gelmiştir. Daha onbeş-onaltı yaşlarında bölgesel bir edebiyat dergisinde kısa hikâyeleri yayınlanır. Lise çağlarında, Türkiye'de iznini geçiren Bremen'li bir ilahiyat öğrencisi olan Hartwig Scheinhardt ile tanışıp nişanlanır. 1967 yılında ilkokulu bırakarak, nişanlısı ile Federal Almanya'ya gider ve 1968 yılında evlenir. Bu evlilikten bir erkek çocuğu dünyaya getirir. Saliha Scheinhardt öncelikle bir tekstil fabrikasında işçi, sonra garson, zaman zaman da hosteslik yapar. Yazar 1971 yılında özel bir sınavla Göttingen şehrinde Pedagoji Eğitime başlar. 1975'ten 1978 yılına kadar bir Alman okulunda eğitimlik görevinde de bulunur.

1978 yılında, Neuss adlı şehirde akademik kariyerine başlayan Scheinhardt, 1985'te Karlsruhe Üniversitesi'nden "*Türkiye'de ve Almanya'da İslam*" konulu tezi ile doktorasını alır ve Frankfurt Üniversitesi'nde ders vermeye başlar. 1980 yılında yazın hayatına başlayan bir çocuk annesi Scheinhardt, 1982 yılında kocasından ayrılır ve yaşamını Almanya'da sürdürür.

Scheinhardt 1985 yılında Offenbach şehrinin ilk yabancı "Kent Yazarı"¹⁰ (Alm. Stadtschreiber) ünvanını alır. 1993 yılında Alfred-Müller Felsenburg "İlerici ve Cesur Edebiyat"¹¹ (Alm."Aufrechte Literatur") ödülünü almıştır. 1995 yılında Selingenstadt kenti "Gümüş Barış" (Alm. "Friedens-Silbermedaille") ile ödüllendirilmiştir. 1996 yılında eserleriyle halklar arasındaki uzlaşmaya ve çok kültürlü ortak yaşama sağladığı katkılarında dolayı Alzenau kenti tarafından "Bronz Madalya" ile ödüllendirilmiştir. (bkz. Kitap Kulesinde İki Yıl, 1987:6)

¹⁰ "Kent Yazarlığı" (Alm.Stadtschreiber) ünvanı bir edebiyat ödülüdür. Bu ödülü kazanan yazara, ücretsiz oturacağı bir ev tahsis edilmekte ve aylık bağlanmaktadır. Karşılık olarak yazarda, şehirde edebiyata duyulan ilginin yaygınlaştırılması için çalışması istenmektedir. Bu unvan yazara yabancı işçilerin Alman toplumuna uyumunu teşviki, günümüz olaylarını yakından izlemesindeki titizliği ile Türk ve Alman vatandaşları arasında köprü kurmaya yarayan edebiyat çalışmaları için verilir.

¹¹"Alfred-Müller Felsenburg Ödülü" cesur edebiyatçı'lara her yıl ödünç olarak verilen bir edebiyat ödülüdür.

Saliha Scheinhardt, eserlerini Almanca yazan ilk yabancı yazarlardan birisi olarak seksenli yılların başından beri tanınmaktadır. Kısmen Türkiye'de ve kısmen de Almanya Federal Cumhuriyeti'nde yaşamakta ve eserlerini sadece Almanca yazmaktadır.

Türkiye'ye kesin dönüş yapmayı düşünmeyen Scheinhardt, bu düşüncesini şu şekilde ifade etmektedir:

„Ich bin hier mit offenen Armen empfangen worden. Warum sollte ich wieder fortgehen? Ich bin hier heimisch geworden, und ich habe mich entschlossen, in diesem Land zu bleiben. (Weinberger,1986:1)

3.2. Saliha Scheinhardt'ın Yapıtları

Saliha Scheinhardt'ın ilk eseri “Yaşamadan Ölen Kadınlar” (*Frauen, die sterben, ohne dass sie gelebt hätten*) 1983 yılında yayınlanır. Eserde, Türkiye'nin küçük bir köyünde doğan, orada büyüyen, geleneklere sıkı sıkıya bağlı bir Türk kızınının, Almanya'ya geldikten sonra şekillenen hayatı konu edinir. Bu eser “Pusuda Kin”¹² adıyla 2006 yılında Türkçe olarak basılmıştır.

Yazarın ikinci eseri “Üç Selvi” (*Drei Zypressen*) 1984 yılında yayınlanır. Eserde üç Türk kadınının hayatları, karşılaştıkları güçlükler ve iki kültür arasındaki çarpışmaları ele alınır. Kadınlar kendi kültürlerine yabancılaşmış, geleneksel baskı altında yaşamış; korku, şiddet, dışlanmışlık ve bastırılmaz bir özgürlük özlemi arasında sıkışıp kalmışlardır.

1985 yılında yayınlanan eserinde “Ve Kadınlar Kan Ağlıyordu” (*Und die Frauen weinten Blut*) yazar, Türkiye'nin bir Anadolu şehrinde yaşayan kadınların karşılaştıkları zorlukları ele alır. Yazar bu eserin meydana gelebilmesi için tam altı ay süreyle gecekondularda yaşayan insanlarla birlikte olur, incelemelerde bulunur. (Uyanık,1990:7)

¹² “Pusuda Kin” (Yaşamadan Ölen Kadınlar) 1989'da Tefik Başer tarafından “Abschied vom falschen Paradies” (Yanlış Cennete Elveda) adı ile filme alındı ve film, öyküsü de dahil olmak üzere birçok dalda uluslar arası ödüller kazanmıştır.

1988 yılında yazarın iki eserinden ilki olan “*Her Damla Gözyaşının Bedeli*” (*Träne für Träne werde ich heimzahlen*) piyasaya çıkar. Eser uzun bir mektup halinde kaleme alınmıştır ve otobiyografik bir özelliğe sahiptir. Eserde kahraman bir çocuğun anne ve alkolik bir babaya karşı verdiği mücadele ve okumak için geldiği şehirde başından geçen olayları anlatılır. Aynı yılda yazarın ikinci eseri olan “*Göklere Uzanmak*” (*Von der Erde bis zum Himmel*) yayınlanır. Batılı totaliter bir devlette aydın kesimden biri kardeşiyle birlikte tutuklanır ve dört gün dört gece boyunca öldürülünceye kadar işkence görürler. Bu yaşananları hayatta kalan küçük kardeş anlatır.

1993 yılında yayınlanan “*Geceyi Yırttılar*” (*Sie zerriessen die Nacht*) adlı eserde, savaştan ve açlıktan kaçan bir Kürt ailesinin yaşadıklarını anlatılır. Aynı yıl içinde yayınlanan diğer bir eserinde, “*Kent ve Kız*” (*Die Stadt und das Mädchen*) acı, özlem ve isyan duyguları arasında bocalayan, tüm dünyası Türkiye ve Almanya’dan oluşan genç bir kadının hikâyesi anlatılır.

1994 yılında piyasaya çıkan eserinde “*Aşk İçimi Kemiren His*” (*Liebe, meine Gier, die mich frisst*), Sicilyalı bir kadın kocasıyla beraber Almanya’ya gelir, fakat evlilikleri yolunda gitmediği için ayrılırlar. Sevgiyi arayan yaralı kadın girdiği her yeni ilişkide düş kırıklıkları yaşar ve yaşadığı bu hayal kırıklıkları ona hayatta kalmayı öğretir.

1996 yılında “*Ay Oyunları*” (*Mondscheinspiele*) adlı yeni bir eseri daha yayımlanır. Scheinhardt bu eserinde Almanya’da yaşayan bir Türk-Yunan çiftinin trajik aşkını anlatır.

1999 yılında yayınlanan eseri “*Aziz Nesin’e Mektuplar*”, 1995 yılında hayata gözlerini yuman, dünyaca tanınmış Türk mizah ustası Aziz Nesin ile Saliha Scheinhardt’ın iki dost olarak tanrı ile dünya, sevgi ve siyaset üzerine duygularını paylaştıkları yüzlerce mektubun bir derlemesidir.

2000 yılında yayınlanan “*Yaşam Fırtınaları*” (*Lebensstürme*) adlı eserinde bir kadının otuz yıllık arayışını, kendi iç dünyası ile olan muhasebesini ele alıyor.

Saliha Scheinhardt’ın son eseri “*Fırat’ın Kızları*” (*Töchter des Euphrat*) 2005 yılında yayınlanır. Eserde, Fırat Nehri’ne bir baraj yapılacaktır. Nehrin kıyıları: evler, bahçeler, mezarlar, camiler ve Zeugma adlı 2000 yıllık bir Roma şehri ve kültürler sular altında

kalacaktır. Kadınlar'ın bin yıllık öyküleri, isyanları, umutları, insanca bir yaşam için başkaldırıları, eserde şiirsel bir anlatım ile anlatılıyor.

3.3. Saliha Scheinhardt'ın Yapıtlarının Genel Özellikleri

Scheinhardt eserlerinde Almanya'da yaşayan Türk insanının, özellikle kadınların ve kızların trajedisini sergiler. Öykülerinde Türk kızlarının ve kadınlarının ahlaki değerleri ile Alman toplumunun yaşama biçimi arasında bocaladıkları görülür. Türk insanının, özellikle kadınların ve kızların yaşadıkları kimlik problemi ön plandadır. Kahramanlar kendi öz kültürünü tam olarak alamadan başka bir kültüre adapte olmakta zorlanırlar ve bu yüzden iki farklı toplum arasında bunalımlar ve çatışmalar yaşarlar. Yazar kimlik problemi ile ilgili bir makalesinde, kız çocuklarının aile baskısı ile sosyal çevrenin etkisinde kalarak bocaladıklarını, bu iki farklı ortamın onların bağımsız bir kişilik geliştirmelerini olumsuz yönde etkilediğini belirtmiştir. (Savaş, 2011: 73)

Yazar eserlerinde Türk ve Alman kültürleri ile yaşam biçimleri arasında yetişmiş kadınların hayatını ele alır. Bu hayat, Türkiye'de geleneklere bağlı, dindarlığın egemen olduğu ortamlarda yetişen ve sonra Almanya'ya giden genç kız ve kadınlara aittir. Yazar öykülerinde Türk aile yapısını ve Türk geleneklerini çok katı bir şekilde yansıtır. Yazar'a göre baba, koca ve erkek kardeş baskısı altında yaşayan Türk kızlarının ve kadınlarının özgürlükleri kısıtlanmakta ve kişisel gelişimleri engellenmekte, bununla beraber toplumda var olma özellikleri kısıtlanmaktadır. Kızların ve kadınların bu otoriteden kurtulup özgür olabilmesi, kişiliklerini bulabilmesi ancak bu kaynakları (baskı, şiddet, istismar vb.) ortadan kaldırma ile mümkündür.

Yazar eserlerinde genelde erkekler tarafından ezilen, horlanan ve aşağılanan Türk kızlarının ve kadınlarının yer aldığı bir dünyanın resmini çizer. Kadınlar, erkeklerin acımasızlığı, sadakatsizliği, istismarı ve anlayışsızlıklarından dolayı kendi isteklerini gerçekleştiremezler ve bu yüzden hayatlarında her zaman başarısız olurlar. Scheinhardt, kadınların yaşadıkları olumsuz olayları eserlerinde işlerken, adeta belgelerle gözler

önüne serer ve onlara tutsak oldukları eskimiş geleneklerin katılığına karşı gelme hakkını verir:

“[...] Ihr Mädchen, Kopf hoch, lasst die Schultern nicht hängen. Vergesst nicht, ihr seid nicht allein in eurem Kampf, in unserem Kampf. Tausende von Frauen haben diesen Kampf unter Blut und Tränen ins Rollen gebracht. Unsere Pflicht ist, ihn gemeinsam mit Millionen von Frauen in dieser Welt weiterzutreiben, damit die nach uns kommen, nie mehr durch Eisengitter, sondern aus hängenden Gärten die Frühlingsfrühen, die Sommernächte im Land sehen.” (Scheinhardt, 1984:136-137)

Scheinhardt’ın eserlerinde ana kahramanların kadın olmasının sebepleri kendisinin bir kadın olduğu ve onların iç dünyasını çok iyi tanimasından kaynaklanıyor. Saliha Scheinhardt’ın eserlerinin en belirgin özelliklerinden birisi yaşanmış olaylara dayanmasıdır. Yazar gözlem yapmak için her fırsatta Türkiye’ye ziyarette bulunur ve Türk insanının yaşadığı hayatı yakından gözleme fırsatı bulur. Yaşanmış olayları gerçeklere bağlı kalarak eserlerinde yansıtır. Olayları bir gazete muhabiri gibi objektif ve perspektif içinde anlatmaya çalışır. Böylelikle olayları daha gerçekçi bir şekilde değerlendirme ve ortaya koyabilmektedir:

“Mir geht es in erster Linie um Authentizität. Deshalb recherchiere ich, als ob ich eine Reportage schreiben würde, und so wertere ich auch die Gespräche aus. Ich will in den Erzählungen das Sprachniveau der Frauen aus der Unterschicht beibehalten und sehr verständlich bleiben.” (Weinberger, 1986: 2)

Eserlerini sadece belgelere dayalı olarak yazdığı için, Scheinhardt “Yüksek Edebiyat” (Alm. hohen Literatur) adlı statüye dâhil edilmemiştir. Saliha Scheinhardt kendini Almanca-Türkçe Edebiyat’ının öncüsü olarak değil, daha çok “*Alman dilinde yazan yazar*” (Bkz. Weinberger) olarak nitelendiriyor.

Scheinhardt bir takım edebi formları ve dili arka planda tutarak eserlerinin asıl konusunu ön planda tutuyor:

“Kitaplarım dil eleştirmenleri için belki bir şey ifade etmeyebilir, çünkü on yedi yıl boyunca sadece Türkçe konuştum.”¹³ (bkz.Michaelsen, 1987:11)

¹³ Alm.: “Natürlich sind meine Bücher nichts für Sprachpuristen, denn 17 Jahre habe ich nur Türkisch gesprochen.”

Eserlerinde dil ikinci plandadır ve asıl amacı, Almanya’da yaşayan Türklerin dertlerini anlatmak, onların sorunlarına tercüman olmak ve bununlar beraber farklı kültürlere sahip iki toplum arasında sağlam bir köprü kurmaktır.

3.4. Saliha Scheinhardt’ın “Üç Selvi” (Drei Zypressen) Adlı Eserinin Özeti

Saliha Scheinhardt’ın “Drei Zypressen” adlı eseri 1984 yılında *Büchergilde Gutenberg* yayınevi tarafından basılmasına izin verilmiştir. Eser 137 sayfadan oluşmaktadır ve 1984, *Berlin Express Edition* baskısı temel alınmıştır. Scheinhardt’ın “Drei Zypressen” adlı eserinde, yabancı ülkede yaşayan, kendi kültürlerine yabancılaşmış, geleneksel aile tarafından baskı altında yetiştirilmiş ve özgürlük özlemi altında sıkışıp kalan kadınların gerçek yaşam öykülerini anlatılıyor. Eserdeki kadınlar ortak noktaları korku, yalnızlık ve şiddet üçgeninde hayatlarını sürdürmeleridir. Her biri özgür bir yaşam sürebilmek için, bağımsızlık mücadelesi vermektedir. Bu kitap üç tane birbirinden bağımsız hikâyelerden oluşmaktadır. Eserde isimlerinden sonra soy isimlerinin ilk harfi açıklanan kadınların (Gülnaz K. Zümrüt Ö. Zeynep Z.) hayatları anlatılmaktadır.

3.4.1. “Drei Zypressen” (Zümrüt Ö.)

Zümrüt, Saliha Scheinhardt’ın “Üç Selvi” (Drei Zypressen) adlı eserinde yer alan üç öyküden biridir. Bu öyküsünde Saliha Scheinhardt kaderi Almanya’da şekillenen bir Türk kızının trajedisini gözler önüne sermeye çalışır. Öykü bir yaşında annesini kaybeden Zümrüt’ün başında geçen olayları anlatır. Kendisi Türkiye’nin küçük bir köyünde dünyaya gelmiştir, bir ablası ve büyük birde abisi vardır. Annesinin ölümü üzerine babası çok geçmeden genç bir hanımla evlenir. Üvey annesi olan kadın oldukça geçimsiz, sinirli, küçük şeyleri büyüten, paraya ve zenginliğe aşırı düşkün biridir. Zümrüt babasının yaptığı bu evlilikten dolayı baba sevgisinden mahrum kalır. Üvey annesinin ilgisizliği, bağırıp çağırımları, dayağa varan tutumları, Zümrüt’ün sağlıklı bir ortamda yetişmesini engeller, kendisi üzerinde olumsuz etkiler bırakır.

Üvey annesi daha iyi şartlar altında yaşamayı ve zengin olmayı planladığı için, köyde yaşamaktan bıkmıştır. Baba, karısının her istediğini eksiksiz yerine getirdiği için, şehirden bir ev kiralar ve taşınırlar. Şehirde yaşamak çok pahalı olduğu için, ailenin ekonomik durumu kötüye gider ve bununla beraber ev içinde huzursuzluklar başlar. Gözü hep yukarılarda olan üvey anne sıkıntı içinde yaşamak istemez ve bu yüzden maddi durumlarını düzeltmek için Almanya'ya gitmek ister. Karısının ısrarlarına dayanamayan baba, kurtuluşu onu Almanya'ya göndermekte bulur. Üvey annesinin Almanya'ya gitmesiyle Zümrüt ve abisi yeniden köye, babaannesinin yanına gönderilir ve burada okullarına devam ederler. Babaannesinin yanında kendini güvende hissedemeyen Zümrüt, babasından ve üvey annesinden görmediği şefkati babaannesinde bulur:

“Als ich im Dorf bei meiner Grossmutter war, atmete ich auf. [...] Sie gab mir alles, was mir bis zu der Zeit fehlte, [...] (Scheinhardt, 1984:61)

Babaannesinin ani ölümüyle birlikte sığınacak bir yeri kalmayan Zümrüt, Almanya'ya ailesinin yanına gider. Üvey annesiyle aynı evde yaşamak, problemlerin çoğalmasına yol açar. Zümrüt'ün Almanya'ya gelmesiyle, baba ve üvey anne arasında sürekli tartışma yaşanır. Üvey anne, küçük yanlışlıkları bahane ederek evde sürekli kıyamet koparır ve Zümrüt'ü döver. Bu tartışmalar Zümrüt'ün kişiliğini olumsuz yönde etkiler ve sıcak bir aile ortamı hiçbir zaman bulamaz. (s. 64)

Üvey anne dört haftalık çocuğunu akrabalarına bırakmak için kocasıyla Türkiye'ye gider. Zümrüt ailesi tarafından yan komşularına emanet edilir ve evde yalnız bırakılır. Komşu ailenin reisi olan Beşir, Zümrüt'ün yalnızlığından istifade ederek, ona bir baba şefkatiyle yaklaşır ve sonunda tecavüz eder. Zümrüt'ün yalvarmasına rağmen, bu yaşanan olayı değiştiremez. (s.65) Bu durumu kimseye söyleyemezdi, yoksa çocuk yaşta ailesi ve Türk azınlık tarafından dışlanacaktı. Küçük yaşta fahişe damgası yemekten korktuğu için, bu olayı ailesinden saklar:

“[...] ich hatte Angst vor noch mehr Gewalt, ich hatte Angst, dass, wenn ich die Wahrheit sagen würde, einerseits niemand daran glauben würde, andererseits von allen Leuten dafür noch mehr bestraft werden könnte. Dann würde mein Ruf unter den Türken der einer Hure sein. (a.g.e.s:68)

Üvey anne ile baba Türkiye'deyken, Zümrüt'ün yaşını çalışabilmesi için büyütürler. Zümrüt aile bütçesine katkıda bulunacağından, üvey anne çok sevinir. Böylelikle Zümrüt'ün okul hayatı biter ve çalışması için, fabrikaya verilir. Zümrüt'ün eğitimi,

istikbali, istekleri aile için önemli değildir, onları ilgilendiren tek şey, Zümrüt'ün çalışması ve para kazanmasıdır. Herşey üvey annenin ve Beşir'in isteği doğrultusunda geliyordu. Zümrüt'ün bu duruma karşı çıkması söz konusu değildi. (s.69)

Beşir hergün Zümrüt'ü işe götürüp getirir ve iş çıkışından sonra onu ormana götürüp cinsel arzularını karşılar. Bu duruma mecbur kalan Zümrüt'ün ruh sağlığı gün geçtikçe bozulur, sinirli bir kişi olur. Beşir'e karşı koyduğu zaman şiddete maruz kalır. Yaşadığı toplumdan dışlanmamak ve en önemlisi fahişe damgası yememek için, Beşir'in bütün isteklerine boyun eğer:

“Neuerdings hatte er eine neue Masche, er wollte mich nämlich als seine zweite Frau zu seinem Besitz machen. Im Grunde war ich sein Eigentum vom Tag der Vergewaltigung an, ich war praktisch seine zweite Frau, ich war seiner Gewalt ausgeliefert.” (a.g.e. s:73)

Yaşadığı bu olayla artık başa çıkamayan Zümrüt, babasına her şeyi anlatır. Babasından destek göremeyince, onunda bu duruma göz yumduğunu sanır, oysa babası Beşir'le uğraşmaktan korktuğu için bu duruma göz yummak zorunda kalır.

Haftada bir gün gittiği meslek okulunda ileride kocası olacak erkek, Hakan ile tanışır ve hayatı değişmeye başlar. Daha önce hissetmediği duyguları Hakan ile farkına varır. Hayatı baskılar altında geçen Zümrüt'ün Hakan'ı tanıması, yaşadığının, kadın olduğunun farkına varmasına sebep olur. (s.74) Hakan'la Zümrüt'ün arasındaki ilişkiden haberi olan Beşir, her ikisine hayatı zindan eder. Zümrüt'ü “ikinci karısı” (s.73) gibi gören Beşir, bu ilişkinin bitmesi için sürekli tehditler yağdırır. Beşir aslında Zümrüt'ü sevmiyordu, onu cinsel bir obje olarak görüyordu.

Hakan ile Zümrüt evlenmeye karar verirler, fakat Zümrüt'ün yıllar önce yaşadığı tecavüz olayının, ilişkilerini bitirmelerine neden olabilirdi. Zümrüt cesaretini toplayıp Hakan'a her şeyi anlatır, fakat Hakan her şeye rağmen Zümrüt ile evlenmekten vazgeçmez. Bu evlilik olayını duyan Beşir Zümrüt'ün babasına aralarındaki ilişkiyi bahseder ve babayı evlilik fikrinden caydırmaya çalışır. Beşir'in bütün entrikalarına rağmen, Zümrüt ile Hakan nişanlanırlar.

Zümrüt nişanlandıktan sonra kendine güveni gelir. Yıllar sonra ilk defa kadın olduğunu hisseder ve Hakan ile evlendikten sonra yeni bir şehire gidip, hayatına orada devam etmek ister. Kocasını ve çocuklarıyla mutlu bir yaşamın hayallerini kurar:

“Neu anfangen, ein Leben neu starten, endlich leben... Neue Arbeitsstelle, neue Schule, neue Umgebung. Anschaffungen für unsere Wohnung, Einrichtung usw. Doch könnte das alles nach und nach besorgt werden. Bloß weg von diesem Elendsstall und weg von diesem Dreckskerl!”(a.g.e. s.78)

Beşir yüzünden düğün törensiz, sessiz bir şekilde yapılır. Zümrüt evlendikten sonra, planladığı gibi başka bir şehire taşınırlar. Bu gidiş onun onun için Beşir’den kurtulmak anlamına gelir. Bir yıla kadar bu şehirde Hakan ile Zümrüt çok mutlu yaşarlar. Çift doğan çocuklarıyla birlikte maddi güçlüklerle karşı karşıya kalırlar. Ailenin geçimini Hakan okuduğu için Zümrüt tek başına karşılamaktadır. Bu sıkıntılar yüzünden çift tekrar Hakan’ın ailesinin yanına dönerler. Bu dönüşte Beşir’le tekrar karşılaşmak anlamına geliyordu. Aradan uzun zaman geçmesine rağmen, Beşir Zümrüt’ü unutamamıştır ve her yerde karşısına çıkar, hayatını zindan etmeye devam eder. Zümrüt aile düzeninin bozulmasından çok korkuyordu, artık bütün hayalleri Beşir yüzünden tekrar yıkılabilirdi.

Artık Zümrüt ailenin hem maddi hem de manevi yükünü taşımak zorunda kalır. Hakan çalışmadığı için, arkadaşlarıyla vakit geçiriyordu; karısı ve çocuğundan çok dışarıyla ilgilenmeye başlar. Zümrüt ile aralarındaki sevgi artık bitmeye başlamıştır. Zümrüt yaşadığı bu olumsuzluklar yüzünden bunalıma girer. Çocukluğundan beri babası, üvey annesi ve özellikle Beşir tarafından horlanan, aşağılanan ve hatta dövülen Zümrüt yıkılmıştır. Hakan’ın kendisine karşı olan ilgisizliği, Zümrüt’ün hayatını alt üst eder.

Ev içinde layık olduğu değeri göremeyen Zümrüt yalnız kalır. Hakan’ın kendisini fahişe olarak adlandırması ve geçmişte yaşadığı olayları yüzüne vurması, evliliklerini dayanılmaz hale getirir.

“Damals begannen unsere häufigen Streitigkeiten, die meisten in körperlichen Auseinandersetzungen endeten. Ich vergesse nie, wie er mich zum erstenmal mit Fäusten geschlagen hat. Eigentlich sagte ich mir an dem Tag, dass es mit Hakan nie wieder gut werden konnte. Obwohl ich ihn liebte und krankhaft auf alles eifersüchtig war, was ihn mehr interessierte als mich, erwägte ich, von ihm wegzugehen. Aber wohin? Er war das letzte Stück Hoffnung, das ich besaß. [...] Während unserer Streitigkeiten verlor er die Kontrolle über sich und beschimpfte mich als Hure und warf mir Dinge an den Kopf, die ich mit Beşir gemacht haben sollte.”(a.g.e. s.88)

Zümrüt bu yaşanan olaylardan ötürü artık yorgun ve perişandır. Kaçmakla, karşı koymakla bir şey halledemeyeceğini anlayan Zümrüt, Beşir ile arasını yumuşatmaya karar verir. Belki böylelikle Beşir’in peşini bırakmasını başarabilirdi. Denize düşen yılanı sarılır misali kendisini Beşir’in kollarına atar. Akşam iş dönüşü buluşmaya

başlarlar ve her zaman gittikleri ıssız ormana arabasını sürer Beşir. Zümrüt artık kendini iyice bırakmıştır ve Beşir'in tüm arzularını yerine getirir. (s.90-91)

Zümrüt artık eve geç gelmeye başlar, hiç kimse ona bunun sebebini sormaz. Hakan'ın Zümrüt'e karşı ilgisizliği, Beşir'le ilişkilerinin ilerlemesine neden olur. Zümrüt'ün artık ne onuru ne gururu kalmıştır, bütün kişiliği ayaklar altında çiğnenmiştir, onu bu çukurdan kurtaracak kimse yoktur.

Beşir'le yaşadığı ilişkiden hamile kalan Zümrüt, bebeği aldırarak için Beşir'le Türkiye'ye gider. Bebeği aldırdıktan sonra Beşir'den kurtulmak ister ama başaramaz. Beşir Zümrüt'ü kendi memleketi olan Artvin'in bir köyüne, ailesinin yanına kaçıtır ve burada Beşir'in izni olmadan evden dışarıya çıkamaz. Bir gün Beşir birkaç polisle eve gelir. Zümrüt polislerin arasında Hakan'ı fark eder. Hakan yaptığı yanlışlar için Zümrüt'ten özür diler ve geri dönmesi için ikna eder.

Almanya'ya dönen Zümrüt eski işine geri döner, fakat burada yaşayan Türkler tarafından dışlanır ve bir fahişe damgası yer. Yıllarca bu damgayı yememek için uğraşan Zümrüt, artık toplumun kabul etmediği bir insandır. Yıllarca mutlu bir yuva sahibi olmak için çabalayan Zümrüt'ün düşleri boşa çıkmıştır. Artık kendisi bu toplum için ölmüştür:

“[...] Keine der türkischen Frauen in der Firma sprach mehr mit mir. Jede machte einen Bogen um mich. Ich wurde nicht nur gemieden, sondern auch noch schief angesehen, aber man macht sowieso in der Türkenkolonie aus jeder Mücke einen Elefanten. Das, was ich mir erlaubt hatte, passte in den moralischen Rahmen meiner Landsleute nicht hinein, überhaupt nicht. Ich hatte meinen Ruf als Hure verdient, ich hatte noch grössere Strafe verdient. In unserem Dorf hätte man solch eine Frau vor allen Leuten erschossen oder gesteinigt.” (a.g.e. s. 98)

Fakat Zümrüt yaşadıklarından dolayı pişmanlık duymaz, aksine kendisini aldatılmış hisseder. Zümrüt bu hayatı kendisine zehir eden Beşir'den nefret eder ve intikam almak ister. Beşir onun bütün hayallerini, mutluluğunu, özgürlüğünü çalmıştır. Beşir'i öldürmeye karar verdiği an büyük mutluluk duyar.

“Als ich mich entschloss, ihn zu töten, jubelte ich vor Triumph, auch die Waffe dazu besitzen. Er würde mich früher oder später wieder aufsuchen. Jetzt nur noch kühl bleiben und abwarten, dachte ich. Am besten wäre, ihn in eine ruhige Ecke zu locken und noch besser wäre, mit ihm in das Waldstück zu fahren, an den Ort, wo er mich und

mein Leben vernichtet hatte, Jahr für Jahr, ihn dort zu beseitigen und seine Leiche liegenezulassen. Für die Geier liegenlassen.” (a.g.e. s.100)

Bu andan itibaren çantasında tabanca taşımaya başlar. Bir gün biri babasının lokalde onu beklediğini söyler. Bu işte Beşir’in parmağı olduğunu anlayan Zümrüt lokale gider. Beşir’in adamları Zümrüt’ün etrafında çember oluşturur ve bir anda Beşir ortaya çıkar ve kendisine evlenme teklif eder. İntikamını almak için çantasından tabancasını çıkartan Zümrüt, Beşir’i vurur.

Mahkemede yaptıklarından dolayı pişman olmadığını söyler. Kendisini bu duruma getirenlere isyan eder ve son dayanağı olan Tanrı’dan yardım ister:

“Ich appelliere an das Gerechtigkeitsverständnis des Gerichts. Ich appelliere an alle diejenigen, die hier sitzen. Ich appelliere an Gott und an die Menschheit: Wenn es die Gerechtigkeit auf Erden gibt, lasst mich frei! Ich bin nicht schuldig. Lasst mich frei, ich will zu meinem Sohn, ich will zu meinem Mann. Ich will menschlich leben auf dieser Erde, die uns allen gehört. Ich bin nicht schuldig, lasst mich frei. Gott höre mich, sieh mein Elend, lass Du mich wenigstens nicht im Stich, rette mich!” (a.g.e. s.102)

Beşir ise tekrar sağlığına kavuşur ama uyuşturucu kaçakçılığı yaptığı iddiasıyla gözetim altına alınır ve sınırışı edilmek üzeredir.

3.4.2. “Drei Zypressen” (Gülnaz K.)

Gülnaz, Saliha Scheinhardt’ın “Drei Zypressen” adlı eserinde ikinci öyküsüdür. Gülnaz Türkiye’de küçük bir kasabada ailesiyle yaşamaktadır, Kendisi uslu ve çalışkan bir kişiliğe sahiptir:

“Wir Kinder halfen immer bei der Arbeit. Zu jener Zeit waren die Wasserleitungen im Oberdorf noch nicht gelegt. So mussten wir manchen Tag mit Rückenübeln aus dem Brunnen Wasser holen: wir versorgten auch das Vieh – das sind eigentlich die leichteren Arbeiten, die sogenannten Kinderarbeiten.” (a.g.e. s. 17)

Gülnaz’ın annesi evde, tarlada ve ahırda ruh gibi dolaşır, en zor işleri kendisi yapar ve hiçbir talepte bulunmaz. (s.16) Gülnaz daha çocuk yaşta iken, babası çalışmak için Almanya’ya gider ve ailesini Türkiye’de yalnız bırakır. Ailenin bakımını büyükbaba üstlenir. Gülnaz’ın annesi köyde çocuklarıyla kocasından yoksun, “yarı ölü yarı diri, hukuken evli, ruhen dul” (s.16) yaşamak zorundadır. Gülnaz’ın babası Almanya’da

olmasına rağmen, önemli durumlarda, örneğin Gülnaz'ın ablasının evlenip evlenemeyeceğine veya Gülnaz'ın daha sonra Almanya'ya gidip gidemeyeceğine kendisi karar veriyordu.

Gülnaz'ın köyünde yaşayanlar için din çok önemli bir öğedir. Dini kurallar ve eğitim eksikliği, köy sakinlerini, özellikle kadınları kendi boyunduruğu altına alıyor:

“[...] Fromm sind sie, daraus erwächst ihnen die Kraft zum Überleben, ihre Zufriedenheit ist geradezu beängstigend. Ihre Frömmigkeit hilft ihnen und blendet zugleich, denn ihr Glaube erlaubt nicht, nach den Dingen hinter den Dingen zu fragen. So wird die Knechtschaft angenommen; als Erklärung genügt: “Gott hat es so gewollt”.” (a.g.e.s.16)

Gülnaz'ın ablası bu köleliğe razı olmaz ve bir gün ailesinden habersiz sevdiği adama kaçar. Kendisi 18 yaşında olduğu için, kimse onu bu fikrinden caydıramaz. Ailesinin şerefini ve namusunu ayaklar altına aldığından, kendisinin artık bir ölüden farkı yoktur. Artık ablasının rolü Gülnaz'a devredilmiştir:

“Ich nahm an der Stelle der Schwester in der Familie, bei der Arbeit, die Rolle der ältesten Tochter an. Das war aus mehreren Gründen einige Belastung für mich: ich wurde mit ihr verglichen und fühlte mich wie ein angstverbreitender Dorn im Auge. Drohende Blicke und Bemerkungen verfolgten mich ständig. Dabei hatte ich das Verschwinden meiner Schwester insgeheim für gut befunden, würde aber auf Grund der Katastrophe, die danach im Hause herrschte, selbst nie so etwas tun. [...]” (a.g.e.s.23)

Gülnaz 17 yaşına bastığında, evlilik yaşına gelmiştir; evleri görücülerle dolan aile, büyük kızlarının başına gelen kaçma olayının, Gülnaz'ında başına geleceğinden korkar. Bu yüzden babası Gülnaz'ı Almanya'ya, kendisine bakmak için almaya karar verir. Gülnaz babasının bu kararına uymak zorundaydı. Evin büyük kızı rolünü üstlenmekte zorlanırken, artık evin hanımı olmuştur:

“Ich war ein fröhliches Kind, gesprächig, witzig, frech und voller Leben, ich sang ständig irgendwelche traurigen Liebeslieder, [...] Heute glaube ich, dass die Reise nach Deutschland mir meinen Mund verschlossen hat. Sicher wurde ich, als ich heranwuchs öfter daran erinnert, wenig zu reden, in Gegenwart Erwachsener nicht zu sprechen, denn das bedeutet Achtung ihnen gegenüber. So ließen die Blicke meines Vaters meine Spontaneität immer seltener zu. Ich musste das Schweigen lernen, denn schweigsame Mädchen gelten als gut-erzogen, für eine Ehe am geeignetsten. So wurde mir das Schweigen langsam beigebracht.” (a.g.e. s.28)

Gülnaz Almanya'ya geldiğinde, babası tarafından yalnızlığa itilir. Babası işe giderken bütün hizmetini Gülnaz görür, yokluğunda evin bütün sorumluluğu Zümrüt'ün

omuzlarındadır. (s.30) Gülnaz 18 yaşına geldiğinde çalışmaya başlar, bu yabancı ülkede yeni arkadaşlar tanır ve zamanla fabrika ortamına alışır. Kendisi çok iyi maaş alır, fakat parası babasının hesabına yatırılır. (s.34) Yaz ayı geldiğinde, babasıyla birlikte yıllardır uzak kaldığı vatanına, Türkiye'ye giderler. Köye ayak bastıklarında, Zümrüt heyecandan arabadan atlar ve annesine doya doya sarılır. Almanya'ya dönmelerine az bir zaman kala Zümrüt kuzeninin düğününde Yiğit adlı bir adam tarafından kaçırlır. Gülnaz ailesine karşı namusunu koruyacağına söz vermesine rağmen sözünü tutamaz. Yaşamaktansa namusunu korumak için ölmek ister. (s.47) On gün boyunca dağlarda tutsak kalır ve geceleri bir mağarada sabahlar. Bu olaydan sonra artık Gülnaz kimsenin yüzüne bakamayacağını düşünür. Her ne kadar namusunu korumuş olsada kimse buna inanmayacaktır. (s.49)

Gülnaz namusunu koruyamadığı için Yiğit ile evlendirilir. Düğünden hemen sonra babası ile tekrar Almanya'ya döner çalışmaya başlar. Altı ay sonra kocası Yiğit Almanya'ya gelir, kısa bir zaman sonra Gülnaz hamile kalır ve bir kız çocuğu dünyaya getirir. Artık evde dört kişiye birden bakmak zorunda kalan Gülnaz, birde babasıyla Yiğit arasındaki bitmek bilmeyen savaşıyla uğraşmak zorundadır. Yiğit Almanya'ya geldiğinden beri, babası Gülnaz'ın hayatını cehenneme çevirmiştir. (s. 53)

Yiğit'in çalışma izni olmadığından, bütün gün evde kızlarına bakmak zorunda kalır. Yiğit'e bebek bakmak zor geldiği için, Gülnaz ile aralarında zaman zaman tartışmalar yaşanır. Daha sonra Yiğit tarlada kaçak işçi olarak çalışmaya başlar. Bu yeni işten sonra kendini daha iyi hisstemeye başlar, çünkü artık karısı Gülnaz'dan harçlık almayacaktır:

“[...] Ihm ging es weniger um das Gehalt, sondern um die körperliche Betätigung, und vor allem darum, dass er von mir kein Taschengeld mehr zu nehmen brauchte. Denn dieses eine hatte seinen männlichen Stolz besonders zerstört. Für einen türkischen Mann ist es das Schlimmste, was ihm passieren kann, finanziell von seiner Frau abhängig zu sein.[...]” (a.g.e. s:54)

Yiğit çalışmaya başladıktan sonra, kızlarını yan komşusu Filiz hanıma emanet ederler. Bir gün komşusu kapının önünde Gülnaz'a sıkıntılarını anlatır. Yüzü gözü ağlamaktan şiş olan komşusu, ellerini dizlerine vurarak, fahişe olarak adlandırdığı üvey kızının, aile şereflerine leke sürdüğünü, kendilerini mahvettiğini ve kocasının kızı yüzünden insanların yüzüne bakmadığını anlatır. (s.55)

Gülnaz komşusunun anlattığı bu olaydan kendisinde pay çıkarır ve suçluluk duygusuna kapılır. Komşusunun söylediği son söz: “*Die Hure hat unsere Familienehre geschändet*” (s.55) Bu söz Gülnaz’a çok ağır gelmiştir. Komşusunun anlattığı bu olaydan sonra, yıllarca kendine dayatılan toplumsal kuralları ve değerleri sorgulamaya başlar. Ablasının kaçışını haklı bulur, (s.23) geçmişinde yaşadığı tanrı korkusunu sorgular. (s. 16) Bu zamana kadar yaşadığı hayatın yerine birgün farklı bir yaşamın hayallerini kurar.

3.4.3. “Drei Zypressen” (Zeynep Z.)

Zeynep, Saliha Scheinhardt’ın “Drei Zypressen” isimli eserinde yer alan üç öyküden sonuncusudur. Zeynep Almanya’da geleneksel bir ailenin en küçük kızıdır. Beş yaşında iken Almanya’ya gelir. Doğduğu ortamın kültürel değerlerini sindiremeden başka bir kültür ortamına girer ve bu yüzden büyük zorluklar yaşar. Almanya’da rahibeler tarafından eğitim verilen anaokuluna gider. Burada haç çıkarmış, Noel şarkıları, Hıristiyan duaları öğrenir. Annesi ve babasının para kazanma tutukusu, Zeynep’in ihmal edilmesine yol açar. Ailesi çok yoğun çalıştıklarından dolayı, Zeynep ile ilgilenen vakitleri yoktur.

Sabahtan akşama kadar kafası ve ruhu bu anaokulunda şekilleniyordu. (s.105) Zeynep her daim ailesinin, yanlış tutumlarından şikâyet eder ve bu durumu eserde gözler önüne serer:

“Meine Eltern arbeiten schwer. Nie hatten sie Zeit, einmal in diesen Ort zu kommen, wo ich meine Tage verbrachte, wo mir von morgens bis abends der Kopf und die Seele geformt wurden. Meine Eltern arbeiteten, damit wir eine bessere Zukunft haben. Und was ist aus uns geworden.” (a.g.e. s.105)

Küçük yaşlardan itibaren Zeynep’e okulda ve sosyale ortamda kendi kültürü ve diniyle bağdaşmayan bilgiler verilir. Zeynep’in aldığı bu yabancı değerler ileride etkisini göstererek ailesi ile arasında büyük uçurumlar açacaktır. Alman kültürünün etkisinde kalan Zeynep yavaş yavaş köyü ile ilgili anılarını ve bildiklerini unutmaya başlar. Köyü ile ilgili bir veya iki yağmur duası anıları zihninde bulanıktır. (s.108)

İlkokulda iken okulla ilgili faaliyetlere katılırdı, ancak 6.sınıfa geçtikten sonra ailesi tarafından baskı altına alınır. Artık okul gezilerine gidemez, jimnastik derslerini asmak zorundadır. Artık hayatı okul ve kuran kursu arasında geçmektedir. Ailesinin, özellikle babasının ve ağabeylerinin baskıları Zeynep'i onlardan uzaklaştırır. Almanya'nın özgürlükçü yaşam biçimi Zeynep'i cezp eder ve geçmişle bağlarını koparmasına yol açar:

“[...] Es wurden nunmehr meine Brüder in die Erziehungsverantwortung mir gegenüber eingespannt. Sie bewachten meine Freizeit, meine Freundschaften... [...] Der auf mich immer drastischer wirkende Druck zwang mich auf der anderen Seite, mich mit immer geschickteren Tricks von der Familie zu entfernen. Ich schwänzte die Koranschule, erfand bessere Vorwände, mich mit meinen Freundinnen zu treffen, um allen möglichen Blödsinn zu treiben. [...] (a.g.e. s:110-11)

Zeynep arkadaşlarıyla buluşmak için yalanlar söylemeye başlar ve ailesine tepkisini 8.sınıfta sigara içmeye başlayarak gösterir. (s.110) Erkeklere karşı çok fazla bir eğilimi olmamasına rağmen, kendini onlara karşı korumuyordu. Önceleri aile içinde davranışlarında özgürken, ilerleyen zamanlarda ailenin yasakları ve beklentileriyle karşı karşıyadır. Aile ortamında gördüğü baskılar onu dışarı, kötü şeylere daha çok iter. Bu baskılar sadece Zeynep için geçerlidir, ailenin diğer bireyleri olan ağabeyleri için söz konusu değildir. Zeynep'in babası kızına aile içinde uslu, saygılı, sorulmadan konuşmayan, büyüklerinden dediklerinden çıkmayan özellikleri kazandırmaya çalışır.

Babası genelde az konuşur, sevgisini ve üzüntüsünü açığa vurmaz, sert katı ve acımasız biridir. Buna karşılık annesi, şefkatli yardımsever, sevecen ve ezilmiş bir karakterdir. Zeynep'in ağabeyleri ise babadan sonraki otoriteyi temsil eder.

Bir gün caddede arkadaşlarıyla konuşurken, ağabeyleri tarafından görülür ve eve götürülüp dövülür. Bu olaydan sonra ev hapsine mahkûm olur. Evdeki baskı ve dayaklar artık sınır tanımamaktadır. Zeynep'in, aralarında erkeklerinde bulunduğu arkadaşlarıyla konuşması ağabeyleri için işlenmiş bir günahdır; bu olayı bir suç olarak görmeleri ve dayak yoluyla halletmeleri, ailede aldıkları değerler ve eğitim ile alakalıdır. Zeynep aynı ailenin bireyi olmasına rağmen onlardan farklı düşünür. Kardeşinin günah olarak nitelendirdiği bu olay Zeynep için normaldir. Bunun sebebi Zeynep'in küçük yaşta Alman toplumunun yaşam biçimini benimsemesidir.

Öğretmeni, Bayan Zander'in yardımı ile kozmetik bölümüne iş başvurusunda bulunur, fakat olumsuz cevap alır. Bu zor zamanlarında Bayan Zander kendisine çok yardımcı olur ve yol gösterir. Bayan Zander çok akıllı ve çok iyi bir kadındır. Kendisi yabancıların problemleri ile yakından ilgilenir, bu yüzden boş zamanlarında Türkçe öğrenmiştir.(s.113-114)

Bir gün Zeynep annesiyle birlikte Bayan Zander'i ziyarete gider ve geleceği ile ilgili kendisinden birkaç fikir alır. Burada Zeynep Bayan Zander'in oğlu Werner ile tanışır. Konuşma esnasında Zeynep Werner'e karşı bir sıcaklık hisseder (s.114) ve aşık olur. Annesiyle eve geldiklerinde ağabeyleri Zeynep'i öldüresiye döverler. Fakat Zeynep pes etmez, çünkü Werner'e aşık olmuştur.

Aile, Zeynep'in evlenene kadar başka bir erkekle olmasına karşıdırlar. Zeynep'in baba ve erkek kardeşlerinden sık sık "Hala kızmısın?"(s.112) sorusunu duyma, Türk ailesinin namus ve şeref gibi değerlere önem vermesinden kaynaklanır. Zeynep'in kötü yola düşmesi, ailenin itibarını zedeleyebilir. Zeynep'in evden kaçması ya da kötü yola düşmesinden korkan aile, kendisini Türkiye'den birisiyle evlendirmeye karar verirler. Alman'da büyüyen, oranın yaşam biçimine alışan Zeynep için Türkiye'ye gitmek ve tanımadığı bir kişiyle evlendirilmek ölmekten beterdir. (s.114)

Zorunlu bir evlilik yapmak istemediği için, fare zehiri ile intihara kalkışır fakat başarılı olamaz. Zeynep'i'ntihara sürükleyen nedenlerden biri, ailesinin geleneksel tutumu ve kısıtlamalarıdır. Bu tutum ve davranışlarının yanında, Alman kültürünün, sosyal çevresinin ve yaşam biçiminin etkileri vardır. Zeynep iki kültür arasında bocalar ve hangi topluma daha yakın olduğuna karar veremez. Bu intihar olayından sonra babası Zeynep'i Türkiye'ye götürmekten vazgeçer. Zeynep hastaneden eve geri döndüğünde, babası ve ağabeyleri Türkiye'ye gitmişlerdir. Onların yokluğunda Zeynep her şeyden zevk alır, canının istediği her şeyi yapmakta özgürdür. Werner'i görmek için tekrar öğretmeni Bayan Zander'i ziyaret eder ve böylelikle aralarında aşk başlar.

Werner Zeynep için bir kurtuluştur, onu çok sevmesinin yanında içinde bulunduğu olumsuz şartları onunla birlikte aşma planları yapar. Zeynep artık ailesiyle bir geleceği olmadığına inanır. Ailesinin fikirleri, eylemleri, gelenekleri onun kafa yapısına artık uymaz. Geleneksel Türk ailesinde yaşamasından rağmen, kafası, zihni, ruhu Alman

toplumunun değerleriyle yoğrulmuştur. Baba ve kardeşlerinin yokluğunda Zeynep özgürlüğün tadını çıkarır, hayallerini gerçekleştirir. Daha önce yapamadıklarını yapmaya başlar. Hafta sonunu yengesiyle geçirme bahanesiyle, Werner'in verdiği partiye katılır. Zeynep bu partide, eskiden düşleyipte yapamadığı her türlü çılgınlığı yapar. Çünkü babası ve ağabeyleri Türkiye'den dönünce her şeyin yeniden değişeceğine, baskıların artacağına inanır:

“Während ich mit dem Bus zu Werner fuhr, zählte ich die Tage meiner Freiheit. Denn sobald mein Vater zurück sein würde, dürfte ich nicht mehr aus dem Haus. Deswegen gewann dieser Abend einen besonderen Stellenwert. Leben, erleben, alles was ich verpasst hatte und was ich nie mehr erleben würde, wollte ich in einen Abend hineinpacken. Einmal frei sein, verrückt sein, über alle Schranken hinweg.”(a.g.e.s.123)

Zeynep, namus, şeref gibi değerleri bir kenara iter ve kendini Werner'e teslim eder. Yaşadığı olaydan sonra ne bir pişmanlık ne de bir korku duyar. Babası ve ağabeyleri Türkiye'den döndükten sonra, Zeynep'in özgürlüğü son bulur. Werner ile ilişkisinin duyulmasından korkan Zeynep, habersizce evi terk eder ve sevgilisinin yanına kaçar. Zeynep artık Werner ve onun arkadaşlarıyla yaşamaya başlar. Bir zaman sonra Werner'in arkadaşları bu durumdan rahatsızlık duyarlar, çünkü Zeynep'in eve maddi katkısı yoktur. Werner'in durumu iyi olmadığı için, Zeynep'in kendi ayaklarının üzerinde durmasını söyler. Büyük bir ümitle koştuğu, kendini teslim ettiği sevgilisi artık onun yanında değildir. Ümitsiz bir şekilde sevgilisinin evinden de kaçar ve Sosyal Hizmetler uzmanının yardımıyla, başka bir şehirde, bir Kadın Sığınma evinde yaşamaya başlar. Bir dokuma fabrikasında zor ve pis şartlar altında çalışmak zorunda kalır. Bu olumsuzluklara rağmen pes etmez, ümitli ve iyimserdir. İlk defa evini terk ettiği için pişmandır. Ailesi'de Zeynep'i zihinlerinden silmişlerdir, onlar için Zeynep artık ölü bir insandır. Zeynep bir Alman erkeğiyle evlilik dışı ilişkiye girdiği için, hem kendisinin hem de ailesinin namus ve şerefini ayaklar altına almıştır. Bu yüzden ailesi Zeynep'i zihinlerinden silmiştir, onlar için artık Zeynep ölü bir insandır.

BÖLÜM 4: KADIN İMGESİ

4.1. Türkiye’de ve Almanya’da Yansıtılan Kadın İmgesi

Türkiye’de kadın dendiğinde karşımıza iki farklı tip, kırsal kesim kadını ve kent kadını çıkmaktadır. Kırsal kesimde ataerkil toplum ön plandadır ve bu topluluk veya aşiret kendi hukukunu ve yarasını belirler. Burada yaşayan kadınlar aile içinde şiddete, cinsel saldırılara maruz kalıyor ve berdel, başlık parası gibi çağ dışı uygulamalara tabi tutuluyorlar. Kırsal kesimde yaşayan kadınların toplumdaki yeri asırlardır ev ile sınırlanmış, işlevi ev işi ile çocuk yetiştirme olarak belirlenmiştir. Kadınlar toplum tarafından dayatılan yaşam biçimine uymak zorundadırlar; uymadıkları takdirde ölüm ile cezalandırılabilirler. Doğu’da kadınların yaşamları daha zor olmasına rağmen, ülkenin her kesiminde kadına bakış açısı aynıdır. Kent kadınların sorunları kırsal kesimdeki kadınlara göre daha farklıdır. Erkekler ile eşit haklara sahip olmalarına rağmen, ekonomik bağımsızlıklarını tam olarak elde edememişlerdir. Aile içinde şiddete maruz kalsalar bile haklarını arama yolunda daha bilinçlidirler. (Bkz.: Can, 2007: 35) Kadınlarda yaygın intihar vakalarının sıklıkla yaşandığı ülkelerden biri de Türkiye’dir. Türkiye’de uzmanların, ilgililerin araştırmalarına göre kadınların kendini ifade edememe, okutulmama, erken yaşlarda evlendirme, çaresizlik, yoksulluk ve en önemlisi de sürekli şiddete maruz kalma, ırzına geçilme, ırzına geçenle evlenmeye zorlanma gibi nedenler intihara yol açıyor.

Türkiye’de kadınlar bir insan değil, bir dişi olarak görülüyor ve bundan dolayı erkeğin egemen olduğu toplumda, erkeklerin dayattığı kuralları yaşamak zorunda kalıyor. Kadın’ın âşık olmaya hakkı yok; ailenin öngördüğü insanla evlendirilir. Kadının itiraz hakkı hiç yoktur, aile büyüklerine itaat etmek onlara saygı göstermek zorundadır. Kadın resmi nikâhı da olmadığı için yaşamı boyunca erkeğin kölesi olmak zorundadır.

Ataerkil toplumda erkek istediği zaman arkasına bakmadan ailesini terk edebilir fakat kadın için bu söz konusu değildir. Ekonomik yönden erkeğe bağımlı olan kadın boşandıktan sonra yaşayacağı zorluklardan korkmaktadır. Bununla birlikte kocasından ayrılmak isteyen bir kadın ya ekonomik olarak ya da ölümle cezalandırılıyor. Kız çocuklarının okumalarına izin vermeyen, meslek sahibi yapmayan özellikle özgüvenlerinin geliştirmeyen muhafazakâr aileler, sağlıklı bir nesil yetiştirememektedir.

Özgüven sahibi ve sağlam kişiliği olmayan kızlarımız ve kadınlarımız erkeklerin egemenliği altına girmek zorunda kalıyorlar.

Türkiye’de çalışan kadınlarımız da durum pek farklı değil. Toplumun geniş kesiminde kadın işgücüne yönelik geleneksel bakış halen devam etmektedir. Gün boyu çalışan kadın, evde de bütün sorumlulukları yerine getirmek zorundadır. Erkekler ev dışındaki hayatı kendilerine ait bir alan ev içindeki hayatı ise kadınlara ait bir alan olarak görmektedir. Bu durumda kadının yerinin ev olduğu, eğitim görmüş kadınların bile ev kadını olarak adlandırılmalarına neden oluyor.

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra statüsü düşük olan, düşük ücretli, yerli halk tarafında ilgi görmeyen ve ağırlıklı olarak el becerisine dayalı kadın işgücüne ihtiyaç duyulmuştur. Kadınlar ilerleyen yıllarda aile birleşimi yolu ile yurtdışında çalışma olanağı bulmuştur. Pek çok kadın ve kız henüz kent yaşamını göremeden ve çalışma disiplinini öğrenmeden kendini yeni bir yaşamın içinde bulmuştur. Bu kadınlar göç kararını çoğunlukla kendi öz iradeleriyle alamamıştır; aileleri tarafından göçe zorlanmıştır. Çoğunluğu oluşturan bu grubun yanı sıra kendi iradeleriyle yurtdışına giden Türk kadınları da söz konusudur. (Kartal, 2004: 395-398) Elli küsur yıl önce okuma yazma bilmeyen kadınlar Almaya’ya getirilmiş, bu çağdaş ülkede kadına okuma yazma özgürlüğü verilmemiştir. Erkekler kadınların kendilerini geliştirmelerine müsaade etmemiştir ve böylelikle evde kocanı bekle mantığı bu ülkede de devam etmiştir. Epsin’e göre, göç süreciyle birlikte yeni toplumun taleplerinin belirlediği iş saatleri, çalışma saatleri gibi belirli yaşam kalıpları nedeniyle gündelik yaşamlarının kontrolü elinden alınan erkekler genellikle ihmal edilmiş hisseder ve kamusal alanda sahip olamadıkları kontrole özel yaşamlarında, kadınların davranışlarını ve cinselliklerini kontrol ederek sahip olmaya çalışırlar. (Espin, 1999) 1. ve 2.nesil kadınları elli yılı aşkındır bu ülkede yaşamalarına rağmen, Alman dilini ve kültürünü bilmiyorlar. Kadınların yabancı dildeki yaşadıkları problemler halen devam etmektedir. Yabancı dili konuşamayan bu kadınlar, bazı şeyleri takip edemiyor ve bu yüzden kocalarına, çocuklarına bağımlı yaşamak zorunda kalıyorlar. Böylelikle karşımıza erkekler tarafından kısıtlanmış ve özgüveni olmayan bir kadın imajı çıkmaktadır. Veronika Bennholdt-Thomsen ve diğerlerinin, Almanya’ya göç eden Türkiyeli

kadınlarla ilgili yaptıkları araştırmaya göre, göç sürecinde kadınların kültürel nedenlerle hareket özgürlüklerinin kısıtlanması, erkeklere oranla işgücüne daha zor katılabilmeleri, dolayısıyla “ev kadını” rolünü eskisine oranla daha fazla benimsemek zorunda kalmaları bu sürecin kadınlar açısından en önemli etkisidir. (Bennholdt-Thomsen ve diğerleri, 1987)

Göç öncesi yaşamlarında önemli bir yer tutan hısım, akraba ve hemşehri iletişimine özlem duyarak geri dönüş beklentilerini besleyen; içinde yaşadıkları yabancı toplum tarafından algılanamayan; bu toplum ile yeterli düzeyde bütünleşemeyen ve aileleri için bireyselliklerinden sürekli özveride bulunmak zorunda kalan kadınların kendilerini etnik kimlik ve toplumsal cinsiyet kimliği açılarından sorgulamaları kaçınılmazdır. Bir taraftan geleneksel Türk kadını ile Türk erkeği arasındaki farklı güç dengeleri ve ataerkil yapıdan kaynaklanan sınırlılıklar diğer taraftan geleneksel değerlerin korunması adına Alman toplumunun sosyal iletişim ağlarından uzak tutulmaları, onlara sınırlı bir yaşam alanı tanınması kendilerini dış çevreden ayırmasama ve yabancılaşma sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Kartal, 2004: 399).

Almanya’da kadın Türkiye’de olduğu gibi erkekler tarafından sevgi ve saygınlık görmemiştir. Şuan çoğunlukla hafta sonları dernekler de yapılan kısırlı, pastalı ve dedikodulu kadın faaliyetleri, kadınların kendilerini geliştirmede pek rol oynamıyor.

Almayada kadınların yaşadığı en büyük problemlerden birisi ayrımcılıktır. Berlin’de yaşayan göçmen kökenli genç kadınların sorunlarını ve isteklerini dile getiren ”Damla=Tropfen, Derya=Ozean” adlı belgesel filmin yönetmeni Elisabeth Pricken’in gözlemlerine göreyse, en büyük sorunlardan biri daha okul çağında başlayan ayrımcılık. Pricken gözlemlerini ”örneğin bir kız öğrenci şunu diyor; “ders çalışmama rağmen kötü not aldım, böyle bir durumda nereye başvurabilir, nereye şikâyet edilebilir? Ne kadar çaba göstersem de, bazı insanların keyfi davranışlarına maruz kalıyorum.” Bunu erken yaşta, bir anlamda gelişim sürecinde yaşayınca, insan ümidini kolaylıkla yitirebileceği bir noktaya geliyor” şeklinde dile getiriyor. (Akt.:Danışman, 2010, <http://www.dw.de>)

Berlin Eyaleti Eşit Muamele Dairesi Yöneticisi Eren Ünsal da, çalışma ve eğitim hayatında ayrımcılığa uğrayan göçmen kadınların sayısının Almanlara göre daha çok olduğunu belirtiyor. Ünsal, ayrımcılığın nedenlerinden birinin, Alman toplumunun

göçmen kadınlara bakışı olduğunu söylüyor. "Çünkü genelde göçmen kadın denince Almanların aklına ne geliyor? Mağdur durumda olan, dayak yiyen, zorla evlendirilen kadınlar akla geliyor. Ya da okumamış, okumayı, yazmayı bilmeyen başörtülü, klişe şeklinde düşünülüyor kadınlar. Bu nedenden dolayı tabii negatif imaj söz konusu." "Başarı görmezden geliniyor" (Bkz.: Danışman, 2010)

4.2. "8. Mart Dünya Kadınlar Günü" ve Kadının Toplumdaki Yeri

Birleşmiş Milletler tarafından 1977 yılında ilan edilen 8. Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü'nün geçmişi çok eskilere dayanmaktadır. 8. Mart 1857'de New York'ta tekstil fabrikasında çalışan yüzlerce kadın düşük ücretlerini, uzun çalışma saatlerini ve insanlık dışı çalışma koşullarını protesto etmek için grevler yapmıştır. Yapılan grevlerde birçok kadın, polisler tarafından fabrikaya kapatılır ve bu sırada çıkan yangında işçilerin fabrika önünde kurulan barikatlardan kaçamaması sonucunda çoğu kadın 129 işçi can vermiştir. Bu olaylardan 53 yıl sonra (1910), Danimarka'nın Kopenhag kentinde düzenlenen II. Sosyalist Enternasyonal toplantısında Clara Zetkin'in¹⁴ önerisiyle, 1857'de başlayan kadın haklarının kazanılması ve kadınların birlikteliği mücadelesinin her yıl Kadın Günü olarak kutlanması kararlaştırılır. (Büken, 2014)

Türkiye'de kadın hareketlerinin tarihi Cumhuriyet öncesine kadar uzanmaktadır. 1970'e kadar ABD'de kutlanmayan 8. Mart Türkiye'de çok dar bir çevrede de olsa ilk kez 1921'de "Emekçi Kadınlar Günü" olarak kutlandı. 1975 yılında "Türkiye 1975 Kadın Yılı" kongresi yapıldı. 12 Eylül Darbesi 1980 Askeri Darbesi'nden sonra dört yıl süreyle herhangi bir kutlama yapılmadı. 1984'ten itibaren her yıl çeşitli kadın örgütleri

¹⁴ Clara Zetkin (1857-1933): Devrimci ve sosyalist Alman politikacısı ve kadın hakları savunucusudur. Zetkin kadınların oy hakkı ve fırsat eşitliği gibi konularda kadın politikasına da eğildi. Sosyal demokrat kadın hareketini geliştirmeye çalıştı, 1891'den 1917'ye kadar SDP'nin kadın gazetesi Die Gleichheit'in editörlüğünü yaptı. 1907 yılında Stuttgart'ta uluslararası ilk sosyalist kadınlar konferansında Enternasyonal Kadın Sekreterliği Başkanlığına seçildi. 26-27 Ağustos 1910 tarihinde Danimarka'nın Kopenhag kentinde 2. Enternasyonal'e bağlı kadınlar toplantısında (Uluslararası Sosyalist Kadınlar Konferansı) Clara Zetkin, 8 Mart 1857 tarihindeki tekstil fabrikası yangınında ölen kadın işçiler anısına 8 Mart'ın "Dünya Kadınlar Günü" olarak kutlanması önerisini getirdi ve öneri oybirliğiyle kabul edildi.

tarafından “Dünya Kadınlar Günü” kutlanmaya başladı. (www.guncelmeydan.com. E.t.: 08.03.2008)

Cumhuriyet’in kurulmasıyla birlikte, kadınlar dünyanın birçok ülkesinde önce eşit haklara sahip olmuş, sosyal ve siyasal (seçme ve seçilme gibi) haklar verilmiştir. Fakat bu haklar Türkiye’de fazla ilerleyememiştir. Ülkemizin şu anki durumuna baktığımızda, kadınlarımızın eğitim düzeyi, okuma yazma oranı, çalışma yaşamları, siyasal hakları erkeklere oranla daha düşük seviyededir. Kadınlara yönelik cinsiyet ayrımcılığı ve bununla birlikte namus cinayetleri, toplum baskısı, şiddet halen devam etmektedir. Türkiye’de kadınlarımız gelişen ve ileryen yasal ve sosyal haklarına rağmen, erkek toplumu tarafından halen ikinci sınıf vatandaş olarak görülmektedir.

4.3. Dünya ve Alman Edebiyatı’nda Kadın İmgesi

19. yüzyıla kadar kadınlar üzerine yazılan birçok eser erkekler tarafından kaleme alınmıştır ve bu eserlerde kadınlar daha çok saflığın, masumiyetin ve entrikanın başkahramanları olarak yansıtılmıştır. Fakat fenimizm kavramının ortaya çıkmasıyla kadın-erkek eşitliği ön plana çıkmıştır ve yıllarca erkeklerin hüküm sürdüğü dünyada kadınlar tarafından yazılan eserler çoğalmıştır.

Kadın edebiyatı’nın öncülerinden olan yazar ve filozof Simone de Beauvoir’in 1949 yılında kadınların gördüğü baskıların bilimsel incelemesini yaptığı ve modern feminizmin temellerini kurduğu “*İkinci Cins*” (Alm. “Das andere Geschlecht”) adlı eserindeki en meşhur sözü olan “*Kadın doğulmaz kadın olunur*” (Beauvoir,1968: 111) ile erkeklerin hüküm sürdüğü toplumda kadının varlığını gözler önüne sermiştir. Eserinde kadını diğer olarak tanımlanmasını ve mevcut sosyal konumunu, gördüğü külbaskının temeli olarak nitelendirir.

Fransız feminist felsefesinin öncülerinden olan Luce İrigaray “*Das Geschlecht, das nicht eins ist*” ve “*Speculum. Spiegel des anderen Geschlechts*” adlı eserlerinde erkeklerin hüküm sürdüğü toplumda kadın sömürgesini yansıtmıştır:

„Es hat den Anschein, als ob seit dem Zeitpunkt, wo der Vater-Mann seiner Reproduktionsmacht versichert worden ist, seit er seine Produkte mit seinem Namen gekennzeichnet hat – also seit dem Ursprung des Privateigentums und der patriarchalischen Familie – gesellschaftliche Ausbeutung stattgefunden hat. Anders gesagt: alle gesellschaftlichen Systeme DER `Geschichte` funktionieren über die Ausbeutung einer Klasse vom Produzenten: Der Frauen.“ (Irigaray, 1979: 179)

Feminist edebiyatının en önemli temsilcilerinde biri olan ve dünya tarafından tanınan Virginia Woolf eserlerinde ataerkil toplumda ya da aile içerisinde yaşamlarını sürdüren kadınların dışlanmışlığını ezilmişliğini gözler önüne sermektedir. Feminist hareketin klasik bir kitabı olarak görülen “*Das eigene Zimmer*” adlı eserde ezilen kadınların yaşadıkları problemleri dile getirir:

“Düşsel planda kadın son derece önemlidir; gerçek yaşamda ise tümüyle önemsiz. Şiiri bir baştan öbür başa kaplar; tarihte ise hiç görülmez. Kurmaca yazında kralların ve fatihlerin yaşamlarına hükmeder; gerçek yaşamda ailesinin parmağına bir yüzük geçirdiği herhangi bir oğlanın kölesidir. Kurmaca yazında en esin dolu sözler, en derin düşünceler onun dudaklarından dökülür; günlük yaşamda hemen hemen hiç okuyup yazamaz ve kocasının malıdır. Tarih kadından hemen hemen hiç söz etmez.” (Woolf, 2014)

4.4. Saliha Scheinhardt’ın Eserlerinde Kadın İmgesi

Scheinhardt eserlerinde Almanya’da yaşayan Türk kadınların ve kızların trajedilerini gözler önüne sermektedir. Eserlerinde işlediği en belirgin motifler ise Türk kızların ve kadınların yaşadıkları kimlik problemidir. Bu kızlar geleneksel baskıcı türk ailesi ile Alman toplumu arasında sıkışıp kalan bir kesimdir. Kadınlar ve kızlar kendi geldikleri ülkede aile baskısı veya erkek (baba, eş, abi) otoritesi altında yaşadıkları için, farklı bir ülkeye uyum sağlamakta zorlanırlar.

Scheinhardt’ın eserlerinde Türk kadınların ve kızların sosyal yaşamları erkekler tarafından baskı altına alınmıştır. Yazara göre baba, eş ve erkek kardeş baskısının yaşandığı geleneksel ailelerde, kızların ve kadınların özgürlükleri kısıtlanmakta, kişiliklerinin sağlıklı şekilde gelişmesi engellenmektedir. Aile tarafından baskı altında yaşayan kızlar ve kadınlar, çok küçük yaşta kendilerine biçilen rolleri oynamak

zorundadırlar. Örneğin bir kız çocuğu çok küçük yaşlarda ev işlerine katkıda bulunmak, kardeşlerine bakmak zorundadır. Bu kızlar okula ya hiç gönderilmemekte veya yarıda bırakmak zorundadırlar. En vahim olanı ise bu kızların erken yaşta evlendirilmeleridir.

Bu baskılara ve zorluklara dayanamayan kızlar, Scheinhardt'ın eserlerinde belirttiği üzere yalana başvuruyorlar, rahat bir yaşam sürebilmek için evlenmeyi bir kaçış olarak görüyorlar. Almanya'da doğup büyüyen Türk kızları bu baskılara dayanamayıp ailelerine karşı çıkıp, evlerini terk ediyorlar veya Türk oldukları için utanç duyuyorlar ve bir Alman gibi hareket etmeye başlıyorlar. Yazarın eserlerinden de anlaşıldığı üzere öz kültürünü tam olarak alamadan, bazen de katı geleneklerin sürdürüldüğü ortamda modern bir topluma dâhil olmak bu kadınlar ve kızlar için çok zor ve sancılı bir süreçtir. Maalesef yabancı bir toplumun değer yargılarına veya yaşama biçimlerine adapte olamazlar.

Yazarın çoğu eserinde aile ilişkileri de (baba-kız, karı-koca, anne-kız, kızkardeş-erkek kardeş) normal değildir. Aile için erkeğin acımsızlığı, anlayışsızlığı veya dayağa varan davranışları kadınları ve kızları zor durumda bırakmaktadır. Kadın kahramanlar, genelde erkeklerin baskısı, istismarı, aşağılayıcı ve horlayıcı tavırlarla karşı karşıyadır.

Yazarın eserlerinde işlediği en önemli konu ise kızların ve kadınların korumak zorunda oldukları bekâretleridir. Türk ailesinin önem verdiği “namus” ve “şeref” gibi değerler kız çocukları üzerinde baskıya dönüşüyor. Kadınların yanı sıra erkekler de aile şereflerini sonuna kadar korumakla yükümlüdürler. Eğer bu görevi başarıyla yerine getiremezlerse veya getirmek istemezlerse, kendi sosyal çevreleri tarafından aşağılanıp, dışlanırlar. Eserlerdeki erkek karakterler, katı, acımasız, geleneklere bağlı ve otoriter bir karakter çizer. Öykülerdeki erkekler, döven, küfreden, hasta tipler olarak karşımıza çıkarlar. Kadın figürler ise, erkeklerin hüküm sürdüğü dünyada kendi yaşamlarını sürdürme çabası içindedirler. Yazara göre kadınlar ekonomik özgürlüğü olmayan, duyguları ve özgüvenleri erkekler tarafından bastırılmış karakterlerdir. Erkeklerin acımasızlıklarına baskıları yüzünden kendi kişiliklerini bulamamışlardır.

Diğer taraftan Scheinhardt'ın eserlerinde Türk kadınları doğuştan bir yük ile dünyaya gelirler. Bu yükü her daim sırtlarında taşımak zorundadırlar çünkü kendileri aile namusunun taşıyıcılarıdır. Scheinhardt'ın “Drei Zypressen” adlı eserindeki kahramanlar

da (Zeynep Z., Gülnaz Ö., Zümrüt K.) sırtlarında taşıdıkları bu yükü görmek mümkündür. Üçüde aile namuslarının korumak için sonuna kadar savaşmışlardır fakat başarılı olamamışlardır.

Namuslarını koruyamayan kadınlar ve kızlar ise ya ailenin erkekleri tarafından yaşamlarına son veriliyor, ya kötü yola sürükleniyor ya da intihar ediyorlar. Bu kızları intihara sürükleyen nedenler ise, çok küçük yaşta tanımadıkları bir ülkeye gidip orada ne yapmaları gerektiğini bilmemeleridir. Bu kızlar ailelerinden özellikle babalarından destek görmemişlerdir, çünkü onlar için kızlarının geleceği önceden planlanmıştır; kızları belirli bir yaşa geldikten sonra uygun bir damat adayıyla evlendirilir ve böylelikle babanın üzerindeki yük alınmış olur. Bu kızlar evlenene kadar ya evde ya da dışarıda çalışıp aileye destek olmak zorundadırlar. Bu kadınların ve kızların kendi haklarını savunmaları veya farklı bir düşünce dile getirmeleri söz konusu bile değildir. Kadın kahramanlar kendi çizdikleri yollarında yürüme istekleri başarısızlıkla sonuçlanır; bunun nedeni ise karşılıklarına devamlı güçlükler çıkaran erkeklerdir. Bu kişilerin kaderleri baba, koca veya erkek kardeş tarafından belirlenir.

Eserlerinde başkahramanların sürekli kadın olmasının sebebi, yazarın kendisinin de bir kadın olmasından ve bu kadınların iç dünyalarına bizzat şahit olmasında kaynaklanabilir. Bu kadınların erkekler tarafından acımasızca aşağılanıp hor görüldükleri dayak ve baskı yoluyla kişiliklerinin bozulması, Scheinhardt'ı böyle bir yola itmiş olabilir. Scheinhardt'ın bir yazar olması ve çok küçük yaşta Almanya'ya gitmesi, orada doğup büyüyen Türk kızların ve kadınların sorunlarını daha iyi görmesine neden olmuştur.

4.4.1. Gülnaz K. – Sömürülen Kadın İmgesi

Gülnaz çok küçük yaştan itibaren babasına, abisine ve daha sonra evleneceği eşine karşı her zaman mütevazı ve itaatkâr olması için tembihlenmiştir. Diğer Türk kadınları gibi Gülnaz da namusuna ve şerefine leke getirmemek için elinden geleni yapmıştır. Bu yüzden yaşamı boyunca ailesine özellikle de babasına ve eşine hizmet etmiş, onların

sözünden çıkmamıştır. Gülnaz hayatındaki bu iki erkeğe karşı birbiriyle çelişkili duygular beslemektedir:

“Ich liebe meinen Mann, ich liebe meinen Vater. Ich liebe meinen Mann wie mein Vater. Ich verachte meinen Mann und kann es nicht laut sagen. Er ist ein Mann. Ich hasse meinen Vater und darf es nicht zeigen. Er ist ein Mann. Ich verabscheue den Meister und kann nicht weglaufen. Er ist ein Mann. Dennoch liebe ich meinen Mann, der mich mit der Kraft seines Körpers zu seiner Frau machte. Ich liebe meinen Vater; so muss es sein, sagte man mir. Oder fürchte ich sie alle?” (a.g.e.s.15)

Yukarıdaki alıntıda Gülnaz babasını ve kocasını sevdiğini dile getirmiştir. Fakat onları neden ve niçin sevdiğini bilmemektedir. Bunun nedeni, kendisine çok küçük yaştan itibaren babaya ve eşe saygı ve sevgi göstermesi gerektiği öğretilmesinden kaynaklanıyor. Erkekler hürmet etmek, fikirlerine saygı göstermek ve isteklerini yerine getirmek Gülnaz gibi diğer birçok Türk kızına öğretilmiştir. Baba ve eş ne derse kızlar ve kadınlar onu yapmak zorundadır. Babandır, eşindir ne yaparsa yapsın ona itaat et, saygılı ol, gel derse gel anlayışı Türk kızlarına ve kadınlarına empoze edilmektedir. Bu kadınlar eğitimsiz ve meslek sahibi olamadıkları için babalarının veya kocalarının sözlerini dinlemek zorundadırlar. Türk toplumunda kadın, ataerkil, feodal dünyanın baskısı ve kuşatması altındadır, bağımsız kişiliği bu kuşatma çerçevesinde biçimlenemez, dış dünyanın ona dayattığı rolü kabullenmek zorun da kalır. (Bele, 1998: 15)

Gülnaz eserde çok küçük yaştan itibaren, ablasının da evden kaçmasından dolayı, ailenin tüm yükünü sırtlanmak zorunda kalmıştır. Kendisinin de ablası gibi sevdiği adama kaçmasından korkan aile, Gülnaz’a kısıtlamalar getirmiştir:

“Dieses Schloss war von nun an eine ständige Drohung für mich, denn ich wuchs heran. [...] Ich nahm an Stelle der Schwester in der Familie, bei der Arbeit, die Rolle der ältesten Tochter an. Das war aus mehreren Gründen einige Belastung für mich. Ich wurde mit ihr verglichen und fühlte mich wie ein angstverbreitender Dorn im Auge. Drohende Blicke und Bemerkungen verfolgten mich ständig.” (a.g.e.s.23)

Gülnaz eser boyunca namusunu ve şerefini korumak için büyük çaba harcamıştır. Bunun nedeni ise, ablasının düştüğü duruma düşmek istememesinden kaynaklanıyor. Gülnaz’da ablası gibi aile tarafından dışlanmak istemiyordu ve bu yüzden onların sözünden çıkmıyordu:

“Dabei hatte ich das Verschwinden meiner Schwester insgeheim für gut befunden, würde aber auf Grund der Katastrophe, die danach im Hause herrschte, selbst nie so etwas tun. Ich wusste und war entschlossen, der Familie zu beweisen, dass sie meinetwegen keine Angst zu haben brauchten, ich würde mich völlig ihren Entscheidungen beugen. Sie davon zu überzeugen bedeutete für mich, mich konsequent noch übertriebener in die Sklaverei zu begeben. Ich fürchtete Sanktionen seitens Familie, ich beugte mich und war doch auch später nie nachtragend meiner Schwester gegenüber. [...]” (a.g.e.s.23)

Gülnaz hayatı boyunca ailesine laf getirmemek ve ablasının düştüğü duruma düşmemek için, baskı altında yaşamıştır ve yıllar boyunca bu yükün altında ezilmiştir. Aileye bağımlı, onların beklentilerine göre hayatını yaşamak zorundadır. Böylelikle bize sadık, cefakâr, uyumlu bir kadın imgesini yansıtmaktadır. Muhafazakâr ve otoriter Türk ailelerinde yetişen kızlar Gülnaz gibi tüm hayatları boyunca başkaları için yaşarlar ve bunun sonucunda korku ve kaygı dolu bir yaşam sürerler. Kadın “itaatkâr, edilgen, hareketliliği düşük ve yaşam alanı sınırlı” (Bora, 2005: 103) bir varlıktır ve başına hareket edemez. Kadın, erkeğin yönettiği dünyada kendine biçilen rolü kabullenmek zorundadır.

Gülnaz eserde bize dindar bir kadın imgesini sergilemektedir. Yaşadığı bütün kötü olayları Allah tarafından gelen bir ceza olarak değil de, ailesinin özellikle babasının ona karşı gösterdiği bir tutumun sonucu olarak görmektedir:

“[...] Kann ich daran noch glauben? Gott und ich, Gott und Deutschland, Gott und Fließband – ich fürchte mich, eine Sünde zu begehen, indem ich darüber nachdenke. Doch ich kann mich nicht retten. Es ist mir alles so unglaublich. Ich fürchte mich selbst vor meiner Entwicklung in den letzten Jahren, denn als Kind ist uns solch eine Gottesfurcht eingeflößt worden; es hiess, wenn wir den leisesten Zweifel an Gott und seiner Allmächtigkeit hegten, würden wir an Ort und Stelle bestraft. [...] Wenn ich als junges Mädchen vor Gottesfurcht nicht unerschütterlich fromm gewesen wäre, hätte ich vielleicht mein Schicksal als Strafe Gottes genommen, aber das war es auf keinen Fall! Worin lag dann der Grund?”

“Eines glaube ich zu wissen: Wären vor allem die Männer unserer Familie weniger von ihrer Starrheit besessen, hätte mich ein besseres Schicksal getroffen. So möchte ich sagen, dass mein weiteres Leben gezeichnet war von den Folgen der Konsequenz meiner Schwester und der Engstirnigkeit meiner Familie.[...]” (a.g.e.s. 25)

Gülnaz’a çok küçük yaştan itibaren Allah korkusu yerleştirilmiştir. Bu yüzden hiçbir zaman Allah’a isyan etmemiştir, çünkü isyanın ne kadar günah olduğunun farkındadır. Hayatını mahvedenlerin ailesi özellikle de babasının olduğunun farkındadır. Bu kaderi yaşamasında ablasının da payı olduğunu düşünmektedir. Aile tarafından dışlanmış olan ablasının yaptığı ayıbı Gülnaz hayatı boyunca ödemek zorundadır. Burada Gülnaz Türk

kızlarının yaşadığı isyanları dile getirmiştir. Bu kadınların ve kızların çok küçük yaştan itibaren kaderleri erkekler tarafından çiziliyor.

Gülnaz'ın hayatı eser boyunca baba tarafından planlanıyor; babanın istekleri, kuralları Gülnaz'ın kaderini belirliyor:

“[...] Ich stand überall hinter meinem Vater, überall fiel mein Name zwar, ich aber wusste nicht was mit mir geschah, [...] Erst im Auto auf dem Wege zum Dorf sagte er mir in kurzen Sätzen, dass er mich nun mit nach Deutschland nehmen möchte. Ich war nicht in der Lage, einen Ton von mir zu geben. Das wünschte er auch nicht. [...] Selbst mein jüngerer Bruder wusste, dass ich nach Deutschland gehen sollte. Nur ich hatte es vorher nicht wissen dürfen. Auch das habe ich mich später öfter gefragt, warum ich es nicht vorher erfuhr, als es in der Familie heimlich beraten wurde.” (a.g.e.s.26-27)

“Ich musste das Schweigen lernen, den schweigsame Mädchen gelten guterzogen, für eine Ehe am geeinetsten. So wurde mir das Schweigen langsam beigebracht. Es war ja nur gut für mich, durch diesen Prozess hindurchzugehen, da ich später, wenn ich heiratete, auch schweigen musste. Wenn ich es nicht könnte, würde es mir spätestens in der Ehe mit richtigen Mittel beigebracht.” (a.g.e.s.28)

Burada Gülnaz kendi hayatıyla ilgili kararları neden kendisine danışılmadan alındığını sorgular. Aile içinde kendisinin ne düşündüğü ne hissettiği önemli değildir, önemli olan babanın ne istediğidir. Muhafazakâr Türk ailelerinde kadınların ve kızların ne söyledikleri ne düşündüklerinin ehemmiyeti yoktur. Önemli olan babanın almış olduğu kararlar ve bunu uygulama zorunluluğudur. Bu adaletsiz tutum, kadın ve kızlar üzerinde büyük baskı kurup, onların kendini bastırmasına, aşırı kaygılı ve korkulu bir kişilik oluşturmaya neden olur ve onların bir birey olmasını engeller. Kadın kendi düşünce, duygu ve görüşlerini kamu önünde açıklamaktan korkmakta; başkaları çoğunlukla da erkekler tarafından geliştirilen düşünceleri benimsemeye zorlanmaktadırlar. (Demir, 1997: 79-80) Gülnaz gibi kendine güveni olmayan kadın, susar ve kaderine razı olur: “Kadınlar için en uygun dil. Konuşmamak ve susmaktır. [...] Susmak savaşımın imkânsız olduğunu gösterir.” (Oh, 2007: 204)

Babası kendi ihtiyaçları, isteklerinin yerine getirilmesi için Gülnaz'ı Almanya'ya götürür. Bu yüzden Gülnaz'ın evlenip hayatını kurmasını istemez. Kendi öz kızını kendi çıkarları için kullanmaktadır:

“Die Familie war zudem mit den Heiratsbewerbern um mich nicht einverstanden. Mir war nicht klar, was mein Vater für mich plante. [...] [...], bis mein Vater sie recht barsch daran erinnerte, dass er dort versorgt werden müsse, sie solle doch froh sein, dass er sich keine deutsche Frau genommen hätte. Er überschüttete sie mit einem Hagel von Vorwürfen, was es doch hieß, in der Fremde allein zu leben und zu arbeiten, um die Familie zu versorgen. Andere würden ihr Geld mit deutschen Frauen, beim Trinken und bei Glücksspielen ausgeben, er dagegen sei treu wie Gold...” (a.g.e.s.26-27)

Burada baba kendini haklı çıkarmak için elinden geleni yapmaktadır. Gülnaz’ı beraberinde götürmenin aile geleceği için yararlı bir durum gibi gösteriyor.

Gülnaz Almanaya’ya gitmesiyle aile özlemi özellikle de annesine karşı duyduğu özlem gün geçtikçe artmıştır:

“ [...] ich stand wie erstarrt, ich war eiskalt und wütend, ich hätte an die Wände schlagen können. Schließlich warf ich mich aufs Sofa und schluchzte, brüllte, verwünschte meinen Vater mit den schlimmsten Flüchen und schlief ein. [...] In den Stunden, in denen ich allein zu Hause saß, fing ich an zu schreiben. Ich schrieb alles, was ich gesehen hatte. Das alles musste ich meiner Mutter mitteilen, [...] (a.g.s.29-30)

Gülnaz’ın çok küçük yaşta annesinden çevresinden koparıldığı için, annenin güveni altında yetişememiştir. Böylelikle kendi kimliğini oluşturabilmek için annesini model alamamıştır. Anne hem çocuğun kendini en güvende hissettiği hemde cinsel kimliğini kazandığı yer olarak önemli olduğu için, annenin bütün tutumları fikirleri aynı zamanda kızın tutumları ve fikirleri haline dönüşür. Kız çocukları tüm desteği annelerinden alır ve başka hiç kimseye gerçek anlamda güvenemezler. Hayatlarında ne sorun varsa, hep anneyle paylaşırlar ve onların sözleri kendileri için belirleyici olur. Yaşadığı duyguları hep onlarla paylaşırlar. Fakat Gülnaz için bu durum söz konusu bile olmamıştır, annesine en ihtiyaç duyduğu zamanlar yanında olamamıştır.

Gülnaz ilk günden babası tarafında yalnız bırakılması onun monoton bir yaşam sürmesine neden olmuştur:

“In den folgenden Tagen entdeckte ich meine Umwelt von Gemeinschaftsklo bis zum Kohlenkeller. [...] Es machte mir grosse Schwierigkeiten, an den trüben regnerischen, kalten Herbsttagen, morgens um fünf Uhr aufzustehen, [...] Ich legte mich wieder hin, schlief fast jeden Tag bis in die Mittagsstunden. Es gab ja nichts zu tun. Gegen 16.00 Uhr kam er ausgehungert nach Hause, so dass wir viel zu früh zu Abend aßen. Dann ging er wieder weg für zwei oder drei Stunden. Wieder saß ich allein da.” (a.g.e.s.30)

“Zwar war ich schon mehr als drei Monate in Deutschland, konnte aber noch kein Wort Deutsch, woher auch? Ich brauchte ja mit niemanden zu sprechen. Der einzige Mensch, zu dem ich Zugang hatte, war mein Vater, und das auch nur dann, wenn er gerade Lust hatte.” (a.g.e.s.31)

Gittikleri ülkede tanıdık bir insan görememenin vermiş olduğu yalnızlık, kendi dilini kullanamama, yabancı kültür, yabancı bir yaşam tarzı, işsizlik, düşük ücret genel olarak göçmeni ve göçmen kadını kendine ve çevresine karşı yabancılaştırmaktadır. Gülnaz Almanya'ya geldiği günden itibaren bu ülkeye adapte olmakta zorluk çekmiştir. Yeni yaşama adapte olabilmek için yaşanan ülkenin dilini öğrenmek gerekmektedir. Fakat Gülnaz geldiği günden beri tek bir Almanca kelime dahi öğrenememiştir. Arkadaş bulmak, yeni bir hayata alışmak Gülnaz için hiç kolay değildir. Özellikle ilk dönem hissedilen yalnızlık daha sonra yoğunlaşmıştır. Yeni yaşamına uyum sağlamada babasından destek göremeyen Gülnaz daha çok bunalıma düşer. Yaşamı sadece dört duvar arasında babasına hizmet etmekle geçmektedir. Göç eylemi ile kadınlar içinde yetişmiş oldukları büyük aile çevresinden ve alışkın olduğu toplumsal değerlerden ayrılarak dil ve kültür açısından farklı bir çevreye geçiş yapmaktadır. Bu geçiş çoğu kadın açısından sosyal izolasyona neden olabilmektedir. Buldukları ülkede gerek lisan gerekse de alışlageldik etkileşim formlarından yoksun kalma kadınların yalnızlık hissetmesine neden olmaktadır. (Akdeniz, 2013: 505)

Babası yaşadığı maddi zorlukları bahane göstererek kızını kendi işyerinde çalıştırmaya başlamıştır. İş ortamına hemen alışan Gülnaz yalnızlığı çalışma arkadaşları ile gidermiştir. İzin zamanının gelmesiyle Gülnaz'ı bir heyecan sarar ve hemen hazırlıklara başlar. Gülnaz'ın Türkiye'ye izine gelmesiyle görücüler tekrar kapılarını çalmaya başlar. Gülnaz'ın tek arzusu namuslu ve şerefli bir şekilde ailesine leke getirmeden mutlu bir yuva kurmaktır. Fakat babasının evlenmesine izin vermemesi nedeniyle şimdiki kocası tarafından kaçırılır:

“[...] ich machte mir jetzt klar, dass ich nicht wie meine Freundinnen würdig in die Ehe könnte und nicht einmal wie meine Schwester. Selbst sie fiel in die offenen Arme ihrer Schwiegereltern, als sie geflohen war. Und was war nun mein Schicksal? Wo waren meine Eltern? [...] Plötzlich fasste ich Mut und sprang in die Büsche, ich kroch so tief es ging, und dann entschloss ich mich fortzulaufen, dem Tod entgegenzurennen.[...] “Wenn sie mich schießen und ich sterbe, dann habe ich die Familienehre gerettet. Mein Versprechen an die Familie muss ich halten, ich darf mich nicht ohne Abwehr ergeben und für diese Burschen leichte Beute sein”, [...]” (a.g.e.s.47)

“Die Ehre der Familie war ein für allemal verloren.[...] Ich beugte mich meinem Schicksal, [...]” (a.g.e.s.48)

“[...] Niemand würde mich als ehrenwürdige Ehefrau haben wollen, nachdem ich zehn Tage mit vier Männern in den Bergen war. Niemandem könnte ich nun klarmachen, dass ich unschuldig an dem Ganzen war. Meine Schuld war, als Frau geboren zu sein.” (a.g.e.s.49)

Burada Gülnaz onurlu, şerefli bir kadın imgesi sergilemektedir. Ölmek pahasında da olsa aile şerefini kurtarmak için elinden gelen her şeyi yapar. Yaşadığı bu zor durumda bile ailesinin alınına sürülecek lekeden korkmaktadır. Namusuna leke getirmektense onurlu bir şekilde ölmeyi yeğler. Kadına ve erkeğe farklı roller biçen toplumsal cinsiyetçi iş bölümü ve buna uygun düşen davranışlar aile kurumu tarafından bireylere, dünyaya gelir gelmez öğretilmeye başlanmaktadır. (İnci, 2013: 285) Gülnaz gibi yetişen kızlar toplum içindeki davranışlarıyla sadece kendileri için değil, aile için de sorumludurlar. Namuslarını hem aileleri hemde kendileri için korumak zorundadırlar. Çünkü kız çocukları aynı zamanda ailesine ve topluma karşıda sorumludur ve namus kavramı bu kız çocuklarına çok küçük yaştan itibaren dayatılır.

Kendisini kaçırın adamla evlenip Almanya’ya geri dönen Gülnaz, burada babası ve kocası arasında kalmıştır. Her zorluğa rağmen hayatta kalmayı başaran Gülnaz kocasının işe girmesiyle bütün yükü kendi omuzlarına almıştır. Böylelikle bize güçlü bir kadın imgesi sergilemektedir:

“[...] Ich war schwanger. Mein Zustand beschwerte mir ohnehin den belastenden Alltag noch mehr. Nun musste ich vier Leute versorgen. Mein Mann versuchte, mir hier und da zu helfen. Insofern war die Arbeit zu ertragen. Was mich betrübte, war der kalte Krieg zwischen meinem Mann und meinem Vater.[...]” (a.g.e.s.52-53)

Yoğun yükün altında her geçen gün ezilen Gülnaz, hayatta kalma mücadelesi vermektedir. Gülnaz durumunda olan kadınlar her konuda sorumluluk almak ve zorluklarla baş etmek zorundadırlar. Fakat bu kadınlar hissettikleri gibi davranamazlar, duygularını, düşüncelerini açıkça ifade edemezler, içlerinden geldiği gibi yaşayamazlar. Gülnaz da hayatı boyunca başkalarının isteklerine boyun eğmek zorunda kalmıştır. Çok küçük yaştan itibaren aileinin bütün sorunlarını sırtlanmıştır. Gülnaz işyerindeki ağır çalışma koşullarının üzerine bir de evdeki işler, stres, çocuk bakıcılığı, kocanın ve babanın hizmetlisi olma yükü binince, yaşamı iyice köleleşir. Kadın, erkek egemen toplumun ve kocasının “ücretsiz evci kölesi” (Michel, 1984: 65) olmaya zorlanır. Erkek

aile reisi ve yöneten olan lider konumundayken, kadın sadece erkeğin emrine amade edilen bir köle konumundadır. Bu durum kadına kabul ettirilmiş adeta dayatılmıştır.

Gülnaz'ın kızına baktığı komşunun üvey kızı hakkında söylediği son söz, onun kendi hayatını sorgulamasına neden olmuştur:

“[...] “Sie hat unsere Familienehre geschändet, sie hat uns ruiniert, mein Mann wagt sich ihretwegen nicht mehr in die Öffentlichkeit”, sagte sie und dann schlug sie auf ihre Knie und weinte. [...] Während der Fahrt und bei der Arbeit gingen mir die ganze Zeit die letzten Worte der Frau nicht aus den Ohren “Die Hure hat unsere Familienehre geschändet”. Sollte ich mich angesprochen fühlen?” (a.g.e.s.55)

Gülnaz eser boyunca erkekler tarafından sürekli sömürülmüştür. Kendisi hayatı boyunca babasının kendisine biçtiği hayatı yaşamak zorunda kalmıştır. Kızının hayatını kendi ihtiyaçlarına göre planlamıştır. Kendi istediği olmadan kaçırılarak, dağlarda alıkoyulup dövülen ve daha sonra sevgisiyle Gülnaz'ı kendisine bağlayan eşi tarafından sömürülmüştür. Bu kaderi yaşadığı için fahişe damgasını yiyen Gülnaz, Türk toplumu tarafından sömürülmüştür.

4.4.2. Zümrüt Ö. – Güçlü Kadın İmgesi

Bakıma muhtaç yaşta annesini kaybetmesi ve babasının ikinci evliliği, Zümrüt'ün kişiliği üzerinde olumsuz etki bırakmıştır. Üvey anne ve babanın Almanya'ya gitmesi ve abisinin kendisini yalnız bırakması, Zümrüt'ün ruhsal durumunu daha da bozmuştur:

“Es war dabei überhaupt nicht abgesprochen oder klargestellt worden, was mit uns Kindern, geschehen sollte, ob und wann sich die Familie wieder zusammenfinden würde. [...] Ich hatte sowieso kein gutes Verhältnis zu der Stiefmutter, mein Bruder trieb sich die meiste Zeit draussen herum, in der Schule oder beim Spielen.” (a.g.e.s.61)

Bakıma muhtaç Zümrüt'ün eğitimiyle ve geleceğiyle ilgili üvey anne ve baba sorumluluk almamaktadır. Babanın üvey annenin yönlendirmesiyle aldığı akıl almaz kararlar Zümrüt'ü zora sokmaktadır. Zümrüt ve abisi Türkiye'de kendi kaderlerine bırakılırlar.

Üvey annesiyle her zaman korku içinde yaşayan Zümrüt babaannesinin yanında kendini güvende hissetmiştir:

“Als ich im Dorf bei meiner Grossmutter war, atmete ich auf. Ich schlief mit ihr in einem Bett, es war warm, ich war geborgen. Sie gab mir alles, was mir bis zu der Zeit fehlte, [...], ich verlor meine Ängste. Es war niemand mehr, der mich schlug, nicht mein Bruder, nicht mein Vater und nicht sie. (die Stiefmutter) Dabei schlug mein Vater uns nur ihr zuliebe, zumindest kam es mir so vor. Mein Bruder und ich waren also der Grund ihres Unglückes.(a.g.e.s.61)

Zümrüt kısa süreli aile sıcaklığını babaannesinin yanında bulur. Zümrüt'ün aile içinde yaşadığı kötü olaylar onun ileride huzursuz ve korkulu bir kişilik sergilemesine neden olur. Bu yaşadığı olayları, özellikle babasının ona şiddet uygulamasını kötü yorumlamaz, kendisine saygıda kusur etmez.

Babaannesinin ölümüyle Almanya'ya gitmek zorunda kalan Zümrüt, ileride yaşayacağı problemlerin çoğalmasına yol açar. Küçük yaştan itibaren yaşadığı kötü olaylar kendisini hayata karşı umutsuz bakmasına neden olmuştur:

“Schon zu Beginn meiner schulischen Karriere wusste ich, dass ich keine Leuchte sein würde. Ich wusste auch, dass von Gott für mich kein Prinz bestimmt worden war, der mich aus diesem Elend der Auswegslosigkeit retten würde. Nur noch Hoffnung blieb. Hoffen, dass es mit einem Mal anders wird.” (a.g.e.s.66)

Zümrüt'ün yaşadığı kötü olaylar, onun çok erken yaşta kendisine karşı olan güvenin yitirmesine sebep olmuştur. Kendisi bundan sonraki hayatının da değişmeyeceğine inanmıştır, fakat iç dünyasında hep iyi bir eşe sahip olma isteği yatmıştır. Okul hayatında da başarısız olma endişesi, sıcak bir aile ortamından mahrum bırakılmasındandır.

Yan komşunun kendisine daha 12 yaşındayken zorla tecavüz etmesi, Zümrüt'ün geleceğe dönük hayallerini yıkar ve daha fazla acı ve işkence çekmesine neden olur. Kahramanın namusunu kurtarmak için verdiği mücadele boşunadır:

“[...] Eines Mittags, nach der Schule, wollte ich mir in der Küche gerade etwas zu Essen machen, da kam Beşir. [...] Er setzte sich zu mir und wir aßen zusammen. Dann näherte er sich mir und fing an, mich zu streicheln. Erst streichelte er mich, wie man kleine Kinder streichelt. Ich war ein sehr zutrauliches Kind. Ich fühlte mich geschützt und geliebt, wenn man mich streichelte. Auch als er mich küsste, habe ich mir zuerst nicht Schlimmes dabei gedacht, [...] Dann versuchte ich mich aus seinen Armen zu lösen, ich wehrte mich. Ich hatte begriffen. Die Angst packte mich. Je mehr ich mich wehrte, desto gewalttätiger wurde er. [...] ich rang um meine Ehre. [...] Er vergewaltigte mich. [...] Was konnte ich tun, wohin konnte ich gehen; [...]” (a.g.e.s.67)

Zümrüt çok küçük yaştan itibaren sevgiye muhtaç büyümüş, yaşadığı bu kötü olay da onun insanlara duyduğu sonsuz güven ve sevgi açlığının bir sonucu olarak görmüştür. Beşirin kendisine karşı gösterdiği yakınlığı, bir babanın evladına gösterdiği sevgi olarak algılamış, yine de son ana kadar namusunu kurtarmak için çabalamıştır.

Yaşadığı olayı toplumun baskısından korktuğu için kimseye anlatamayan Zümrüt daha ürkek ve çekingen bir kişiliğe bürünmüştür:

“[...] ich hatte Angst vor noch mehr Gewalt, ich hatte Angst, dass wenn ich die Wahrheit sagen würde, ich andererseits von allen Leuten dafür noch mehr bestraft werden könnte. Dann würde mein Ruf unter anderen den Türken der einer Hure sein. Aber ich glaube, ich hatte am meisten vor Beşir Angst.” (a.g.e.s.68)

Zümrüt çok küçük yaştan itibaren ailesi tarafından şiddet gören bir çocukluk geçirmiştir. Bu yaşadığı son olay onun hayata, insanlara özellikle erkeklere karşı olan güvenini sarsmıştır. Türk toplumunun baskısından korkan Zümrüt bu yaşadığı olayı anlatmaktansa kendi içinde saklamayı tercih etmiştir. Türk toplumu içerisinde böyle yaşaması olanaksızdır. Ailesinin ve toplumun baskısında korkan Zümrüt bu yaşadığı olayı saklamak zorunda kalmıştır. Türkiye’de aile içinde yaşanan sorunlar mahrem kabul edildiğinden en yakın kişilere bile zor anlatılmaktadır. Şiddete maruz kalan kadın uğradığı şiddeti başkalarına anlatmaktan çekinmekte, durumun başkaları tarafından bilinmesini istememektedir. Şiddetin açığa vurulması halinde de genellikle şiddet mağduruna yardım etmek yerine, “kol kırılır, yen içinde kalır” anlayışıyla aile birliğinin devam etmesi adına sessiz kalması tavsiye edilmektedir ya da kadın suçlanmaktadır (Vatandaş, 2003). Yaşadığı toplumdan soyutlanmamak ve fahişe damgası yememek için, Beşir’in bütün isteklerini yerine getirmek zorunda kalmıştır. Bu durum onun daha çok bunalıma girmesine neden olmuştur. Muhafazakâr ailelerde bu tür ahlaki olaylar aile tarafından kız çocuklarına yüklenir. Erkek yaptığında bu düzeltilmesi gereken bir hatalı davranış olarak algılanırken, kadınlar ve kız çocukları için bir lekeye dönüşür. Erkek tarafından dayatılan bu namus kavramı, kadınların ve kızların tüm yaşamını, duygularını, davranışlarını sınırlandırmıştır ve onlara kendilerini ifade edebileceği daracak bir alan bırakmıştır. En yaygın namus anlayışı, kadınların hayatına sıkı bir kontrol getirerek ve ailedeki erkeklere onları bir mal gibi kullanma hakkını vererek kadınların ezilmesine neden olmuştur. (İnci, 2013: 286)

Zümrüt bu yaşadığı kötü olayın hesabını sormak, bedelini ödetmek yerine, susmayı tercih etmiştir. Hakkını arıyacak kadar kendine güveni olmayan bir kişilik karşımıza çıkmaktadır. Korkularıyla yüzleşmek yerine, onlara boyun eğmektedir:

“[...] Auch meine Drohungen, wenn er so weiter mache, würde ich es allen Leuten erzählen und dann mich selbst umbringen, halfen nicht. Ich wehrte mich dann irgendwann überhaupt nicht mehr. Manchmal schluchzte ich, flehte ihn an, doch ich wurde mit der Zeit gleichgültiger dem gegenüber, was mit mir geschah.” (a.g.e.s.71)

Kaderine razı olan Zümrüt küçük bir kız çocuğu gibi hayattan, toplumdan ve erkeklerden korkmaktadır.

Beşir’den kurtulmak yerine, onun malı olmayı kabullenmiştir. Beşir’e boyun eğmekle kendi kaderine razı gelmiştir. Onun isteklerini, arzularını yerine getirmek zorundadır, çünkü başka bir çıkar yolu yoktur:

“Neuerdings hatte er eine neue Masche, er wollte mich nämlich als seine zweite Frau zu seinem Besitz machen. Im Grunde war ich sein Eigentum vom Tag der Vergewaltigung an, ich war praktisch seine zweite Frau, ich war seiner Gewalt ausgeliefert.” (a.g.e.s.73)

Zümrüt’ü ikinci bir karısı gibi gören Beşir sadece cinsel isteklerini gerçekleştirmek için onun kendisine bağlı olmasını ister. Beşir’in Zümrüt’e yaşattığı tecavüz olayından utanması gerekirken, Zümrüt üzerinde hak iddia etmektedir. Erkek, kadın kendisine sosyal ve ekonomik anlamda bağımlı olduğu için onu nesnelleştirmekten, duygusal ve düşünsel anlamda onun tüm haklarını işgal etmekten çekinmez. Çünkü erkek bilir ki, kadın “erkek ne zaman eğlendirilmek isterse o zaman şakıyacak bir kuş, bir oyuncak olarak yaratılmıştır.” (Donovan, 2007: 29) Bu sınırsız imtiyaz ile erkek, bağımlı, itaatkâr, evcil, zayıf kadınlık kültürüne göre yetiştirilir ve tüm özgürlüklerin tek sahibi ve egemeni kendisidir. Bu nesnelleştirme içerisinde kadın, “eziyet etmenin temel bir formüleştirilmesi” (Donovan, 2007: 271) ile karşı karşıya kalır. Erkeğin malı olma ve erkek tarafından bin türlü kuralla kuşatılma onun birey olarak beklentilerinin çıkmaza dönüşmesine sebep olur.

Hayatı zorluklar ve baskılarla geçen Zümrüt Hakan’ı tanımasıyla, yaşadığının kadın olduğunun farkına varır. İlk defa uzun bir aradan sonra mutlu bir aile kurmayı düşler; Hakan onu bu bataklıktan kurtaracak son insandır:

“Seitdem ich Hakan kannte und liebte, hoffte ich, er würde mich aus diesem Schlamm retten, doch wenn er es nicht täte...” (a.g.e.s.73)

“Warum? War es Liebe, was ich für Hakan empfand? Wenn ja, warum sollte diese Bindung nicht die Kraft haben, einen völlig neuen Anfang zu schaffen? Ich hatte doch noch gar nicht angefangen zu leben.” (a.g.e.s.74)

Eser boyunca ürkek, ezik bir kadın imgesi sergileyen Zümrüt aile içinde ve daha sonra Beşir tarafından yıllarca aşağılanmış, duyguları ve istekleri bastırılmıştır. Hakan'ı tanımasıyla kendine güveni gelir ve onu tek kurtuluş olarak görür. Kadın için toplum tarafından bir kurtuluş ve kurtarılma umudu olarak ezberletilen ve benimsetilen evlilik, toplumsal normlar ve verilmiş değerler silsilesiyle sınırlanışın kurumsal adıdır. (Eliuz, 2011:224) Evlilik toplum içindeki kadın için “salt bir imdat kapısı” (Adler, 1996: 167) olur. Oysa yetişme tarzı, kadına bir başkasının/ erkeğin parçası olacağını, ölene kadar mutlu bir evlilikle korunacağını, destekleneceğini, dibe batmaktan kurtulacağını söylemesine rağmen, bu güvence sakat bırakan, eksilten bir niteliğe sahiptir. (Eliuz, 2011: 224)

Evlendikten sonra mutlu bir aile tablosu hayal eden Zümrüt mutlu bir aile kurup yeniden yaşama sarılmak ister:

“Neu anfangen, ein Leben neu starten, endlich leben... Neue Arbeitsstelle, neue Schule, neue Umgebung, Anschaffungen für unsere Wohnung, Einrichtung usw. Doch könnte das alles nach und nach besorgt werden. Bloss weg von diesem Elendsstall und weg von diesem Dreckskerl! Hakans Familie stand uns in allen Entscheidungen zur Seite, in all unseren Wünschen und Vorstellungen fanden wir Rückendung von ihrer Seite.” (a.g.e.s.78)

Zümrüt Hakan ile evlenmeyi aileden, özellikle Beşir'den bir kaçış olarak görmüştür. Özgür olmak, kocasıyla, çocuklarıyla mutlu bir şekilde yaşamak ve en önemlisi kadınlığını tekrar hatırlamak ve toplum içinde saygın bir kişiliğe kavuşmaktır. Bu kaçış onun için kurtuluşu simgelemektedir.

Zümrüt Hakan'la evlendikten sonra kendi için yeni bir başlangıç yapmak ister. Hakan kendisini tekrar hayata döndürür:

“[...] Ich dagegen war bereit, alles Frühere aufzugeben, um das eigene Nest aufzubauen. Ich hatte das Gefühl der Familienzugehörigkeit und Mutterwärme nie so richtig gekannt, dabei war ich noch sehr jung, nur wusste das niemand ausser mir.[...]” (a.g.e.s.83)

Burada Zümrüt bize kendinden emin, ayakları üzerinde durmak isteyen cesur bir kadın imgesi sergilemektedir. Yaşadığı zorluklara rağmen, güçlü bir şekilde ayakta durmak istemektedir. Ailesi tarafından görmediği sevgiyi hayat arkadaşı Hakan ile tatmak ister.

Fakat Hakan ile evliliği istediği gibi yürümez, birbirlerini çok sevmelerine rağmen, evin bütün yükü Zümrüt'ün omuzlarındadır:

“[...] Die Arbeit, der Haushalt und dann die Schwangerschaft, das war sehr viel. Aber ich war glücklich.”(a.g.e.s.85)

Zümrüt zaman geçtikçe kocası tarafından yalnız başına bırakılır. Kocasının kendisine olan ilgisizliği ve zaman zaman kendisine uyguladığı şiddet onu bunalıma sokar ve bu yüzden kaderine isyan eder:

“In dieser Zeit habe ich oft an die Frauen gedacht, die nie zu arbeiten brauchen. Wie schön muss ihr Leben sein. Morgens lange schlafen zu können, keine Geldsorgen zu haben, und letzten Endes sagte ich mir, jeder der nicht mein beschissenes Schicksal hat, ist glücklich.” (a.g.e.s.87)

“Die Qual der Ungewissheit macht jeden Menschen lebensunfähig. Wenn man die Gefahr kommen sieht, kann man vielleicht, wenn das Glück dazu verhilft, manches umgehen. Wenn das Unglück einen bloss nicht so plötzlich treffen würde, könnte man es vielleicht besser bewältigen. Hätte ich irgend etwas an dem Ganzen ändern können, und wie hätte das geschehen müssen – ich weiss es nicht. Ich war in dieser angstvollen Zeit auch von Hakan allein gelassen worden. [...] Damals begannen unsere häufige Streite, die meisten in körperlichen Auseinandersetzungen endete. [...] Obwohl ich ihn liebte und krankhaft auf alles eifersüchtig war, was ihn mehr interessierte als mich, erwägte ich, von ihm wegzugehen. Aber wohin? Er war das letzte Stück Hoffnung, das ich besaß. Was konnte ich machen, wem dies erzählen? [...] Während unsere Streitigkeiten verlor er die Kontrolle über sich und beschimpfte mich als Hure und warf mir Dinge an den Kopf, die ich mit Beşir gemacht haben sollte. [...] Ich wundere mich heute, warum Hakan damals nicht nach dem Messer gegriffen hat. Ich hatte Angst davor. Ich hatte Angst, vor die Tür gesetzt zu werden. Dann wäre ich Beşir völlig ausgeliefert gesetzt zu werden. Ich hatte Angst vor Gewalt und Einsamkeit.”(a.g.e.s.87-88)

Zümrüt yalnızlığın getirdiği sebeplerden dolayı kaderine isyan etmekte ve başkalarının mutlu hayatlarına hayranlıkla bakmaktadır. Hakan'ın kendisine karşı ilgisizliği onu eski mutsuz günlerine geri götürür. Kocası tarafından kendisini dışlanmış hisseder. Sımsıkı sarıldığı hayat arkadaşı kendisini hayal kırıklığına uğratar. Evlilikten beklediklerini ve umduklarını bulamaması onu ümitsizliğe düşürür ve ilk defa kadın olarak doğmuş olmasına isyan eder. Zümrüt bu kavgalardan sonra kapı önüne bir eşya gibi atılmaktan

korkar. Hayatta kocasından başka sığınabileceği bir kişi yoktur. Ailesi tarafından dışlanan, hor görülen Zümrüt dışarıdaki hayattan korkmaktadır. Kendi ayaklarının üzerinde durabilecek kadar güçlü ve özgüven sahibi bir insan değildir. Kadın olarak bir kişiliğinin olduğunu kanıtlamak onun için çok zordur. Bu durum Zümrüt'ün dengesiz sınırlı bir kişilik sergilemesine neden olur. Ne yapacağını nereye gideceğini kimden yardım alacağını bilemez. Dışarıda ve ailede layık olduğu yeri bulamayan, bir kedi yavrusu gibi kenara itilen Zümrüt, tek başına kalmıştır.

Mutlu bir kadın olamayacağını anlayan Zümrüt, artık çabalamayayı, karşı koymayı bırakır ve kendisinin savunmasız ve yalnız hissettiği bir an Beşir'e sarılır:

“[...] Im Falle einer Konfrontation mit ihm wollte ich mich von nun an bemühen, im Guten auszukommen. Wie könnte ich ihm bloss klarmachen, dass wir versuchen mussten, menschlich miteinander zu reden? An seine menschlichen Gefühle appellieren? Mitleid erwecken? [...] Mit Hass und Trotz hatte ich nichts erreicht. Nun im Guten, nun ein letzter Versuch. [...] Eine Zeitlang so tun, als hätte ich kapituliert, und dann losschlagen, würde es wirklich möglich sein? [...] Wie sehr brauchte ich solch eine Stütze. Ich hatte in diesen Tagen das Gefühl, als würde der Sand unter meinen Füßen immer mehr rutschen, mich in den Abgrund des Meeres ziehen. Als würde ich meinen Halt verlieren und ertrinken. Wer nicht schwimmen gelernt hat wird ertrinken müssen, aber auch eine letzte Hoffnung existiert. Das heisst, vielleicht kann man sich an einer Seeschlange festhalten vor dem Ertrinken. Und dann sticht sie womöglich, um ihr Opfer zu haben. Dann braucht man doppelte Kraft, um zu überleben. Das Ufer erreichen, mit aller Kraft an Land zu kommen. Ich muss es schaffen. [...] Aber ich hoffte auf seine Hilfe, ich brauchte einen Halt, alles war in dieser Zeit so furchtbar trostlos.” (a.g.e.s.89-90)

Zümrüt hayatın getirmiş olduğu zorluklarla daha fazla mücadele edemediği için, kendini Beşir'in kollarına atmıştır. Hayatı boyunca hep ayakta durmaya çalışan Zümrüt, kendisini Beşir'e, hayatını mahveden adama teslim etmiştir. Bu zor zamanlarında ailesinden, kocasından görmediği desteği Beşir'den görebileceğini ummuştur. Ona yardım elini uzatacak, bu karanlıktan kurtaracak kimse kalmamıştır. Korku, endişe, güvensizlik içinde ne yaptığını bilmeyen bir kadın imgesi karşımıza çıkmaktadır. Kişiliği ezilmiş, çiğnenmiş ve bütün hayatı kişiliği başkalarının kontrolündedir. Evde hiç kimsenin onunla ilgilenmemesi (Bkz.Scheinhardt:91), derdini sormaması, kendini bir fazlalık olarak görmesine yol açar. Nefret ettiği, uzak durmaya çalıştığı adamlarla tekrar yakınlaşması Zümrüt'ün içinde yaşadığı çelişkileri gözler önüne sermektedir. Zümrüt'ün Beşir'e yaklaşması, onunla iyi ilişkiler kurması, ezilmiş, horlanmış baskılar altında yok edilen kişiliğini göstermektedir. Yaşadığı yalnızlık onu Beşir'in kollarına atar. Bu davranışı Beşir'e cinsel isteklerini karşılama imkanı verir. Yaşadığı bu zorlu

şartlar onun kötü yola sürüklenmesine neden olur. Korku, endişe, güvensizlik içinde ne yaptığını bilmeye Zümrüt'ün kişiliği ezilmiştir ve çığnenmiştir.

Bunca yaşanan kötü olaylara rağmen Hakan Zümrüt'ü Beşir'in elinden kurtarmıştır:

“Er drückte mich nicht, er befahl nicht, ich hatte keine Kette. Im Gegenteil, er löste alle meine Ketten. Er sagte mir, ich sei nicht sein Eigentum. Ich kannte aber so etwas nicht. In meinem Bekanntenkreis war jede Frau das Eigentum ihres Mannes, selbst bei dem Pantoffelhelden, meinem Vater. So glaubte ich, er würde mich nicht genug lieben. Ich meinte, alle Frauen brauchten die strenge Aufmerksamkeit ihrer Männer. [...] Er hatte etwas Erlösendes, etwas Befreiendes, was ich an ihm liebte. Was ich zusätzlich brauchte, war Schutz, innere und äußere Sicherheit, Schutz vor Gefahren, Geborgenheit, ich vermisste einen Mutterschoss.” (a.g.e.s.97)

Diğer erkeklerin aksine, Hakan Zümrüt'e hoşgörülü davranmıştır. Fakat Zümrüt'e bu durum tuhaf gelmiştir. Bunun nedeni ise Zümrüt gibi diğer Türk kızlarına dayatılmış olan ahlaki değerlerdir. Küçük yaştan itibaren kız çocukları, babalarına, ağabeylerine ve daha sonra eşlerine saygılı ve itaatkâr olmaları aşılantmıştır. Kızlar kendilerini bir birey olarak değil, aksine erkeklerin egemenliği altında yaşayan gönüllü birer hizmetçi olarak görmüşlerdir. Erkeklerin istekleri, sözleri, arzuları kızlar için her zaman bir emir olmuştur. Zümrüt'e göre erkeklerin kendilerine gösterdikleri sert tavır onları önemsedikleri anlamına gelmektedir.

Zümrüt'ün Beşir ile yaşadığı ilişki ve ondan hamile kalıp aldırması Almanya'da herkesin dilindedir. Zümrüt burada Türkler tarafından dışlanır ve fahişe damgası yer:

“[...] Keiner der türkischen Frauen in der Firma sprach mehr mit mir. Jede machte einen Bogen um mich. Ich wurde nicht nur gemieden, sondern auch noch schief angesehen, aber man macht sowieso in der Türkenkolonie aus jeder Mücke einen Elefanten. Das, was ich mir erlaubt hatte, passte in den moralischen Rahmen meiner Landsleute nicht hinein, überhaupt nicht. Ich hatte meinen Ruf als Hure verdient, ich hatte noch grössere Strafe verdient. In unserem Dorf hätte man solch eine Frau vor allen Leuten erschossen oder gesteinigt.” (a.g.e.s.98)

Zümrüt'ün yetiştiği toplumda bu yaşamış olduğu olaylar kabul edilemez bir durumdur. Kendisinin bir suçu olmamasına rağmen, herkes tarafından kötü kadın muamelesi görür. Anne olma, mutlu bir aile hayatı yaşama hayalleri boşa çıkmıştır. Türk azınlığın oluşturduğu tabular ve değerler çerçevesinde erkekler kadınları aldatığında, kadın sadece aldatılan taraf olurken, kadınların erkekleri aldatmasında erkek sadece aldatılmış olmaz, aynı zamanda aşağı bir duruma düşmüş olur. Aldatan kadın toplumda itibar kaybeder ve dışlanır.

4.4.3. Zeynep Z. – Cesur Kadın İmgesi

Zeynep Scheinhardt'ın “*Drei Zypressen*” adlı eserinin üçüncü kahramanıdır. Kendisi Almanya’da yaşayan geleneksel bir Türk ailesinin bireyidir. Yazar Zeynep’in kişiliği aracılığıyla Almanya’da yaşayan Türk kızlarının karşı karşıya buldukları kimlik problemlerini ortaya çıkarmaktadır. Zeynep’in yaşadığı olaylar, Alman toplumu içinde yaşayan Türk kızlarının yaşadıkları zorluklara ışık tutmaktadır. Zeynep eserin başından itibaren Türk geleneklerine ve göreneklerine uymayan, kendi kurallarını uygulayan, ailesiyle sürekli çatışma halinde olan, asi ve cesur bir kız imgesini sergilemektedir.

Zeynep aile içinde babasının ve ağabeylerinin baskılarıyla karşı karşıyadır. Ona göre kızların erken yaşta evlendirilmeleri doğru bir davranış değildir:

“Meine beiden Schwestern wurden noch im Kindesalter verheiratet. So schenken sie unserer Sippe ein Dutzend Kinder. Sie sind wohlbehütete Töchter, treue Ehefrauen, gute Mütter, tüchtige Arbeitstiere. Meine Brüder gründeten ebenfalls ihre eigenen Familie, [...] Auch sie sorgten fleißig dafür, nacheinander Stammhalter zu erzeugen.” (a.g.e.s.105)

Zeynep’in ağabeyleri ve ablaları ailenin gurur kaynakları olmuştur. Aileinin istekleri ve arzuları doğrultusunda, Türk gelenek ve göreneklerine uygun bir hayat kurmuşlardır. Zeynep’e göre ablaları küçük yaşta evlendirilerek, erkeğin sömürgesi altına girmiştir. Zeynep burada Türk kızlarının yaşadıkları problemlere ışık tutmuştur. Doğduğu ülkenin değer yargılarını özümsemeden başka bir ülkenin kültürünü gören Zeynep’e kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmeleri ters gelmektedir.

Zeynep Türkiye’de yaşadığı anılarını zamanla unutmaktadır, bunun nedeni ise çocukluğunda yaşadığı hatıralarının güzel olmamasıdır:

“[...] Meine Erinnerungen an jenes Dorf stammen aus meiner Kindheit und aus unseren Urlaubsreisen in die Heimat. Es ist wie ein halbfertiges Puzzlespiel. Ich habe kein vollständiges Bild davon. Manchmal strenge ich mich an, die Lücken des Puzzles mit den Erzählungen meiner Eltern über die Heimat, zu füllen, doch es gelingt mir nicht. Es gleicht einem aus Bruchstücken zusammengeklebten Wasserkrug, der zu zerbröckeln droht. Heimat, was ist noch von dir uns übriggeblieben, sind wir noch die Deinen, und bist du noch die unsere?” (a.g.e.s.104)

Çok küçük yaşta daha kendi memleketinin kültürünü özümsemeden farklı bir toplumun kültürüne adapte olmak zorunda kalan Zeynep, kendisinin nereye ait olduğunun farkına varamaz. Bu yüzden memleketine ait olup olmadığını sitem dolu sözlerle sorgular.

Zeynep burada küçük yaşta Almanya'ya giden kızların hislerini ve duygularını yansıtmaya çalışır.

Aile bireyleri arasındaki iletişim kopukluğu Zeynep'in Türkçe'yi çok iyi konuşmamasından kaynaklanır. Kendi arkadaş çevresinde çok iyi diyaloglar kurabilen Zeynep aile içerisinde kendini ana dilinde ifade edememektedir. Bu durum onun kültürel değerlerini yavaş yavaş kaybetmesine ve aile içerisinde anlaşılmasına neden olur. Türkiye'de yaşayan ablalarıyla dahi iletişim kuramamaktadır. Zeynep onlara göre bir yabancıdır:

“Ich habe keine Heimat. Ich bin nicht einmal in der Lage, ein sauberes Türkisch zu sprechen. Meine Geschwister in der Türkei verstehen meine Sprache nicht, mein Benehmen nicht, ich bin für sie ein Fremdling.” (a.g.e.s.105)

Bir insan kültürünü ana dilini bilerek, okuyarak, konuşarak, yazarak ve dinleyerek kavrar. Anadili sayesinde karakter ve kişiliğini kazanır, tarih bilinci oluşur, vatan ve millet sevgisi kazanır. Zeynep'in anadil konusundaki eksikliği, aile bireyleri arasındaki diyalog yoksunluğundan ve Türkçe konuşma imkânının çok az bulunmasından kaynaklanıyor. Ana dilinde kendini ifade edemeyen Zeynep, kültürel değerlerini de kaybetmeye başlar. Almanya'da yetişen gençlerin büyük bir kısmı çocuk yaştan itibaren aile içinde sağlıklı bir dilsel etkileşim olanağı bulamamaktadır. Gençler ile yetişkinler arasındaki iletişim daha çok buyurgan ve temel gereksinimleri karşılamaya yöneliktir. (Çakır, 2002: 42) Kapalı bir çevrede, kısır bir döngü içinde sürdürülen tekdüze yaşama bağlı olarak, Türkçenin yeterli olarak kullanılmaması yeni yetişen kuşakların Türkçe öğrenmesini engellemektedir ve bu durum kimlik bunalımına yol açmaktadır.

Yaşadığı köyle ilgili anılarını yavaş yavaş kaybeden Zeynep'in hafızasındaki köy negatif bir görünüme dönmeye başlar ve yaşadığı bu yerdeki insanların gelenek ve göreneklerini sorgulamaya başlar:

“[...] An ein oder zwei Regengebete kann ich mich dunkel erinnern. Als Symbol für den gewünschten Regen kochten Frauen kesselsweise Weizengrütze, Pilav, die Töpfe wurden dann auf den Friedhof getragen. Es war wie ein Picknik [...] Regnete es an den darauffolgenden Tagen, waren wir glücklich. Regnete es nicht, dann sagte der Pir, wir haben nicht genug gebetet [...] Wenn es tatsächlich regnete, vielleicht aus Zufall, wurde unser Dorf ein Pilgerort [...] Wir alle vertrauten ihm, kein einziger Mensch zweifelte an seiner religiösen Weisheit, keiner kam auf den Gedanken, er könne vielleicht doch ein Schwindler sein.” (a.g.e.s. 108-109)

Zeynep Türkiye’de yaşayan din adamı dervişe karşı gösterilen aşırı saygı ve sevgiye anlam veremez. Dervişe karşı aşırı bağımlı olan toplumun, ondan şüphe etmemelerine bir anlam veremez. Yabancılaşma sürecinde olan Zeynep, köyünde yaşanan bu dini gelenekleri kavrayamaz. Zeynep’in yaşadığı Alman kültürüne göre şekillenmeye başlayan kafa yapısı onun Türk toplumuna yabancılaşmasına neden olur.

Çok küçük yaşta Almanya’ya giden Zeynep burada anaokuluna gönderilir. Ailenin içinde bulunduğu ekonomik şartlar ve para kazanma tutkuları Zeynep’i ihmal etmelerine yol açar:

“Ich bin hier in einen Kindergarten gegangen, welcher von katholischen Ordenschwestern geleitet wurde. Ich lernte das Vaterunser, Kreuzschlagen und Weihnachtslieder, noch bevor ich Deutsch sprechen lernte. Meine Eltern arbeiten schwer. Nie hatten sie Zeit, einmal an diesen Orten zu kommen, wo ich meine Tage verbrachte, wo mir von morgens bis abends der Kopf und die Seele geformt wurden. Meine Eltern arbeiteten, damit wir eine bessere Zukunft haben. Und was ist aus uns geworden?” (a.g.e.s.105)

Aile çocuklarına iyi bir gelecek sunabilmek için sadece çalışırlar. Daha fazla kazanma tutkusu Zeynep’i ihmal etmelerine yol açar. Zeynep’in kafa yapısı zamanla Hristiyanlığın dini bilgileri ve kültürüyle şekillenmeye başlar. Zeynep’in aldığı bu bilgiler ileride etkisini göstererek aile ile arasında büyük uçurumlara neden olacaktır. Böylelikle Zeynep’e kendi kültürü ve diniyle bağdaşmayan bilgiler verilerek kendi toplumuna yabancılaşmasına neden olur. Ailenin kültür seviyeleri ve Almanca dilini yeterince bilmemeleri Zeynep’i ihmal etmelerine yol açmıştır. Aile tarafından dini, ahlaki ve kültürel değerler verilmeye çalışılmıştır fakat bu anaokulu tarafından engellenmiştir. (bkz. Scheinhardt, 106) Zeynep burada Almanya’da yaşanan Türk kızlarının içinde buldukları durumu ortaya koymaktadır. Çocukların eğitim konusunda yaşadığı sorunların çoğu ailenin desteği olmamasından kaynaklanır. Zeynep burada Almanya’da yaşanan Türk kızlarının içinde buldukları durumu ortaya koymaktadır. Çocukların eğitim konusunda yaşadığı sorunların çoğu ailenin desteği olmamasından kaynaklanmaktadır. Yaşadığı kimlik probleminde, eğitim gördüğü okullar ve yabancı kültür ortamında kazandığı değerler bir etkidir. İkinci kuşak Türk çocukları üzerine yapmış olduğu alan araştırmasında Türkdogan (1984), bu kuşağın büyük ölçüde aile kontrolünden uzak ve içinde yaşadıkları büyük toplumun etkisi altında kaldığını, anne-babanın belli sınırlar içinde çocuklarına sahip çıkmak istediğini, buna karşılık hâkim kültürün dinamik yapısının Türk göçmen çocuklarını kendi içinde

eritmek için çektiğini, bunun iki nesil arasında bir uçurum meydana getirdiğini belirtmektedir. Bu uçurum, aile içinde kuşaklar arası bir çatışmayı ortaya çıkarmakta, aynı şekilde, ebeveynlerin de iki kültürün baskısı altında bulunmasıyla ortaya çıkan gerilim daha da artmaktadır. Sonuçta, ikinci ve üçüncü kuşaklar anne ve babaları vasıtasıyla devraldıkları kültür mirasına tam anlamıyla intibak edememektedir.

Babası tarafından kuran kursuna gönderilen Zeynep'in burada daha iyi bir eğitim alabileceği düşünülmüştür. Fakat bu durum Zeynep'in yabancı okulda aldığı eğitim ile kuran kursunda gördüğü eğitim, onun kişiliğini olumsuz yönde etkilemiştir:

“[...] Wie dem auch sei, ich wurde danach in eine Schule eingeschult, wo überwiegend katholische Kinder in meiner Klasse waren. Auch am katholischen Religionsunterricht musste ich teilnehmen, weil in der Nähe kein türkischer muttersprachlicher Unterricht geboten wurde. Natürlich hätte ich nachmittags mich an einige türkische Kinder anschließen können und mit dem Bus zur nächstgelegenen Schule fahren, um dort einige Nachmittage in der Woche Türkisch zu lernen. Diesmal ging es aber wegen der Koranschule nicht. Mein Vater meinte, mir durch die Koranschule eine besonders gute Erziehung geben zu können. So zog ich nachmittags, wenn ich aus der Schule kam, meinen Turnanzug aus und schlüpfte in die langen Kleider und Kopftücher und vermummte mich und ging mit den Scharen anderer Kinder in die Koranschule.” (a.g.e.s.106)

Babası tarafından gönderildiği kuran kursu ile gittiği Alman Okulu arasındaki farklılıklar Zeynep'in gelişimini olumsuz yönde etkilemiştir. Alman okulunda şekillenen kafa yapısı, kuran kursunda değiştirilememiştir, aksine Zeynep'in çelişkiye düşmesine neden olmuştur. İki farklı eğitim almak zorunda kalan Zeynep'in hayatı karmaşık bir hal almıştır. Sabah okula gidip öğleden sonra kapanıp kuran kursuna gitmesi, onun iki kimlik arasında bunalıma girmesine ve iki kültürü sorgulamasına neden olmuştur. Zeynep bu iki farklı kültür arasında nereye ait olduğunu bulamamıştır, bir boşluğun içindedir. Doktrine edilen çocuklar içinde yaşadıkları gelişmiş sanayi toplumunun istemleri, yan yana yaşadıkları Hıristiyan dini, devam ettikleri Alman okul sisteminin amaçları ile Kuran kurslarında verilen bilgiler ve dünya görüşü arasından sıkışıp kalıyorlar. Birbirleriyle uzlaşmış hatta birbirine düşman gibi gösterilen bu iki ayrı dünya arasında ruhsal çıkmazlara, bunalımlara sürükleniyorlar. (Asar, 2010)

Zeynep önceleri geniş bir özgürlüğe sahipken büyüdükçe ailesinin yasakları ve baskılarıyla karşı karşıya kalmıştır:

“[...] Plötzlich durfte ich keine Schulausflüge mehr mitmachen, Reisen wie Schullandheimaufenthalte, die meine Abwesenheit von zu Hause für einige Tage und

Nächte forderten, wurden überhaupt nicht mehr zugelassen. Ausserdem musste ich an den Tagen des Turnunterrichts die Schule regelrecht schwänzen. [...] Es wurden nunmehr meine Brüder in die Erziehungsverantwortung mir gegenüber eingespannt. Sie bewachten meine Freizeit, meine Freundschaften, es ging soweit, dass ich selbst, wenn ich zu einer Geburtstagsfeier eingeladen war, von meinen Brüdern begleitet wurde. Waren Jungs unter den Gästen, so musste ich mich bei meinen Freundinnen entschuldigen und nach Hause gehen.” (a.g.e.s.110)

Yukarıdaki alıntıdan anlaşıldığı üzere Zeynep’in aile tarafından gördüğü baskılar onun daha asi bir kız imgesi sergilemesine neden olur. Erkek kardeşleri ise babadan sonra ailedeki otoriteyi yönetiyor. Zeynep’in bütün hayatı babası özellikle de ağabeyleri tarafından kontrol altına alınmıştır. Zeynep’e aile içinde saygınlık kazandıracak, varlığını hissettirecek davranışlar sergilenmez. Fakat bu baskılar ailenin diğer ügeleri, yani erkeklere uygulanmamaktadır. Harvard’da psikiyatri eğitimi görmüş Münih’te hekimlik yapan, kendisi de Almanyalı Türk Elif Duygu Cindik’in gözlemlerine göre hastaları arasında çok sayıda Türk olduğunu ve bunların uyum sorunu yaşayan üçüncü ve dördüncü kuşak olduğunu tespit etmiştir. Bu kuşakların kimileri aile baskısından bunalıyor, kimileri Almanya’da Türk, Türkiye’de Almanyalı olmanın ağırlığıyla baş etmeye çalışıyor; özellikle gençler iki dünya arasında kendisine yer arıyor. (www.sondevir.com)

Abilerinin nefesini her an ensesinde hisseden Zeynep, korku ve güvensizlik içinde yaşamaktadır. Caddede erkek arkadaşlarıyla konuşması ağabeyleri tarafında görülüp dövülmesi bütün bu korkuları açıklamaktadır:

“[...] Es war mein Bruder, der mich im Vorbeifahren zufällig gesehen hatte. Ich hatte nichts getan, als mit den Jungs im Stehen ein paar Worte zu wechseln. Das war für meinen Bruder mehr als eine Schande.” (a.g.e.s.111)

Zeynep’in erkeklerle konuşup sohbet etmesi ağabeyleri ve babası tarafından bir günah olarak görülür. Bu durum aile içinde hoş karşılanmaz ve Zeynep’e karşı kaba kuvvet uygulanır. Ev içinde Zeynep’in kendini savunmasına izin verilmez. İşkencelere uğrayan Zeynep iç dünyasını saran korkularına engel olamaz. Aile içinde şiddetten dolayı karşımıza fiziki ve ruhsal bunalımlar içinde kıvranan, çaresiz bir kız imgesi çıkmaktadır:

“Ich hatte Angst vor dem Theater, das mich zu Hause erwartete – zu recht, denn ich wurde von meinen Brüdern brutal mit einem Lederriemen geschlagen. Mein Vater verhörte mich währenddessen, und ich habe vor Schmerzen nur laut geschrien, dadurch

könnte ich seine Fragen kaum verstehen. Nur eine der vielen Fragen blieb in meinem Gedächtnis haften: “Bist Du noch Jungfrau?””(a.g.e.s.111-112)

“Meine Brüder hauten mir ein paar Ohrfeigen rechts und links herunter und gingen weg.[...] Die Männer unserer Familie und die besten Freunde dieser Freunde dieser Männer hatten eine ganze Bande gebildet, um mich zu bewachen, ein Komplott war es also. Nun war der neue Hausarrest unter neuen Bedingungen noch unerträglicher.” (a.g.e.s.116)

Geleneksel Türk ailelerinde yetişen kızların evleninceye kadar bir erkekle birlikte olması yasaktır. Babasının Zeynep’e “Hala kızmısın?” diye sorması, muhafazakâr Türk ailesinin kültüründe bulunan “namus” ve “şeref” gibi değerlere önem vermesinin göstergesidir. Bir kızdan, ailesinin namusunu tehlikeye sokmaması için daima belirli kurallara uyması beklenir, bu yüzden Zeynep gibi birçok Türk kızına küçük yaştan itibaren kısıtlamalar getirilir. Zeynep’in hayatına sıkı bir kontrol getirilerek, ailedeki erkekler tarafından bir mal gibi kullanma hakkı verilmiştir. Bu durum Zeynep’in kişiliğinin ezilmesine neden olmuştur. Bir kızın ve ailesinin namusu, ancak o kızın bakire olarak evliliğe girmesi ile korunur. Zeynep gibi diğer Türk kızlarının namuslarını korumamaları halinde, toplum tarafından dışlanır veya infaz edilir. Özellikle farklı bir kültürden gelen ve ait olduğu kültürle ilişkisini sürdürmeye çalışan ailelerin en önemli kaygılarından birisi de çocuklarının istediği şekilde yetişmemesi; kendilerinin sahip olduğu kültürel değer ve tutumlardan uzaklaşmasıdır. İşgücü alan ülkelerde bu durum daha özel bir önem kazanmaktadır. Çocukların yetişmesiyle ilgili endişeler ve bu endişelerin nedenleri genellikle kendi dini değerlerini, kültürlerini öğrenememe, yabancı değerler edinme, çocukların aileden uzaklaşması, çocukların iyi eğitim alamamaları ve çocukların uyuşturucu ve alkol bağımlısı olma tehlikesi gibi hususlarda yoğunlaşmaktadır. (Bkz.: Nuruan, Güneş, Beder Şen, Güneş, Kalaycı, Kaplan, 2005: 54) Ailenin Zeynep’e aşırı baskı uygulamalarının nedenlerinden birisi de onun bu yabancı toplumda yanlış yollara sapmasını engellemektir.

Ailenin başvurduğu ve Zeynep’i, intihara sürükleyen en büyük kısıtlama ise, Türkiye’den birisiyle evlendirilmek istenmesidir:

“In die Türkei mitzufahren, wäre mein Ende gewesen. Der Versuch hierzubleiben würde nicht gelingen. Meine Gedanken bewegten sich zwischen der Türkei und dem Hiersein. Die Auswegslosigkeit machte mir unüberwindbare Ängste, die Gedanken drehten sich nur noch um eine Idee, nämlich Schluss machen. Weg für immer! Statt mich mit meinen 16 Jahren lebendig in einer Zwangsehe begraben zu lassen, wollte ich lieber Schluss machen.” [...] (a.g.e.s.117)

Zeynep gibi birçok kızın yaşadığı sorunlardan biriside zorunlu evliliğidir. Bu kızların çoğu kaderlerine razı geliyor ya evden kaçıyor ya da yaşamlarına son veriyorlar. Fakat Zeynep diğer iki kadın kahraman (Zümrüt Ö., Gülnaz.K) gibi kaderine boyun eğmektense, kendi öz iradesini kullanıyor. Her ne kadar intihar etmesi bir çıkar yol olmasa da, ailesinin ona karşı uyguladığı kurallara karşı bir başkaldırıdır. Zeynep'i intihara sürükleyen sadece aile ve yaşadığı toplum tarafından gördüğü baskı değil, yaşadığı Alman kültürünün ve çevrenin de etkileri çok önemli bir faktördür. Bu iki kültür arasında bocalayan Zeynep nereye ait olduğunu algılayamaz.

Almanya'da Gettoler halinde yaşanan Türk ailelerinin en büyük korkuları kızlarının evden kaçıp kötü yola düşmeleridir. Yazar eserinde bu konuşmalara da yer vermiştir ve Zeynep'in ailesi tarafından neden baskı altına alındığını da açıklamıştır:

“Ach das arme Ding, was muss sie gelitten haben, man sagt, sie sei nicht mehr Junfrau gewesen, Gott soll sie von ihren Sünden befreien!”

“Diese Hure! Es ist ein Schandfleck für unser Volk und für uns fromme Moslems, wie sollen wir uns nun auf die Strasse wagen, was sagen unsere Christenfeinde über uns! Hätte man früh genug begonnen, sie zu bändigen, wäre es nicht so gekommen. Wie sagt man: “Kizini dövmeven, dizini döver...” [...]” (a.g.e.s.119-120)

Toplumun genel olarak benimsediği değerlerin ihlal edilmesi durumunda yukarıdaki alıntıdan anlaşıldığı üzere kınama, ayıplama veya dışlanma gibi cezalar uygulanmaktadır. Ataerkil toplumlarda kadının “iffeti”, erkeğin namus ve şerefi sayılır. Kızlar sadece kendi babaları, ağabeyleri ve eşlerinin kontrolü altında değil, aynı zamanda yakın çevredeki erkeklerin de gözetimi altındadır. Erkeklerin sorumluluk alanları genişlerken, kadınlar üzerindeki baskı da artmış olur. Toplumsal baskının fazla hissedildiği yerlerde, daha dar ve yüzyüze ilişkiler içerisinde yaşanan çevrelerde bu baskı daha da yoğunlaşmaktadır. Zeynep'in üzerinde yoğun bir baskı kurulmasının nedeni ise ailesinin yaşadığı toplumun değer yargılarına ters düşmemek içindir. “Kadınlar üzerinde ağır bir baskı kurulmasına yol açan namus anlayışı, erkeklerinde yaşamlarının odağına kadınların “namus bekçileri” olma görevini koyarak, bu görevi içinde yaşadıkları topluluğun beklentilerine uygun yerine getirmedikleri, ya da getiremedikleri durumlarda ağır baskı altına girmekte, hatta mağdur konumuna düşebilmektedirler. Namusun kadınların bedeni üzerinden kurulması ve kadın cinselliğinin erkekler tarafından kontrolü, özellikle kadının zina yaptığının bilindiği durumlarda, insanların kafasında namus cinayetlerini bir anlamda meşrulasırmaktadır”

(Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu, a.g.e, Ankara 2005, Akt.: İnci H. Ülku, 2013: 286) .

Aile tarafından gördüğü aşırı baskı Zeynep'i hayallerinden vazgeçiremez, aksine Alman toplumundan almış olduğu değerler sayesinde, kendi ayaklarının üzerinde durmak istemektedir:

“[...] Aber noch hatte ich die Hoffnung nicht aufgegeben. Auf der einen Seite die Verzweiflung, auf der anderen Seite der Drang, trotz der verheerenden, kummervoll ungünstigen Voraussetzungen noch aus meinem jungen Leben etwas zu machen, zwangen mich, bei jeder Gelegenheit mit meiner Mutter ein Gespräch zu suchen.”
(a.g.e.s.112)

Hayatına yeni bir yön çizmek isteyen Zeynep eski öğretmeni Bayan Zander ile görüşmesinde oğlu Werner ile tanışır ve bütün hayallerini bir kenara iter. Zeynep Werner'i tanıdıktan sonra çok mutludur ve kendisiyle evlilik hayali kurmaktadır; böylelikle ailesinin aşırı baskısından kurtulacaktır. Zeynep artık ailesiyle yaşayamaz duruma gelmiştir ve gerçekleştirmek istediği hayallerini bu aile de başaramayacağını anlamıştır. Alman kültürü ile yoğrulmuş kafa yapısı muhafazakâr Türk kültürü ile çatışmaktadır. Zeynep artık kendi kültürüne, ailesine vatanına karşı yabancılaşmıştır. Werner'in yaşadığı hayat ile kendi ailesinin Zeynep'e yaşattığı hayat birbirinden çok farklıdır. Ailelerin çocukların üzerinde kontrolü ve bağlılığı sağlamak için uyguladığı yöntemler çocuklarda ikilemi derinleştirmektedir. Çünkü başka yaşlılarının sahip olduğu özgür ortama sahip olamayan göçmen çocuklarla aile arasında çatışma kaçınılmaz olmaktadır. (Portes & Rumbaut, 2006: 261) Ailede ve yabancı ortamlarda edinilen farklı kültürel deneyimler, gençleri ailelerinin baskıcı tutumlarına karşı isyana, uyumsuzluğa yöneltmektedir. Özellikle aile içi kontrolün ve baskının en çok hissettirildiği kız çocukları, anne, baba ve erkek kardeşlerin kontrolü altında daha derin ve duygusal problemler yaşayabilmektedir. (Küçükcan, 1994: 45-48)

Sürekli baba ve ağabeyler tarafından baskı altında tutulan, istekleri, hayalleri aile tarafından kösteklenen Zeynep geri dönülmez yanlışlara girmiştir. Babasının ve ağabeylerinin Türkiye'ye gitmesini fırsat bilen Zeynep özgürlüğünün tadını çıkarmak ister:

“Während ich mit dem Bus zu Werner fuhr, zählte ich die Tage meiner Freiheit. Denn sobald mein Vater zurück sein würde, dürfte ich nicht mehr aus dem Haus. [...] Leben, erleben, alles was ich verpasst hatte und was ich nie erleben würde, wollte ich in einem Abend hineinpacken. Einmal frei sein, verrückt sein, über alle Schranken hinweg. Der Abend war mit lauter für mich ungewohnten Erlebnissen erfüllt. Aber das war gerade das Reizvolle daran. [...] Sonderbar, am nächsten Morgen fühlte ich eine wahnsinnige Geborgenheit und Sicherheit, keine Spur von Reue und Angst.” (a.g.e.s.123)

Zeynep babasının ve ağabeylerinin yokluğundan istifade edip yapamadıklarını yapmak için her türlü yola başvurur. Sevdiği adam Werner ile bu partide yakınlaşması, bugüne kadar düşleyipte yapamadığı isteklerini yerine getirme çabasıdır. Babası ve ağabeyleri tarafından baskı altına alınmış duyguları bu partide dışa yansımıştır. Burada karşımıza her türlü çılgınlığı yapmaktan kaçınmayan ve bunun için ahlaki, dini değerleri çiğnemekten kaçınmayan bir kadın imgesi çıkmaktadır. Yaşadığı hiçbir şeyden pişmanlık ve korku duymaz. Zeynep’in üzerinde uygulanan aşırı baskı ve şiddet onun sağlıklı bir kişilik geliştirmesini ve olayları net bir şekilde yorumlamasını zorlaştırmıştır. Aile baskısı altında yaşayan ve zorla kendilerine dayatılan gelenek ve görenekler yüzünden giderek kendi toplumuna yabancılaşan gençler, kimlik bunalımı ve kozmopolit bir kültürel ortamda eriyip gitmektedir. Bu grup üyelerinin yabancı dil öğrenme, daha iyi bir eğitim ve çifte vatandaşlık hakkı kazanma gibi olumlu yönleri bulunmakla birlikte, kendi öz değerlerinden kopma, küresel hayatın getirdiği fastfood türü yiyecekler, moda takibi, müzik, cinsel serbestlik ve alkol kullanma gibi daha çok gayesiz bir hayata yönelmektedir. Bu gençlerde Almanlarla evlilik, kuşaklararası çatışma gibi sebeplerden dolayı evden ayrılmalar, din değiştirmeler ve suç işleme yaygındır. (Perşembe, 2005: 86-87)

Babasının dönmesiyle bu özgürlük duygusu son bulur. Bu olayın duyulması halinde baskıların tekrar artmasından korkan Zeynep evden kaçıp hayatını kendi başına yönlendirmek ister:

“Ich hatte meinen Entschluss gefasst, es lag nahe. Das könnte eventuell die Chance meines Lebens sein, dachte ich, das darf ich nicht verpassen.”(a.g.e.s.125)

Burada karşımıza cesur bir kadın imgesi çıkmaktadır, fakat bu cesurluktan öte ailenin baskısından kurtulmaktır. Ailenin özellikle babanın, ağabeylerinin ve toplumun

boyunduruğu altına girmektense, kendi hayatına kendi öz iradesiyle yön vermek isteyen bir karakter karşımıza çıkmaktadır.

Fakat kurtuluş olarak adlandırdığı bu durum sevdiği adam Werner'in kendisini yarı yolda bırakmasıyla son bulur. Büyük bir umutla kendisini teslim ettiği Alman sevgilisi onun beklentilerini boşa çıkarır. İlk defa namusuna leke getirdiği için pişmanlık duymaktadır:

“Als erstes dachte ich, dass ich mit meiner Ehre eigentlich alles verloren hatte, zweitens, dass ich nicht mehr bei ihm bleiben wollte. Aber wohin? Noch vor einer Stunde sah alles anders aus. Ich hatte neue Hoffnungen gehabt, wir hatten neue Pläne geschmiedet; es hätte so schön werden können, wenn Werner etwas mehr Mut und Männlichkeit besessen hätte, dachte ich. [...] Ich war meiner Ehre beraubt.” (a.g.e.s.129)

Burada bize bir Alman erkeğiyle evlilik dışı ilişkiye girerek, hem kendisinin hem de ailesinin namus ve şerefini lekeleyen bir kadın imgesi yansıtılmaktadır. Zeynep ilk defa namusuna leke getirdiği için pişmanlık duymaktadır. Bu pişmanlık aile içinde sağlıklı gelişen dengesiz bir kişiliğin sonucudur.

Ailesi tarafından dışlanan Zeynep'in eve dönmesi imkansızlaşmıştır, fakat buna rağmen yaşadıklarından pişman olmamıştır. Evde ailesinin boyunduruğu altına girmektense kendi isteklerini gerçekleştirmek için her türlü zorluğa katlanmaktan çekinmemiştir:

“Sie wollten keine geschändete Tochter mehr in ihrem frommen Haus beherbergen. [...] Ich hatte keinen Schutz mehr im Elternhaus gesucht und wollte ohnehin nicht dorthin, aber Sehnsucht nach meiner Mutter hatte ich, Heimweh nach meiner vertrauten Umgebung, unseren Nachbarn, meinen Freundinnen, meiner Schwägerin. Wie leicht war es, das eigene Kind auszustoßen, wenn es nicht nach den alttümlichen Vorstellungen der Eltern tanzte. Wie unmenschlich konnten diese frommen Menschen sein, wenn ihre Töchter den elementarsten menschlichen Freiheiten nachgingen. Es halfen keine Tränen, keine Reue. Ich war so mutig, als ich von zu Hause wegging und noch mutiger, als ich Werner verließ, denn da hatte ich niemandem mehr, der mich im Notfall aufnehmen würde.” (a.g.e.s.129-130)

“Kopf hoch, Kopf hoch, gib nicht auf! Mut Zeynep! [...] Ein neuer Abschnitt meines Lebens begann. [...] Kopf hoch, Zeynep, gib nicht auf! Es gehört arg viel Tapferkeit und Heldenmut dazu, mit diesem Elend fertigzuwerden. [...] Manchmal sage ich mir, dass ich zufrieden sein sollte mit dem Leben, das ich führe. Wenn ich zu Hause geblieben wäre, hätte man mich schon längst unter die Haube gebracht. Aber trotzdem kann ich mich der Ungerechtigkeit nicht beugen.” (a.g.e.s.131-132-133)

Zeynep yaptıklarından pişmanlık duymamasına rağmen, hayatına tek başına devam etmekten, tek başına ayakları üzerinde durabilmekten biraz ürkemektedir. Ailesini, yaşadığı çevredeki insanları çok özlemesine rağmen, gururu daha ağır basar. Ailesinin

ve sevgilisinin kendisini dışlaması, onun hayata karşı daha güçlü durmasına neden olmuştur. Düştüğünde kimsenin yanında olmaması, onun yeni hayat kurmasına imkân tanımıştır. Karşımıza yaşadığı olaylardan ders çıkartan, ayakları yere sağlam basan, güçlü, cesur bir kadın imgesi çıkmaktadır.

Her şeye rağmen hayata sınıksız tutunan Zeynep geleceğiyle ilgili bir sürü hayaller kurar ve bunları hayata geçirmek için elinden geleni yapar:

“[...] Dann könnte ich, mit einem regelten Gehalt, ohne ständige finanzielle Sorgen mein Leben anders gestalten. Ich könnte zum Beispiel ein eigenes Zimmer nehmen, nett einrichten. [...] Eines ist aber sicher, ich muss eine Ausbildung haben. Ich wollte doch schon immer Kosmetikverkäuferin werden. Dafür werde ich alle Hebel in Gang setzen. [...] Kopf hoch, nicht aufgeben! So bin ich manchmal gutgelaunt, hoffnungsvoll, optimistisch.” (a.g.e.s.133-134)

4.5. Saliha Scheinhardt’ın “Drei Zypressen” adlı Eserinde Anne İmgesi

“*Drei Zypressen*” adlı eserde üç kadın kahramanın gerçek hikâyeleri gözle önüne serilmiştir. Eserde karşılaşılan tüm anneler çocuklarına karşı sevgi doludur. Fakat bu anneler çocuklarını çok sevmelerine rağmen onları babalarına, kocalarına ve erkek evlatlarına karşı koruyamazlar. Scheinhardt’ın bu eserinde anneler erkekler tarafından baskı görmüş özgürlükleri kısıtlanmış ve kendi ayakları üzerinde duramayan karakterler olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Öncelikle ilk kahramanımız olan Gülnaz K.’nın annesini daha sonra bir diğer kahramanımız olan Zümrüt Ö.’nün üvey annesini ve sonuncu kahramanımız Zeynep Z.’nin annesini irdelemek yerinde olur.

4.5.1. Gülnaz K.'nin Annesi – Pasif Anne İmgesi

Gülnaz'ın annesi eserde cefakâr, kocası tarafından değer verilmeyen, ev içinde söz sahibi olmayan bir anne imajı sergiler. Kendisi evlendiği günden beri kocasının sözünden hiç çıkmamıştır:

“[...] wahrscheinlich wollte er auch von meiner Mutter weg. Denn in den 18 Jahren, die mein Vater nun in Deutschland lebt, war meine Mutter noch nie in diesem Land, nicht einmal zu Besuch. In unserem Alltag wird sie auch sonst nie erwähnt, sie wird verschwiegen. Dabei ist sie ein leises Wesen wie die Verkörperung der Geduld, verrichtet die schwersten Arbeiten und stellt keine Forderungen. Wie ein Schatten bewegt sie sich im Haus, im Stall und auf dem Feld. Ich kann mich nicht an eine einzige Auseinandersetzung zwischen Vater und Mutter erinnern, geschweige denn an Streitigkeiten. [...] und wenn ich die Frage stelle, warum er unsere Mutter nicht nach Deutschland holt, sagt er: “Es gehört so.” Es gehört sich, dass meine Mutter seit 18 Jahren ohne ihren Mann im Dorf lebt, halb lebendig, halb tot, rechtlich verheiratet, körperlich verwitwet.” (a.g.e.s.16)

Scheinhardt eserinde Gülnaz'ın annesini ürkek, çekinken, her şeye boyun eğen, zor şartlarla boğuşan bir kadın olarak sergilemiştir. Kadının zorluklarla mücadelesini her eserinde yazan Scheinhardt burada da Gülnaz'ın annesini anlatarak tüm Anadolu'daki kadınların sıkıntılarını gözler önüne sermek ister. Yukarıdaki alıntı kadının ailedeki yeri, konumu konusunda açık ve net fikir vermektedir. Buradaki ezilen anne imgesini besleyen gerçekler, kocanın kişiliği ve ailenin yapısıdır. Bir kadın olarak gerçek özgürlüğünü yaşayamamış olan Gülnaz'ın annesi yaşadığı zorluklara rağmen, kendisini adeta çocukları için feda etmiş ve tüm yaşamını ailesine adamıştır. Anne muhafazakâr bir ailede söz sahibi olmayan, ezilen kişiliktir. Annenin eser boyunca sergilemiş olduğu cefakâr tavrı aynı şekilde devam etmiştir. Anne genel olarak içinde bulunduğu yaşamı kabullenmiş ve günlük yaşamın getirdiği gereklilikleri yerine getirmekle yükümlüdür. Kartal'ın (2002) yaptığı araştırmada da Almanya'ya giden Türkler'in %97'sinin ilk dönemlerde orada sürekli kalma eğilimi taşımadıkları, daha çok sermaye birikimi yaparak yurda dönmek istedikleri belirtilmiştir. Bu göçmenler, uzun süre ailelerini yanlarına almamışlardır. Bu ihmal kadınları olumsuz etkilemekte, arkada kalan kadınların ruh sağlığı bozulmaktadır. (Kartal, 2002, Akt.: Güler, 2002:421)

Gülnaz'ın annesi ev içinde söz hakkına sahip değildir. Evin içinde tek söz sahibi olan babadır. Babanın yokluğunda büyük baba evde söz sahibi olmuştur. Babanın

Almanya’da olmasına rağmen, ailenin kaderini belirleyecek bütün önemli kararları kendisi mektup aracılığıyla vermiştir:

“[...] Alle diese Besucher bekamen von meiner Mutter die Antwort: “Mein Mann ist in Deutschland, er kommt im Sommer wieder, er allein kann das entscheiden”. [...] Mein Vater, der zu entscheiden hatte, ob meine Schwester heiraten sollte oder nicht, sagte: “Nein, sie ist zu jung”. Mutter mischte sich sonst nie ein, doch zu der Familie mit dem Sohn in Deutschland hat sie zaghaft aber deutlich ihr Nichteinverständnis gezeigt.” (a.g.e. s.21-22)

Gülnaz aile bireyleri arasında sevgiyi bir tek annesiyle yoğun olarak yaşamaktadır. Her ne kadar eserde anne ile kız arasındaki sevgiyi açık bir şekilde göremesek de, Gülnaz komşunun kendisine şefkat göstermesini şu sözlerle dile getiriyor:

“[...] Im Laufe des Abends brachte die Frau ein paarmal ihr Bedauern zum Ausdruck, dass wir so weit auseinander wohnten, sonst könne man sich des öfteren sehen, meinte sie und streichelte meine Haare und sagte, du armes Mädchen. Ich war schüchtern. Als ich ihre warme zärtliche Hand an meiner Wange spürte, dachte ich an meine Mutter, und es war mir zum Heulen zumute.(a.g.e.s.32)

Yaşadığı tüm olumsuzluklara rağmen Gülnaz’ın annesi çocuklarını çok sevmektedir ve onlar için kaygılanmaktadır. Gülnaz’ın ablası kaçtıktan sonra babanın da onayı ile bütün aile için o kişi ölmüştür. Annesi büyük kızının eşyalarının ağlayarak gömmüştür:

“Daraufhin wurden alle ihre Gegenstände von meiner Mutter unter heimlichen Tränen in ihrer Aussteuertruhe begraben [...]” (a.g.e.s.22-23)

Gülnaz’ın annesi büyük kızının onları üzmesine rağmen içindeki sevgi hiçbir zaman eksilmemiştir. Aradan zaman geçtikten sonra gizlice kızını görmüştür:

“Etwa ein Jahr später konnten meine Mutter und ich meine Schwester heimlich bei einer Nachbarin treffen; dieses Wiedersehen war wie eine kurdische Trauerfeier, [...]” (a.g.e.s.24)

Gülnaz babasıyla Almanya’ya giderken annesi tarafından gözü yaşlı uğurlanır. Kızlarını çok sevmesine rağmen, onların mutsuz bir kader yaşamalarına razı olmak zorundadır:

“[...] An einem hellen frühen Morgen fuhren wir, trotz der Tränen der Mutter. Ich war in den letzten Jahren ihre rechte Hand geworden, ausserdem ihre Komplizin, wenn wir meine Schwester traf, überhaupt ihre engste Vertraute in allen Angelegenheiten.

Meine Mutter brach zusammen, bis zur letzten Minute hatte sie im stillen gehofft, dass irgend etwas schiefgehen würde, damit ich bei ihr bliebe. Sie hing an der Beifahrertür des Autos, völlig in Tränen aufgelöst, [...]” (a.g.e.s. 27)

Yukarıdaki üç alıntıdan anlaşıldığı üzere eserin kahramanı Gülnaz’ın annesi çocuklarına, özellikle de kızlarını sevmesine rağmen, bunu kocasından, kayınpederinden çekinmesinden dolayı hissettirememiştir. Kızlarına duyduğu yoğun sevgiyi hep kendi içinde yaşamıştır. Büyük kızı ailesinin rızası olmadan evden kaçıp evlenmesine rağmen, onu yalnız bırakmamıştır ve küçük kızı Gülnaz ile gizlice ziyaret etmiştir.

4.5.2. Zümrüt Ö.’nün Üvey Annesi – Acımasız Anne İmgesi

Zümrüt’ün üvey annesi Gülnaz’ın annesinin ölümünden kırk gün sonra babasıyla evlenmiştir. Kendisi de Gülnaz gibi annesiz ve babasız büyümesine rağmen, üvey kızıyla aralarında hep bir uçurum olmuştur. Gülnaz babaannesinin yanında kendini çok mutlu hisseder ve anne sevgisini onunlar tadar. Gülnaz üvey annesiyle aralarındaki ilişkiden şu sözlerle bahseder:

“[...] Ich hatte sowieso kein gutes Verhältnis zu der Stiefmutter, [...] Als ich im Dorf bei meiner Grossmutter war, atmete ich auf. Ich schlief mit ihr in einem Bett, es war warm, ich war geborgen. Sie gab mir alles, was mir bis zu dieser Zeit fehlte.” (a.g.e.s.61)

Üvey anne Gülnaz’ı evlendiği günden beri istememiştir, onu sırtında bir yük olarak görmüştür. Almanya’ya giderken, Gülnaz’ı yanlarında götürmemiştir:

“[...] Erst Jahre später habe ich so nebenbei mitgekriegt, dass die Stiefmutter mich nicht haben wollte, sie hätte es lieber gehabt, mich als Adoptivkind an irgendwelche Leute in der Stadt freizugeben.” (a.g.e.s.63)

Gülnaz üvey annesi ile aralarındaki çatışmayı şöyle dile getiriyor:

“[...] Fast jeden Tag gab’s Krach zwischen den Eltern; aus irgendeinem Grund, manchmal auch ohne jeden Grund schrie die Stiefmutter, schmiess Tassen und Teller in

die Gegend, so dass man denken konnte, sie sei krank. So hatte ich immer mehr Angst vor der Dämmerung. Jeden Tag in den Nachmittagsstunden zitterte ich vor Angst. Wenn meine Eltern nach Hause kamen, vermied ich es sie zu sehen, verzog mich in eine Ecke, bis die Stimmung erträglicher wurde, denn niemand konnte es meiner Stiefmutter recht machen. Mit nichts war sie ohne weiteres einverstanden. Sie fand immer einen Grund, um einen Streit vom Zaun zu brechen. Die meisten Anlässe hingen mit mir zusammen. Es war so unerträglich, was ich auch tat, war verkehrt, ich konnte nichts gut machen, nichts war ihr recht. [...] Nur wenn sie mich schlug, versuchte er (der Vater), mich aus ihren Händen zu retten, denn in ihrer Dämonie hätte sie mich erwürgt, wenn mein Vater nicht dagewesen wäre. Deswegen ging er nie abends weg, um mich mit ihr nicht allein zu lassen.” (a.g.e.s.64)

Yukarıdaki alıntıda üvey anne imgesi net bir şekilde görülmektedir. Üvey anne Gülnaz’a karşı her türlü şiddeti uygulamaktadır. Gülnaz vey annesine karşı gelmemesine rağmen, şiddete maruz kalıyor ve bu kargaşaların sorumlusu olarak sadece kendini görüyor. Üvey anne tarafından görülen her türlü korku, baskı, iddet, Gülnaz’ın kişıliğini etkilemekte, belkide farkında olmadan onu yanlış kararlar almak zorunda bırakmaktadır. Üvey anne ve Gülnaz arasında yukarıdaki alıntıdan da anlaşılacağı üzere sevgi bağı yoktur.

Üvey anne Zümrüt’ sadece eve maddi katkıda bulunan bir kişı olarak görüyor. Ve bu maddi destek devam ettiği sürece Zümrüt’e karşı iyi bir tutum sergiliyor:

“[...] Sie kam aus der Türkei wie umgewandelt, sie war so ungewhnlich nett, auch zu mir. Ich konnte das nicht begreifen. Ich konnte auch nicht ahnen, dass dahinter eine neue Intrige steckte: [...]” (a.g.e.s.69)

Zümrüt, vey annesiyle aralarındaki grnmez bağı Şu sözlerle dile getirir:

“Die Beziehung zwischen der Stiefmutter und mir war zweischneidig. Auf der einen Seite fühlten wir uns solidarisch gegen Beşir und dem Trinken und Misshandeln des Vaters. Doch ich wusste auf der anderen Seite, dass sie mich innerlich verfluchte und hoffte, dass alles mglichst schnell vorbergehen würde.” (a.g.e.s.79)

Üvey annesiyle Zümrüt’n arasında ortak bir dayanışma olmasına rağmen, üvey annesinin kendisini istemediğinin farkındadır. Üvey anne Zümrüt’ her zaman aile huzurunu bozan bir tehdit olarak görmüştür.

4.5.3. Zeynep Z.'nin Annesi – Koruyucu Anne İmgesi

Zeynep babasının ve ağabeylerinin baskısı altındadır. Kendisi söz dinlemeyen bir kişiliğe sahip olduğu için annesi tarafından korumak istenmiştir, fakat kocasından korktuğu için elinden pek fazla bir şey gelmemiştir. Scheinhardt bu bölümde Anadolu kültüründe yetişen kadınları, Zeynep'in annesi aracılığıyla yansıtmıştır. Aile içinde annenin söz söyleme hakkı yoktur, sadece baba ve ağabeyler önemli kararları verirler. Bir gün Zeynep'i sokakta bir erkekle konuşurken gören ağabeyleri kendisini döverler. Zeynep dövülürken annesi de oradadır, fakat elinden hiçbir şey gelmez:

“[...] Nach dieser Folter bin ich entweder bewusstlos geworden, oder sie haben durch die Bitten meiner Mutter aufgehört zu schlagen.” (a.g.e.s.112)

Annenin çaresizliği ve güçsüzlüğü yukarıda alıntıda gözler önüne serilmektedir. Almanya'da yaşayan birinci jenerasyon kadınların ve Türkiye'deki kadınların o zamanlar kocalarına karşı söz söyleme hakları yoktur.

Zeynep annesinden her zaman destek görmüştür. Almanya'da yaşayan birinci jenerasyon kadınlarına eğitim hakkı verilmemiştir ve bu yüzden topluma faydalı bir birey olamamışlardır. Aynı kaderi kızlarının da yaşamamaları ve erkekler tarafından şiddete maruz kalmamaları için kızlarının okumalarını, kendilerini geliştirmelerine ve ayaklarının üzerinde durmalarını gizlice desteklemişlerdir. Buradaki annede Zeynep'i her zaman desteklemiştir:

“Auf der einen Seite die Verzweiflung, auf der anderen Seite der Drang, trotz der verheerenden, kummervoll ungünstigen Voraussetzungen noch aus meinem jungen Leben etwas zu machen, zwangen mich, bei jeder Gelegenheit mit meiner Mutter ein Gespräch zu suchen. In diesen Gesprächen versuchte ich, meine Mutter, die mir am nächsten stand und eigentlich unterstützungsbereit war, für den Gedanken einer Lehre zu gewinnen.” (a.g.e.s.112)

Zeynep iş görüşmelerine annesinin desteğiyle gitmiştir. Kariyeriyle, geleceğiyle ilgili sağlıklı kararlar alabilmesi için öğretmeni Bayan Zander ile görüşmeler yapmıştır. Fakat bu görüşmeler annesiyle arasında bir sır olarak kalmıştır. İkisinin arasındaki sır aşağıdaki alıntıyla gözler önüne serilir:

“[...] So rief ich sie von einer Telefonzelle aus an, als ich mit meiner Mutter vom Arzt nach Hause kam. Meine Mutter stand neben mir in der Zelle, um das Gespräch

mitzukriegen, [...] Mutter sicherte mir unterwegs zu, unseren drei Männern gegenüber zu schweigen, denn wir beide saßen von nun an im selben Boot.” (a.g.e.s.114)

Zeynep’in yaptığı yanlışlardan habersiz olan annesi kendisini her zaman desteklemiş ve güven duygusu hissettirmiştir:

“Unterwegs erzählte ich Mutter von unserem Gespräch. Sie war im grossen und ganzen einverstanden. Ich habe allerdings die Anwesenheit Werners verschwiegen. Ich meinte, das brauchte sie nicht zu wissen. Noch nicht. Zumal ich sie ja davon überzeugen musste, dass sie mir vertrauen kann. Womöglich hätte ich mir alles verbaut, wenn ich ihr von der harmlosen Begegnung mit Werner erzählt hätte. Sie wollte grundsätzlich meine Beziehung zu meiner Lehrerin unterstützen und für mich ein gutes Wort bei unseren drei Männern einlegen.” (a.e.g.s.115)

Anne Zeynep’in en büyük sırdaşı ve destekçisi olmasına rağmen, aşık olduğu insanı açıklamamıştır. Annesi böyle bir durumla daha önce karşılaşmadığından dolayı, kızının planlarının farkına varamamıştır. Türk gelenek ve görenekleriyle yetişen bu jenerasyonun anneleri kızları için hayal ettikleri yaşam, onlarınkinden çok farklıdır. Türk geleneklerine göre kızlar çok küçük yaşlarda ev hanımlığına ve anneliğe alıştırılır. Eğitim anneler için önemsizdir, çünkü ergenliğe geçişten sonra evlilik zamanı gelmiştir. Ailelerinden gördükleri bu gelenekleri kızlarına yaşatmamak için, Zeynep’in annesi gibi kızlarını her zaman korumuşlardır.

BÖLÜM 5: Drei Zypressen Adlı Eserde Kadın İmgesindeki Erkeğin Rolü

“Drei Zypressen” adlı eserde erkek ve kadın imgelerini ele alarak, erkek kadın ilişkisinde bunların etkilerini incelemek yerinde olacaktır. Bu bağlamda üç ayrı hayat hikâyesinde yansıtılan erkeklerin kadınlar üzerindeki etkilerini ve bunların sonuçları saptanacaktır.

5.1. Gülnaz K.’nın Babası – Sömüren Erkek İmgesi

Scheinhardt’ın eserinde erkek imgesi Gülnaz’ın hayatını kontrol altına alan babasıdır. Babasının kendisini sadece kendi ihtiyaçları doğrultusunda kullanması, Gülnaz’ın hayatını çekilmez hale getirmiştir. Bu yüzden babasından nefret etmektedir:

“Ich liebe meinen Mann, ich liebe meinen Vater. Ich liebe meinen Mann wie mein Vater. [...] ich hasse meinen Vater und darf es nicht zeigen.” (a.g.e.s.15)

Evde Gülnaz’ın babasının sözü geçmektedir ve babanın aldığı kararlar kimse tarafından sorgulanamaz:

“Eigentlich ist auch mein Vater kein besonders strenger Mensch, jedenfalls gemessen an anderen türkischen Vätern. Und wenn ich die Frage stelle, warum er unsere Mutter nicht nach Deutschland holt, sagt er: “Es gehört so.”” (a.g.e.s.16)

“[...] Mein Vater, der zu entscheiden hatte, ob meine Schwester heiraten sollte oder nicht, sagte: “Nein, sie ist zu jung”.” (a.g.e.s.22)

Muhafazakâr Türk ailelerinde babanın varlığı evdekilerine güven verir, çoğu zaman biraz çekinmeyle karışık saygı görür. Gülnaz’ın aile yapısına baktığımızda baba evde her şeye karışmayan, yokluğunda dahi ağır saygı duyulan, hatta korkulan, çocuklarıyla iletişimi yüz-göz olmak şeklinde algılayan, çocuklarıyla ilgili kararlarda ve olaylarda asla ön plana çıkmayan genelde anneyi aracı olarak kullanan otoriter bir figür olarak karşımıza çıkmaktadır. Otoriter tutum gösteren anne-baba çocuğun davranışlarına standartlar koyar. Anne-baba sözlerinin doğru olarak kabul edilmesi gerektiğine inanır. Otoriter ailelerde ebeveyn sert, titiz ve kontrollüdür. Çocuklara otoriteye saygılı olmaları öğretilir, (Sprinthall and Collins, 1984:217).

Babası kendi ihtiyaçları, isteklerini yapılması için Gülnaz'ı Almanya'ya götürmek ister ve bu yüzden Gülnaz'ın evlenip hayatını kurmasını istemez. Öz kızını kendi çıkarları için kullanmaktadır:

“Die Familie war zudem mit den Heiratsbewerbern um mich nicht einverstanden. Mir war nicht klar, was mein Vater für mich plante. [...] [...], bis mein Vater sie recht basch daran erinnerte, dass er dort versorgt werden müsse, sie solle doch froh sein, dass er sich keine deutsche Frau genommen hätte. Er überschüttete sie mit einem Hagel von Vorwürfen, was es doch hieß, in der Fremde allein zu leben und zu arbeiten, um die Familie zu versorgen. Andere würden ihr Geld mit deutschen Frauen, beim Trinken und bei Glücksspielen ausgeben, er dagegen sei treu wie Gold...” (a.g.e.s.26-27)

Türk toplumunda ailenin tek otoritesi evin babasıdır ve konuşma hakkı onundur ve aslında ondan başka kimsenin konuşma hakkı yoktur. Gülnaz'ın ailesinde baba ne isterse ne planlarsa o olur ve herkes buna uymak zorundadır. Türk aile yapısında, geleneksel ailenin bir özelliği olarak aile içi kararların, baba otoritesi tarafından verildiği belirtilmektedir (Saran, 1975: 34). Burada baba kızını Almanya'ya götürmenin doğru bir karar olduğunu kanıtlamak için elinden geleni yapmaktadır. Gülnaz'ı beraberinde götürmenin aile geleceği için yararlı bir durum gibi gösteriyor.

Almanya'ya gittikten sonra Gülnaz babası tarafından yalnızlığa mahkûm edilmiştir. Bütün yaşamı dört duvar arasında geçen Gülnaz, babası tarafında ara sıra ödüllendirilir:

“Dann bat ich meinen Vater, mir Wolle zu kaufen, damit ich etwas stricke. Mit diesem Wunsch versuchte ich, meinen Vater zu locken, mich noch einmal in die Stadt mitzunehmen. Er tat es auch. [...] eines abends kam mein Vater mit einem Fernsehapparat – gebraucht natürlich – nach Hause, [...] Zwar war ich schon mehr als drei Monate in Deutschland, konnte aber noch kein Wort Deutsch, woher auch? Ich brauchte ja mit niemandem zu sprechen. Der einzige Mensch, zu dem ich Zugang hatte, war mein Vater, und das auch nur dann, wenn er gerade Lust hatte.” (a.g.e.s.31)

Babasının kendisine dayattığı hayatı yaşamak zorunda kalan Gülnaz'ın babası dışında iletişim kurabileceği bir insan yoktur. Baba her anlamda çemberi daraltıp kızını maddi ve manevi kendine bağlar.

Babası Gülnaz'ı sadece hayatının kolaylaştırmak için değil, maddi yönden de kendisine destek olmasını istemiştir. Gülnaz'ın kazandığı para bile babası tarafından kontrol altındadır ve kazandığı sürece babası tarafından değer görmüştür:

“Mein Vater befand sich angeblich im finanziellen Engpass, die Schulden, die durch den Hausbau entstanden waren, hatte er noch nicht abbezahlt, [...] Im Herbst des folgenden Jahres begann ich, in seiner Firma zu arbeiten. [...] Ich verdiente, und seitdem ich verdiente, war mein Vater grosszügiger mir gegenüber geworden. Selbstverständlich wurde mein Gehalt auf sein Konto überwiesen, ich bekam jedoch ab und zu einen Geldschein auf den Tisch gelegt für meine kleinen Ausgaben.” (a.g.e.s. 33-34)

Türkiye’ye izine gelen Gülnaz’ın bütün arkadaşları evlenmiştir, fakat kendisi babası yüzünden bir aile kuramamıştır. Gelen bütün görücüler babası tarafından engellenmiştir:

“Scharen von Menschen kamen zu uns als Brautschauer. Gleich an der Haustür wurden sie zurückgeschickt. Ich hatte längst das Heiratsalter erreicht, und es geschah nichts dergleichen. Ich sah dagegen, dass viele meiner Freundinnen längst verheiratet waren. [...] Eine der Brautschauerfamilien war so hartnäckig, dass sie bei jedem ihrer Besuche immer einflussreichere Leute aus den umliegenden Dörfern mitbrachten, um meinen Vater zu überreden. Beim letzten Besuch wurde mein Vater unangenehm und bat sie praktisch zu Tür.” (a.g.e.s.45)

Hayatı babası tarafından çizilen Gülnaz’ın yaşamı ile ilgili söz söyleme hakkı yoktur. Hayatı kızı Gülnaz sayesinde bir düzene giren baba, onun evlenmesiyle düzeninin tekrar bozulacağından korkmaktadır. Burada baba sadece kendi rahatını düşünmektedir ve bu yolda kızını sömürmekten hiçbir rahatsızlık duymamaktadır.

Yiğit tarafından kaçırılan Gülnaz babasının zorunlu onayı ile evlenmiştir. Babasından destek göremeyen Gülnaz daha çok bunalıma girmiştir:

“Wie erwartet stellt mein Vater weder Fragen noch liess er mich über das wichtige Geschehnis reden. Er tat so, als wäre nichts passiert. Als wäre sein eigene Tochter, die in die Berge geschleppt, mit Gewalt zur Frau gemacht wurde.”(a.g.e.s.52)

Babanın varlığı kız çocuklar için her zaman güvenle eşdeğerdir, fakat Gülnaz için bu söz konusu bile değildir. Babasına en ihtiyaç duyduğu zamanlar yanında olmamıştır. Bu yaşadığı kötü olayda kendisinin bir suçu olmadığını babasına kanıtlamak istemiştir; babasının gözünde namusunu koruyamamış onursuz kız imajını silmek istiyordu. Babanın otoriter ve katı olması Gülnaz’ın kendini ifade etmek yerine içine kapanmasına neden olmuştur.

Gülnaz’ın evlendikten sonra Almanya’ya tekrar dönmesi ve ardından kocasını da yanına aldırması, babası ile arasındaki uçurumu daha da derinleştirmiştir:

“Was mich betrübte, war der kalte Krieg zwischen meinem Mann und meinem Vater. Noch bevor Yiğit in Deutschland war, machte mein Vater mir das Leben zur Hölle, als wäre ich an allem Schuld. In solchen Momenten kroch ich in eine Ecke und sagte am besten nichts. Ich hatte Angst vor heftigeren Auseinandersetzungen, Rückendeckung fand ich ja nicht.” (a.g.e.s.54)

Namusuna leke süren Gülnaz ailenin erkek üyeleri tarafından özellikle de babasının gözünde küçük düşmüştür ve utanç içinde yaşadığını düşünmektedir. Babasının kendisine hayatı zindan etmesinin nedeni de bütün bu yaşananlarda kendisini sorumlu tutmasıdır. Namusunu koruyamadığı için babasının karşısında suçlu durumuna düşen Gülnaz, kendisini savunamamıştır.

5.2. Beşir – Ahlaksız ve Zalim Erkek İmgesi

Eserdeki diğer bir erkek Zümrüt Ö.’nün daha 12 yaşındayken kendisine tecavüz eden ve hayatını baskı altına alan Beşir karakteridir. Burada görülen ahlaksız erkek imgesi, aşağılanan kadın imgesini (Zümrüt Ö.) besler. Her fırsatta Zümrüt’ü bir canavar gibi cinsel ilişkiye zorlar ve bu yaptığından hiçbir pişmanlık duymaz:

“[...] er könnte jederzeit in die Wohnung eindringen, mich schlagen. Und immer wenn ich vor Angst zitterte, als hätte ich magische Vorahnungen, passierte es, er kam, schlug mich und zwang mich zum Geschlechtsverkehr.” (a.g.e.s.68)

“Jeden Tag nach Feierabend fuhr er mit mir in die umliegenden Wälder und benutzte mich, [...] Ich wehrte mich irgendwann überhaupt nicht mehr. Manchmal schluchzte ich, flehte ihn an, doch ich wurde mit der Zeit gleichgültiger dem gegenüber, was mit mir geschah.” (a.g.e.s.71)

Toplum tarafından fahişe damgası yememek için Beşir’in isteklerine boyun eğmek zorunda kalan Zümrüt’ün ruh sağlığı olumsuz yönde etkilenir. Beşir’in arzularını gerçekleştirmediği zaman şiddete maruz kalır.

Zümrüt ileride kocası olacak Hakan ile tanıştıktan sonra Beşir tarafından hayatı baskı altına alınmıştır. Her fırsatta kendisine hayatı çekilmez bir hale getiren Beşir, Hakan ile Zümrüt arasındaki bu ilişkiden rahatsızdır. Zümrüt’ün üzerinde hak iddia eden ve kendisini ikinci karısı gibi gören Beşir, Hakan ile ilişkisini bitirmesini ister:

“Doch seine Drohungen hörte nie auf. Neuerdings hatte er eine neue Masche, er wollte mich nämlich als seine zweite Frau zu seinem Besitz machen. Im Grunde war ich sein

Eigentum vom Tag der Vergewaltigung an, ich war praktisch seine zweite Frau, ich war seiner Gewalt ausgeliefert. (a.g.e.s.73)

Beşir'in Zümrüt'ün peşinden koşmasının onu terk etmemesinin nedeni kendisini çok sevmesinden kaynaklanmıyor. Bu uğraşlarının altında kendi cinsel arzularını gerçekleştirme düşüncesi yatar. Zümrüt'ü, sevdiği ve değer verdiği bir kadın olarak değil, aksine bir seks objesi olarak görmektedir. Zümrüt'e yaşatmış olduğu tecavüz olayından bile bir pişmanlık duymamaktadır, böylelikle karşımıza ahlaksız bir erkek imgesi sergilemektedir.

Fakat Hakan ile umduğu mutluluğu bulamayan ve çaresizlik içinde olan Zümrüt kendini Beşir'in kollarına atmıştır. Beşir Zümrüt'ün yaralarını sarmak yerine, çaresizliğinden yararlanır ve kendisini tekrar cinsel arzularını karşılamak için kullanır.

Zümrüt'ün hamile kalması bile Beşir için bir şey ifade etmez. Bebeği aldırdıktan sonra bile Zümrüt'ü cinsel ilişkiye zorlar:

“In der Nacht versuchte Beşir, mit mir zu schlafen. Ich sagte ihm, dass ich Schmerzen habe. Er sagte, es störte ihn nicht. Ich weigerte mich und war widerspenstig, schob ihn von mir. Daraufhin schlug er mir seine Faust auf die Nase. [...]” (a.g.e.s.93)

Beşir Zümrüt'ün yaşama hakkını yıllarca kendi elinde tutmuştur ve kendi aklına göre kullanmıştır. Gülnaz'a küçük yaşta tecavüz etmekten dahi pişmanlık duymayan Beşir, kendisine yıllarca işkence ve zulüm ederek kişiliğini ezmiştir. Beşir'in yıllarca süren baskıları Zümrüt'ün kendi kimliğini ön plana çıkarmasına engel olmuştur. Yukarıda alıntıdan anlaşıldığı üzere Beşir Zümrüt'ü bir kadın olarak değil, bir dişi olarak yani bedensel ihtiyaçlarını gideren ve karşılamaya yönelik bir mal olarak görmüştür.

5.3. Hakan – Seven Erkek İmgesi

Hakan Zümrüt'ün aşık olduğu ve daha sonra evlenip kendisiyle yeni bir hayat kuran kocasıdır. Hakan diğer erkeklere göre Almanya'da yetişmiş ve çağdaş bir kafa yapısına sahip olan erkek tipidir. Zümrüt'ü diğer erkekler gibi bir seks objesi olarak görmemiş,

aksine duyguları olan, naif kırılgan bir kadın olarak algılamıştır. Zümrüt'e arzu ettiği şekilde yaklaşan, güzel sözler söyleyen ona sevdiğini ve beğenildiğini hissettiren Hakan bize seven ve kadın ruhundan anlayan bir erkek imgesi sergilemektedir:

“Wir, in unserer kindlichen Leidenschaft, empfanden etwas Unerklärliches, Merkwürdiges, wie Glück und Liebe. In dieser Zeit hörte ich die ersten zärtlichen Worte, ich erfuhr das ernsthafte Interesse eines anderen Menschen an mir.” (a.g.e.s.73)

Hayatı Beşir tarafından kısıtlanan Zümrüt, Hakan'ı tanımasıyla kadın olduğunun farkına varır. Hakan kendisini yaşama bağlar ve bu mutluluk onu yaşamla ilgili yeni planlar yapmaya iter.

Hakan Zümrüt'ün başından geçen bu kötü olayı öğrenmesine rağmen ondan vazgeçmemiştir, aksine kendisiyle evlilik kararı alır. Hakan'ın böyle bir davranış sergilemesi, kendisinin anlayışlı bir kişi olduğunu gösterir. İlişkisine sahip çıkan Hakan Zümrüt'e kadın olduğu için değer verir ve onu Beşir'in baskılarından korur:

“[...] Er musste an meine Unschuld dabei glauben, wenn er mich wirklich liebte; an die andere, negative Möglichkeit wollte ich gar nicht denken. Und dann plötzlich fasste ich Mut und habe ihm alles bis zu den feinsten Details über mein Elend und meine Ängste erzählt. Er war ruhig, sehr geschickt, dann drückte er meinen Kopf an seine Brust, wischte meine Tränen ab und sagte: “Lass uns gehen.”” (a.g.e.s.75)

Herşeye rağmen Hakan'ın kendisine sahip çıkması Zümrüt'ü sevindirir. Yıllarca korku içinde yaşayan, ezilen ve horlanan Zümrüt'ün tekrar hayata bağlanmasına neden olur. Hakan ile bütün korkularını geride bırakır ve kendisiyle ilgili planlar yapmaya başlar.

Hakan her ne kadar anlayışlı, modern ve kadın ruhundan anlayan bir erkek imajı sergilese de halen kendi ayakları üzerinde duramayan, bütün yükü annesinin ve Zümrüt'ün omuzlarına bırakan bir kişiliktir:

“[...] Aber Hakan war besorgt; ich will nicht sagen, dass er ein Muttersöhnchen war, aber er hing an seine Mutter, sehr. Es fiel ihm schwer, sich zu trennen.” (a.g.e.s.83)

“Die Arbeit, die Haushalt und dann die Schwangerschaft, das war sehr viel. [...] Hakan unterzog sich einer gründlichen Behandlung wegen seines Magens, seine Mutter pflegte ihn, wobei sie noch das Kind betreute und den grossen Haushalt zu führen hatte.” (a.g.e.s.85)

“Die Nächte waren nicht immer ruhig mit dem Kind. [...] Aber es war unvermeidlich, dass Hakan sich gestört fühlte, denn das Baby schlief mit uns im Wohnzimmer. Jedemal reagierte Hakan sehr mürrisch, drehte sich um und schlief weiter.” (a.g.e.s.86)

Hakan'ın ailesini geçindirecek erginliğe ulaşamaması ve bütün yükü Zümrüt'e yüklemesi aralarındaki uçurumu derinleştirmiştir. Gençliğini yaşayamadan evlenen Hakan karısının ve çocuğunun sorumluluğunu üzerine alamamıştır ve böylelikle Zümrüt'ü tek başına savunmasız bırakmıştır:

“Ich hatte das Gefühl, er wurde in der letzten Zeit mir gegenüber überhaupt gleichgültiger. Auch seine Begeisterung für das Kind ließ ständig nach. Er kannte noch sein Motorrad und seine Freunde. Das war die Zeit, in der ich anfang, innerlich zu vereinsamen. (a.g.e.s.87)

Kadınların etkin olarak toplumun içinde yer alması, toplumda özne olarak hareket edebilir hâle gelmesi, bazı sorunları da beraberinde getirmiştir. Çalışma hayatının içinde daha çok yer almaya başlayan kadınlar, iş hayatının onlara yüklediği sorumlulukların yanı sıra kadın ve anne olmanın onlara ev içinde yüklediği ağır sorumluluklarla da boğuşmak durumunda kalmışlardır. Adeta iki cephede birden savaşmak zorunda kalmanın kadınlara verdiği fizikî ve ruhî tahribatı görmezden gelmek mümkün değildir. Bu çabanın devamında, erkeğe nazaran kadının fitratında daha fazla yer alan fedakârlık duygusunun varlığı en önemli husustur.

Hakan'ın zamanla kendisine olan ilgisizliği ve bütün yükü omuzlarına yüklemesi Zümrüt'ü çaresizlik içinde bırakmıştır. Beşir'in kendisini Zümrüt'e karşı kıskırtması aralarından şiddetli kavgaların başlamasına neden olmuştur. Beşir'in Zümrüt ile ilgili sözlerine inanan Hakan artık kendi aklını ve mantığını kullanamaz duruma gelmiştir ve karşımıza zayıf bir karakter olarak çıkmaktadır:

“Während unsere Streitigkeiten verlor er die Kontrolle über sich und beschimpfte mich als Hure und warf mir Dinge an den Kopf, die ich mit Beşir gemacht haben sollte. [...] Tatsächlich wie ich vermutete, hatte Beşir ihm erzählt, dass er mich weiter benutze und ich mich jederzeit für ihn bereithielte. “ (a.g.e.s.88)

Hakan'ın zayıf bir karakter sergilemesinin nedeni kendine olan özgüven eksikliğidir. Küçük yaştan itibaren ailesi tarafından sorumluluk yüklenmeyen Hakan Zümrüt'ün ruh halini anlayamamıştır. Daha çok toy olan Hakan Beşir'in Zümrüt ile ilgili sözlerine inanmıştır.

Hakan'dan gerekli desteği göremeyen Zümrüt kendini Beşir'in kollarına bırakmıştır. Beşir'le tekrar ilişki yaşaması ve bu ilişkiden hamile kalması kendi yaşadığı toplum tarafından kabul edilemez bir durumdur. Fakat yaşanan bu kötü olaylara rağmen Hakan karısını bırakmamıştır, aksine suçu kendinde arayıp onu daha sıkı sahiplenmiştir:

“Er war sehr lieb zu mir und entschuldigte sich ständig für die Fehler, die er gemacht zu haben glaubte. Und wir fielen einander schluchzend in die Arme. Es wurde nicht darüber gesprochen, was ich verbochen hatte.” (a.g.e.s.97)

Hakan'ın yanından kendisini her zaman güvende hisseden Zümrüt başına açtığı olayın ne kadar kötü bir şey olduğunun farkındadır. Fakat Hakan'ın yaşanan bunca olaya rağmen yanında olmasını kavrayamamıştır:

“Er drückte mich nicht, er befahl nicht, ich hatte keine Ketten. Im Gegenteil, er löste alle meine Ketten. Er sagte mir, ich sei nicht sein Eigentum. Ich kannte aber so etwas nicht. In meinem Bekanntenkreis war jede Frau das Eigentum ihres Mannes, selbst bei dem Pantoffelhelden, meinem Vater. So glaubte ich er würde mich nicht genug lieben. [...]” (a.g.e.s.97)

Hakan diğer Türk erkeklerine göre Zümrüt'e değer vermiştir onun yaşadığı kötü olayları olumlu karşılamıştır. Zümrüt'ün yaşamış olduğu toplumun değer yargıları kadını erkeğin bir malı haline getirmişken, Hakan'ın çağdaş dünyasında kadın ve erkek eşit durumdadır. Hakan Zümrüt'ü kendi malı gibi görmemiştir aksine ona kendi fikirlerini özgürce söyleyebilme hakkı vermiştir. Zümrüt kendinin sahibinin erkek olduğu anlayışından vazgeçemediği için bu durumu ilk başta yadırgamıştır. Yıllarca babasının daha sonra Beşir'in baskısı altında yaşayan Zümrüt, Hakan ile birlikte zincirlerinden kurtulmuş yeni bir hayat kurmuştur.

Hakan'ın karısı tarafından başına gelen bunca olayı hoş karşılaması Zümrüt'e şu düşünceleri muhakeme etmesine yol açmıştır:

“Hakan war manchmal unreif wie ein Kind, und manchmal hatte er die Reife eines erwachsenen weisen Mannes. Oder vielleicht verzieh er mir, weil er wegen seiner kindlichen Naivität alles noch gar nicht kapierte. Aber er war anders als die typischen türkischen Männer, die für mich völlig unverständliche Männlichkeitskomplexe hatten.” (a.g.e.s.97)

Zümrüt'ün yetişmiş olduğu toplumda Türk erkekleri (babası, Beşir, abisi) genel olarak varoştur ve kadını herkesin gözünden sakınır. Bu erkekler için kadının bekâretini evlenene kadar koruması çok önemlidir. Evlendikten sonra da erkeğin namusuna leke getirmemek zorundadırlar. Böyle bir ataerkil toplumda yetişen Zümrüt, Hakan'ın kendisine karşı sergilemiş olduğu tavrı onun daha toy bir genç olmasına bağlar.

5.4. Zeynep Z.'nin Ağabeyleri – Zalim Ağabey İmgesi

Zeynep'in babası ve ağabeyleri onun hayatını mahvetmişlerdir. Zeynep'in sorumluluğu bir süre sonra ağabeylerine geçmiştir ve Zeynep bu duruma uymak zorundadır:

“[...] Es wurden nunmehr meine Brüder in die Erziehungsverantwortung mir gegenüber eingespannt. Sie bewachten meine Freizeit, meine Freundschaften, es ging soweit, dass ich selbst, wenn ich zu einer Geburtstagsfeier eingeladen war, von meinen Brüdern begleitet wurde.” (a.g.e.s.110)

Yazar eserde geleneksel Türk aile yapısında ağabey rolünü yoğun olarak işlemiştir. Ağabey ailede söz sahibidir ve küçük kardeşler tarafından saygı duyulur. Almanya'daki Türk ailelerinde koca ya da evin en yaşlı erkeği ailenin reisidir. Baba karar veren durumundadır ardından ağabeyler ve en son anne olarak sıralanır.

Aile namusuna ve şerefine önem veren ağabeyler Zeynep'in erkeklerle iletişim kurmasından, onlardan habersiz dışarı çıkmasından dolayı kendisine şiddet uygulamaya başlarlar:

“[...] Es war mein Bruder, der mich im Vorbeifahren zufällig gesehen hatte. Ich hatte nichts getan, als mit den Jungs ein paar Worte zu wechseln. Das war für meinen Bruder mehr als eine Schande. [...] ich wurde von meinen beiden Brüdern brutal mit einem Lederriemen geschlagen.” (a.g.e.s.111-112)

“Als wir die Wohnung betraten, unterbrachen die drei Männer ihr heftiges Gespräch und traten auf uns zu. [...] Meine Brüder hauten mir ein paar Ohrfeigen rechts und links herunter und gingen weg.” (a.g.e.s.116)

Babasının ve ağabeylerinin Zeynep'i hiç tanımadığı bir insanla zorla evlendirilmek istemesi kendisini intiharın eşiğine kadar getirmiştir. Evlendirilme kararı verildikten sonraki duygularını Zeynep şöyle dile getirir:

“[...] Weg für immer! Statt mich mit meinen 16 Jahren lebendig in einer Zwangsehe begraben zu lassen, wollte ich lieber Schluss machen.” (a.g.e.s.117)

Görüldüğü üzere eserdeki baba ve ağabeyler kahramanın tüm hayatını değiştirecek bir karar vermiştir. Fakat bu durum Zeynep'in ailesi ile arasındaki bağları koparmasına zemin hazırlamıştır ve kendisinin yanlış kararlar almasına neden olmuştur. Eserde zalim ağabey imgeleri, ezilen ve baskı gören kadın imgesini de beslemektedir.

5.5. Zeynep Z.'nin Sevgilisi Werner – Bencil / Terkeden Erkek İmgesi

Werner Zeynep'in sevgilisidir. Zeynep babasının ve ağabeylerinin baskısından ve şiddetinden kurtulmak için en savunmasız anında kendini Werner'in kollarına bırakmıştır. Her fırsatta evden kurtulma yollarının arayan Zeynep, arzu ettiği yaşam biçimine Werner ile kavuşabileceğini düşünür:

[...] Seine erste Frage war: "Was willst Du mit Deinem Leben anfangen"? Ich erzählte von den Schwierigkeiten in meinem Elternhaus auf der einen Seite und von meinen Wunschvorstellungen auf der anderen Seite. Dann kamen von ihm die ersten Signale für unsere frisch beginnende Beziehung. Er fand also in mir dieses gewisse Etwas, was er meinte, mit Worten nicht ausdrücken zu können." (a.g.e.s.121)

Werner ile ilişkileri doludizgin devam eden Zeynep'in kendine güveni gelmiştir. Werner Zeynep'i sevmesine rağmen önceliklerinin farklı olması nedeniyle kendisiyle bir gelecek planı yapmaktan kaçınmıştır:

"Die Beziehung mit Werner befestigte sich, unser wichtigstes Problem zur Zeit war, eine Schwangerschaft zu vermeiden. Das wäre das letzte gewesen, zumal Werner in seinem Leben noch viel vor hatte, ... [...] Ausserdem war noch überhaupt keine Rede davon, dass wir für immer fest zusammenbleiben würden. Nur wenn ich immer wieder von meinen Problemen zu Hause erzählte, sicherte er mir zu, bei ihm wohnen zu können." (a.g.e.s.124)

Werner ile evlilik hayali kuran Zeynep bağımsız yaşamak isteyen Werner'in düşünceleriyle zıtlaşır. Yukarıdaki alıntı Türk ve Alman toplumunda yaşayan ailelerin yaşam biçimlerinin bir karşılaştırılmasıdır. Werner'in yaşam biçimi ile Zeynep'in gelenek ve görenekleri birbirinden çok farklıdır.

Ailesinin baskısından kurtulmak için Werner'e sığınan Zeynep hayal ettiği mutluluğu onda bulamamıştır. Zeynep sevdiği adam uğruna ailesine sırtını dönmüştür fakat Werner kendisini yüz üstü bırakmıştır:

"Werner wartete die ganze Zeit an der nächsten Ecke im Auto, schwitzte Blut und Wasser. Als wir zusammen zu ihm fahren packte er endlich aus, ihn hatte die Angst ergriffen, er wollte nicht in solche Sachen verwickelt werden, wolle nicht eines Tages ein Messer in die Rippen kriegen. Er gab zu, dass er all diese Folgen nicht durchdacht hatte, als er mich bei sich aufnahm. Ich sollte gefälligst meinen Lebensweg selber ebnen. Er liess damit die Katze aus dem Sack." (a.g.e.s.128-129)

Werner diğer Alman erkekleri gibi kendi hedefleri olan, bu hedefe dnk her Şeyi yapan sistematik bir insandır ve hayatında evlilik ve bunun sorumluluğunu alma dŐncesi en son plandadır. Zeynep ile yaşadığı bu zorluk karşısında korkması ve hayatını mahvetmemek için Zeynep'i yarı yolda bırakması, bencil bir erkek imgesini gözler önüne sermektedir.

Werner'in kendisini yarı yolda bırakması Zeynep'in hayata karşı daha güçlü biri olarak devam etmesini sağlamıştır:

“[...] Es halfen keine Trnen, keine Reue. Ich war so mutig, als ich von zu Hause wegging und noch mutiger, als ich Werner verliess, denn da hatte ich niemanden mehr, der mich im Notfall aufnehmen würde.”(a.g.e.s.130)

SONUÇ

Saliha Scheinhardt eserlerinde toplum kurallarıyla baskı altında tutulan kadının erkek egemenliğini kabul etmek zorunda bırakılarak, erkeğe sağlanan bütün haklardan yoksun şekilde yaşamını sürdürdüğünü gördük. Kadın ve kızlar erkeklerin koyduğu kurallarla belirlenen yaşamlarına karşı çıkmak istemişler ve böylelikle sessizliklerini eserler yazarak bozmak istemişlerdir. Bu çalışmamızda, kadının sesini duyurmaya çalışan Saliha Scheinhardt'ın "Drei Zypressen" adlı eserinde kadın kahramanları mercek altında aldık ve kadın imgesini inceledik. Anne imgesi altında Türk annelerin gerek Türkiye'de gerekse Almanya'da yaşadıkları sorunları gördük.

Saliha Scheinhardt'ın "Drei Zypressen" adlı eserinde göç sürecinin kadın imgesine etkisi, kadının yaşadığı sıkıntı, acı, ihanetler farklılık gösterse de, kadın cinsiyetinin toplum içerisinde genellikle ikinci sınıf konuma sahip olduğunu saptadık. Bunun yanı sıra tarih boyunca benzer biçimlerde yansıtılan kadın sorunlarına değindik. Ele alınan eserde kadınların (Gülnaz K., Zümrüt Ö., Zeynep Z.) yaşamış oldukları problemlerin birbirine benzediği gözlemlenmiştir.

Scheinhardt'ın bu eserinde üç kadın kahramanın sosyal çevresinde geleneklere bağlı, ailesi ve kendi iç dünyasında yaşadığı çelişkiler ve bu çelişkilerin kadınlar üzerindeki etkilerini dile getirmiştir. Yazarın genç yaşta Almanya'ya gitmiş olması, kendisi gibi genç yaşta Almanya'ya giden Türk kızlarının ve kadınlarının sorunlarını daha iyi anlamasına neden olmuştur. Scheinhardt Türk kadınının sorunlarına yaklaşırken onların yakın çevrelerinden ve ailelerinden yola çıkar. Ailedeki ve sosyale çevrelerindeki erkeklerin bu kadınların yaşantısını ve kaderini değiştirmektedir.

Yazara göre erkek baskısı altında yaşayan bu kızların ve kadınların özgürlükleri kısıtlanmakta, kişisel gelişimleri engellenmekte ve bunların sonucunda özgüvenleri eksik bireyler yetiştirilmektedir. Bu eserde geleneksel aile ve toplumda yaşayan kızların ve kadınların yaşantılarını gözler önüne sermektedir. Eserde yer verilen erkeklerin (baba, ağabey, eş, sevgili) acımasızlığı, baskıları ve şiddet uygulamaları kadınları güç durumda bırakır. Eserdeki kadınlar ve kızların yaşantıları babaları, ağabeyleri, kocaları tarafından kısıtlanmıştır. Kadının özgürce yaşama isteği erkek tarafından bastırılmıştır. Kadınlar erkeklerin baskıları, istismarı ve şiddete varan tavırlarıyla karşı karşıyadır.

Scheinhardt'ın eserlerinde erkekler büyük bir özgürlüğe sahipken, kadınların ekonomik bağımsızlığı yoktur. Bu kadınlar geleneksel toplum ve aile içinde özgürlük özlemi çekmektedir. Eserdeki bu kadın kahramanlar, kadın olmanın cezasını, aileleri ve erkeklerin baskılarını yaşayarak çeker, kişilikleri ezilir.

Eserdeki bir diğer önemli konu ise geleksel Türk ailesinin önem verdiği “namus” ve “şeref” kavramlarıdır. Bu kavramlar eserde kız ve kadınlara yaşamları boyunca aşılacaktır. Özellikle eserde kırsal kökenli, akrabalık ilişkileri güçlü, yabancı bir ülkeye göç etmiş olsalar bile çevreleri fazla değişmemiş, ait oldukları aile ve topluluğun yaşamlarında öncelikli bir yere sahip olduğu gözlenen kişilerde namusun, insanların uğruna öldürebileceği çok büyük bir sey, yaşamın anlamı ve amacı olduğu görülmektedir. Eserdeki kadınlar sadece eşlerine, babalarına, ağabeylerine karşı sorumlu değil, aynı zamanda yakın çevredeki erkeklerin de gözetimi altındadır.

Eserde ortaya çıkarılan bir diğer sorun ise kadınların ve kızların yabancı bir toplumda yaşadıkları kimlik problemidir. Kızların ve kadınların küçük yaşta farklı bir ülkeye gitmeleri ve oradaki kültürü ve değer yargılarını benimsemek zorunda kalmaları, kendi öz kimlikleri ile yabancı kültürün kimliği arasında bocalamalarına yol açıyor. Eserdeki kadınların yaşamış oldukları kimlik problemi ise bazen iki farklı kültür arasında ya da aileleri ve çevrelerindeki baskılar sonucunda gerçekleşiyor. Yazar eserinde Türk ailelerinin kızlarına sergiledikleri baskıcı tutumu vurgulamıştır. Böylelikle geleneksel ailede yetişen kız çocuklarının ileride nasıl bunalımlı kişiler olarak hayatlarına devam edeceklerini gözler önüne seriyor. Otoriter ailede yetişen kız çocukları aileleri ve ait oldukları kültür ile sürekli çatışma halinde olacaktır ve böylelikle yabancı toplumun özgürlükçü değerlerine eğilim gösterecektir. Yazar ailelerin bu tutumunu nelere yol açabileceğine göstermektedir. Böylelikle yazar eserinde kadınların yaşadıkları problemleri ve bunların nasıl ortaya çıktığını gözler önüne seriyor. Scheinhardt kadınların ve kızların yaşadıkları bu olayları gözler önüne sererek, gerçekleri göstermek ister. Böylelikle okuyucular bu problemleri görerek, çözüm önerile aramaya başlayacaklardır. Yazar geleneksel Türk ailesi ve toplumu ile Alman çevresi arasındaki farklılıkları bize göstermektedir.

KAYNAKÇA

- AĞBAYRAM Umut, “*Cahiliyye Toplumunda Kadın*”, <http://www.siyerinebi.com/cahiliyye-toplumunda-kadin.html>, (e.t.: 26.04.2014)
- ADLER Alfred (1996), “İnsanı Tanıma Sanatı” (Çev.: Kamuran Şipal), Say Yayınları, İstanbul
- AFETİNAN A. (1982), “*Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri*”, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul
- AKDENİZ BABAOĞLU Elçin (2013), “*Almanya'nın bir yerleşim yerinde yaşayan göçmen Türk kadınlarının kalitatif yöntem ile belirlenen sorun alanları*”, *International Journal of Human Sciences*, 10 (2), s.503-520
- AKTAŞ C. (1997), “*Devrim ve Kadın*”, Nehir Yay., İstanbul
- ALTINDAL Aytunç (1977), “*Türkiye’de Kadın*”, Havass Yayınları, İstanbul
- ARIKAN Gülay (1994), “*Tanzimat Döneminde Kadınlar*”, *Tanzimat*’ın 150. Yıldönümü Uluslararası Sempozyumu, Ankara (31 Ekim-3 Kasım 1989), Türk Tarih Kurumu Basımevi Ankara, s.325
- ASAR Mevlüt (2010), “*Göçmen Çocukların Dini Eğitimi ve İslam Din Dersleri*”, *Die Gaeste*, Sayı: 12/Mayıs-Haziran, s.6
- ATAŞALAN Z. A. (2008), “*Tevrat, İnciller ve Kuran-ı Kerim’e göre Aile Kavramı*”, (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üni., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- BAŞKURT İrfan (2009), “*Almanya’daki Yaşayan Türk Göçmenlerin Kimlik Problemi*”, *Hasan Ali Yücel Eğitim Fak. Dergisi*, Sayı: 12, s.81-94
- BAUMANN Barbara & OBERLE Brigitta (1985), “*Deutsche Literatur in Epochen*”, Max Hueber Verlag, D-85737 Ismaning, Germany, s.139-145
- BEAUVOİR Simone de (1968), “*Das andere Geschlecht. Sitte und Sexus der Frau*”, [Franz. 1949]. Reinbek bei Hamburg: Rowohlt.
- BELE Tansu (1998), “*Erkek Yazınında Kadın*”, Kaynak Yayınları, İstanbul
- “Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu; (2005) “*Türkiye’deki Namus Cinayetlerinin Dinamikleri Eylem Programı için Öneriler Sonuç Raporu*,” Ankara, s.62-63, Akt.: İNCİ H. Ülkü, “Basında Yer Alan Namus Cinayetlerinin Sosyolojik Analizi”, Vol.2, No.3, Eylül 2013, s.282-295
- BENNHOLDT-THOMSEN Veronika ve diğerleri (1987), Akt.: İlkkaracan, “*1990’lar Türkiye’sinde Kadın ve Göç*”

- BİBER Çiğdem (2010), “*Das Frauenbild in Saliha Scheinhardt’s Werken*”, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enst. Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, s. 1-85.
- BORA Aksu (2005), “*Kadınların Sınıfı*”, İletişim Yayınları, İstanbul
- BOYACI İsmail (2010), “*Pazarkaya Örneğinde Göçmen Türk Aydınının Kimlik Problemi ve Bu Problemin Çözümü*”, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic; Vol. 5/2s.878-896
- BÜKEN ÖRNEK Nüket (2014), “*8 Mart Dünya Kadınlar Günü İçin*”, Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları ve Araştırma Merkezi (HUKSAM), Ankara
- CAN Adem (2007), “*Toplumsal Birliktelik ve Feminizm*”, Sayı:8, s.35
- CAPORAL Bernard (1982), “*Kemalizmde ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını*”, Türkiye İş Bankası, Kültür Yayınları, Ankara, Akt.: YILMAZ Ahmet, “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e: Kadın Kimliğinin Biçimlendirilmesi”, ÇTTAD, IX/20-21, (2010/Bahar-Güz, s.191-212)
- CHARLESSO Beatrice-Giovanna (2005/2006), “*Sophia von La Roche eine bemerkenswerte Frau im Zeitalter der Aufklaerung und Empfindsamkeit*”, http://www.zagy.de/resources/ecics_169.pdf, (e.t.: 10.04.2014)
- ÇAHA Ömer (1996), “*Sivil Kadın*”, Çev.: Ertan Özensel, Vadi Yayınları, Ankara
- ÇAKIR Mustafa (2002), “*Almanya’daki Çok Kültürlü Ortamlarda Türkçenin Anadili Olarak Kullanımı*”, Anadolu Üniversitesi, s.39-53.
- ÇAKIR Serpil (1996), “*Osmanlı Kadın Hareketi*”, Metis Yayınları, İstanbul
- ÇÜRÜK Deniz (2009), “*Kadın Tarihine Bakış Ve Tarihi Evreleri*”, Sakarya Üniversitesi, Uluslararası-Disiplinlerarası Kadın Çalışmaları Kongresi, Cilt:1, Sakarya, s.320-326
- DANIŞMAN Jülide (2010) , “*Almanya’da Kadın Olmak*”, DW Berlin, Editör: ŞİMŞEK Ayhan, www.dw.de/almanyada-göçmen-kadın-olmak/a-5329623, (e.t.: 08.04.2014)
- DEMİR Zekiye (1997), “*Modern ve Postmodern Feminizm*”, İz Yayınları, İstanbul
- DEUTSCHLAND DERGİSİ (1997), “*Türk-Alman Diyalogu için 16 Proje*”, Frankfurt Societätts Yayınevi Gmbh Şubat, Frankfurt/Almanya
- DUMAN Zeki (2012), “*Aile Kurumu Üzerine Tarihsel Bir Okuma Girişimi ve Muhafazakâr Ideolojinin Aileye Bakışı*”, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, s. 19-51

- DONOVAN Josephine (2007), “*Feminist Teori*” (Çev.: Aksu Bora – Meltem Ağduk Gevrek-Fevziye Sayılan), İletişim Yayınları, İstanbul
- DURAKBAŞI Ayşe (1988), “*Cumhuriyet Dönemi’nde Kadın Kimliğinin Oluşumu*”, Tarih ve Toplum, Sayı: 9, Ankara
- ELİUZ Ülkü (2011), “*Cinsel Kimlik Paniği: Kadın Olmak*”, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/3 Summer 2011, s.221-232
- ESPİN M. Oliva (1999), *Women Crossing Boundaries: The Psychology of Immigration and the Transformations of Sexuality*
- FRISCH, Max (1991), “*Yabancınnın Baskısı*”, Hürriyet Gösteri Max Frisch eki, Sayı: 130, s.14
- GAUSE Ute (2006), “*Der weite Weg ins Pfarramt-Frauen zur Reformationszeit*”, Kirchengeschichte und Genderforschung, Eine Einführung in protestantischer Perspektive, Tübingen, <http://www.luther2017.de/18659/der-weite-weg-ins-pfarramt-frauen-zur-reformationszeit?contid=18565> , (e.t.: 12.12.2013)
- GÖLE Nilüfer (1998), “*Modern Mahrem*”, Metis Yayınları, İstanbul
- GÖLE Nilüfer (1998), “*Modernleşme Bağlamında İslami Kimlik Arayışı*”, Türkiye’de Modernleşme ve Ulusal Kimlik, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul
- HOSTA Nilay (2013), “*Basında Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinin Analizi: Hürriyet, Sabah ve Posta Gazeteleri Örneği (2005-2008)*”, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak. Sosyoloji Bölümü, s. 1830-1850
- İÇLİ G. T. (1994), “*Aile İçi Şiddet: Ankara, İstanbul ve İzmir Örneği*”, Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fak. Dergisi, Cilt: 11, Sayı: 1-2, s. 7-20
- İNAN Rauf (1991), “*Atatürk ve Türk Kadını*”, Tarihte Türk Kadını, Arkın Yayınevi, İstanbul
- İNCİ H. Ülkü (2013), “*Basında Yer Alan Namus Cinayetlerinin Sosyolojik Analizi*”, Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi, Vol.2, No:3, Karabük Üniversitesi, s. 282-296
- IRIGARAY Luce (1979), “*Frauenmarkt*”, Akt.: Das Geschlecht das eins ist. Merve Verlag, Berlin

- İstanbul Ticaret Odası (İTO) (1996), “*Almanya’daki Türk Girişimcileri*”, Yayın No: 1996/39, İstanbul
- KARTAL Bilhan (2002), “*Almanya’da Yaşayan Türk İşçi Ailelerinin Sosyal ve Eğitsel Sorunları Üzerine: Tübingen Örneği*”, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, Cilt:5, Sayı:1, Bahar, Ankara, Akt.: GÜLER Müzeyyen, “Yurt Dışı Göç Ortamında Kadınlar”, Sakarya Üni., Uluslar arası-Disiplinlerarası Kadın Çalışmaları Kongresi, s. 419-428
- Kartal B. (2004), Dış Göç Sürecinde Türk Kadınların Durumu: Almanya’daki Türk Kadın Göçmenler. *Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma Birinci Cilt. 1-4 Mart 2004 Sempozyum Bildiri Metinleri*. İstanbul: Yedi Tepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi
- KAYA Ayhan (2000), “*Berlindeki Küçük İstanbul, Diasporada Kimliğin Oluşumu*”, Buke Yayınları, İstanbul
- KELEŞ Alper (2011), “Yade Kare’nin Eserleri Örneğinde Kültürel Kimlik Sorunu”, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enst., Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, s. 1-130
- “*Kitap Kulesine İki Yıl*” (1987), Almanya Federal Cumhuriyeti ve Türkiye ile İlişkileri, Almanya Büyükelçiliği Basın Bürosu, Ankara, s.33
- KOÇTÜRK Milazım (2008), “*Almanya’ya Göçün Tarihi*”, Die Gaeste, <http://www.diegaste.de/gaste/diegaste-sayi210.html> (e.t.: 09.10.2013)
- KONGAR Emre (1998), “*21. Yüzyılda Türkiye*”, Remzi Yay., İstanbul, Akt.: KIZILER Funda, “Geçmişten Günümüze Türkiye’de ve Batıda Kadın Hareketleri”, Sakarya Üni., Uluslar arası-Disiplinlerarası Kadın Çalışmaları Kongresi, 2009, s. 368-379
- KROKER Ernst (1970), “*Katharina von Bora*”, 11. Aufl., 273 ff., Berlin, Akt.: GAUSE Ute, “*Der weite Weg ins Pfarramt-Frauen zur Reformationszeit*”, Kirchengeschichte und Genderforschung, Eine Einführung in protestantischer Perspektive, 2006, Tübingen, <http://www.luther2017.de/18659/der-weite-weg-ins-pfarramt-frauen-zur-reformationszeit?contid=18565> , (e.t.: 12.12.2013)
- KULİN Ayşe (2004), “*Kardelenler-Çağdaş Türkiye’nin Çağdaş Kızları*”, Remzi Yay., İstanbul, Akt.: KIZILER Funda, “Geçmişten Günümüze Türkiye’de ve Batıda Kadın Hareketleri”, Sakarya Üni., Uluslar arası-Disiplinlerarası kadın Çalışmaları Kongresi, 2009, s. 368-379

- KURT Abdurrahman (1999), “*Osmanlı’da Kadının Sosyo-Ekonomik Durumu*”, Osmanlı Ansiklopedisi, Cilt:5, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 434-449
- KURNAZ Şefika (2011), “*Yenileşme Sürecinde Türk Kadın: 1839-1923*”, Ötügen Yayınları, İstanbul
- KURUYAZICI, Nilüfer, (2001) “*Deutschsprachige Literatur fremdkultureller Autoren und ihr Beitrag zum Fremdverstehen*”, İstanbul Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi 12, İstanbul, s.19-27
- KURUYAZICI Nilüfer (2001), “*Almanya’da Oluşan Yeni Bir Yazının Tartışılması*”, Editörler: KARAKUŞ Mahmut, KURUYAZICI Nilüfer, Gurbeti Vatan Edenler, Almanca Yazan Almanyalı Türkler, Kültür Bakanlığı Yay., 2001, İstanbul, s. 3-35
- KÜÇÜKCAN Talip (1994), “*Avrupa’daki Türk Toplumunun Kimlik Arayışı*”, Diyanet Aylık Dergi, s.45-48.
- LEVY Noemi / TOUMARKİNE Alexandre (2007), “*Osmanlı’da Asayiş Suç ve Ceza 18.-20. Yüzyıllar*”, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul
- MİCHAELSEN Sven (1987), “*Anwaeltin der Sprachlosen*”, Stern Nr.: 15, s. 11
- MİCHEL Andre (1984), “*Feminizm*”, (Çev.: Şirin Tekeli), Kadın Çevresi Yay., İstanbul
- MÜLLER Ulrike (2013), “*Die klugen Frauen von Weimar*”, 1.Auflage, Insel Verlag, Berlin, s.11-20
- NURUAN Mustafa, GÜNEŞ Tacettin, BEDER ŞEN Rahime, GÜNEŞ Sadık, KALAYCI Ahmet Rasim, KAPLAN Mehmet (2005), “*Federal Almanya’da Yaşayan Aile Yapısı ve Sorunları*”, s.6-76
- ORALIŞ, Meral (2001), “*Gurbeti Vatan Edenler*”, Editörler: Mahmut KARAKUŞ, Nilüfer KURUYAZICI, Gurbeti Vatan Edenler, Almanca Yazan Almanyalı Türkler, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001, İstanbul, s. 35-50
- OH Eunkyung (2007), “*Türk Romanlarında Kadın Karakterlerin Diller ve Üslupları*”, Folklor-Edebiyat, C.13, Sayı:50, s. 203-209, Akt.: ELİUZ Ülkü, “*Cinsel Kimlik Paniği:Kadın Olmak*”, Internation Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 6/3, Summer 2011, TURKEY, s.221-232

- ÖZLER E. H. (2007), “*Opera Repertuvarında Kurban Ritielleri*”, (Çevrimiçi), http://www.obarsiv.com/e_voyvoda_0607.html, (e.t.: 12.02.2014)
- PAZARKAYA, Yüksel, (2007), ‘*Almanyalı Türklerin Edebiyatı*’, http://tr.qantara.de/webcom/show_article.php/_c-671/_nr-7/_p-1/i.html, (e.t.:10.10.2013)
- PERŞEMBE, Erkan (2005), “*Almanya’da Türk Kimliği*”, Araştırma Yayınları, İstanbul, s.64-87
- PİLZ Elke (2007), “*Bedeutende Frauen des 18. Jahrhunderts*”, Elf biographische Essays, Velag Königshausen & Neumann, Würzburg
- PORTES Alejandro & RUBEN G. Rumbaut (2006), “*Immigrant America: A Portrait*”, Berkeley ve Los Angeles: University of California Press
- RODED Ruth M. (1999), “*Osmanlı Tarihine Cinsiyet Açısından Bakılması*”, Osmanlı Ansiklopedisi, Cilt: 5, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 418-427
- SALİM Mehmet (2011), “*Almanya’da Göçmen Edebiyatı*”, <http://www.yenihayat.de/kutur/almanya%E2%80%99da-gocmen-edebiyati>, (e.t.: 19.09.2014)
- SARAN Nephana (1975), “*Üniversite Gençliği*”, İstanbul Üniversitesi Edb. Fak. Yayınları, İstanbul
- SARGUT Sölçün (1988), “*Federal Almanya’daki Türk Yazarları*”, Cumhuriyet Kitap, s.19, Akt.: UYANIK Gürsel, “Tartışmaların Odağında Yer Alan Bir Yazın: Göçmen Yazını”, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı: 22, Erzurum, 2003, s.119
- SAVAŞ Mune (2011), “*Karşılaştırmalı Yazınbilim Çerçevesinde Herta Müller, Elke Schmitter, Saliha Scheinhardt ve Feridun Zaimoğlu’nun Birer Eserinde Kadın İmgesine Eleştirel Yaklaşım*”, Çukurova Üni., Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Doktora Tezi) Adana, s. 1-223
- SCHEINHARDT Saliha (1984), “*Drei Zypressen*”, 1.Aufl., Berlin: Express Edition, s. 1-137)
- SPRINTHALL N.A. COLLINS (1975), “*W.A. Adolescent Psychology*”, New York, Rondon House, Aktaran: Adnan Kulaksızoğlu, “Almanya’daki Üçüncü Kuşak Türk Gençlerinin Algıladıkları Anne-Baba Tutumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, M.Ü. Atatürk Eğitim Fak. Eğitim Bilimleri Dergisi, Sayı:21, 2005, s.169-182

- SUĞANLI Mehmet (2003), “*Almanya’da Yaşayan ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’nda Hesabı Bulunan Türklerin Sosyo-Ekonomik Yapısı ve İşçi Dövizleri*”, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü, Ankara, (Uzmanlık Yeterlilik Sınavı)
- ŞAHİN Sedat (2013), “*Almanya’da Ünlü ve Yalnız Bir Şair: Hazan Özdemir*” (A Lonesome Poet in Germany: Hasan Özdemir), Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt:30, Sayı:1, s.239-248
- ŞEN ve Diğerleri (1999), “*Avrupa Türkleri-Federal Almanya ve Diğer AB Ülkelerinde Çalışan Türkleri Ekonomik Gücü*”, Çınar Ofset, İstanbul,
- ŞEN Faruk (1993), “*Türkiye’den Avrupa Toplumuna Göç Hareketleri*”, Önel Yay., s.41
- ŞENGÜL Erhan (2010), “*Türk-Alman İşgücü Göçünün 50. Yıldönümü*”, Ekonomi ve İşdünyası Dergisi, http://www.ekonomize.com/kose-yazilari/Turk_Alman_Isgucu_Gocunun_50._Yildonumu_-150-kose-yazisi.html, (e.t.: 06.03.2014
- ŞENOCAK, Zafer (1986), “*Plädoyer für eine Brückenliteratur*”, Editörler: Irmgrad Ackermann, Harald Weinrich, Eine nicht nur deutsche Literatur, Serie Pieper, München
- TAM (1991), “*Federal Almanya’dan Türkiye’ye Geri Dönüş Yapanlar*”, Essen: ZFT
- TUNCER Hüner (1989), “*Türk Kadınının Geçirdiği Evrimin Tarihçesi ve Bu Günkü Durumu*”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt: VI, Sayı: 16, s.164-166
- TURAN Kadir (1997), “*Almanya’da Türk Olmak*”, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara
- TUŞ Muhittin (1996), “*Osmanlı’da Kadın ve Aile*”, Tarih ve Medeniyet Dergisi, Sayı:26, s. 12-17
- TÜRKDOĞAN O. (1984), “*İkinci Neslin Dramı*”, Orkun Yayınevi, İstanbul
- UNAT - ABADAN Nermin (1979), “*Toplumsal Değişme ve Türk Kadını*”, Türk Toplumunda Kadın, Aktaran: Nermin Abadan Unat, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Ankara, s. 15-43
- UYANIK Gürsel (1990), “*Saliha Scheinhardt’in Öykülerinde Kimlik Problemi*”, Atatürk Üni., Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), s. 1-84

- UYANIK Gürsel (2003), “*Tartışmaların Odağında Yer Alan Bir Yazın: Göçmen Yazını*”, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı: 22, Erzurum, s.113-120
- VATANDAŞ C. (2013), “*Aile ve Şiddet: Türkiye’de Eşlerarası Şiddet*”, 1.Baskı, Ankara, Uyum Ajans
- VELİDEDEOĞLU Hıfzı Veldet (1970), “*Atatürk İlkeleri ve Türk Kadınının Çilesi*”, İzmir
- YALÇIN Cemal (2002), “*Çokkültürcülük Bağlamında Türkiye’den Batı Avrupa Ülkelerine Göç*”, C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi Cilt: 26 No: 1, S.45-60
- YASA İbrahim (1979), “*Yurda Dönen İşçiler ve Toplumsal Değişme*”, TODAİE Yayınları No: 182, Ankara, s. 4-14
- WEINBERGER J. Anton (1986), Literaturpreis für eine türkische Schriftstellerin, “*Und die Frauen weinten Blut*”, Saliha Scheinhardt möchte Mauern abtragen, s.1-2, <http://www.zeit.de/1986/05/und-die-frauen-weinten-blut>, (e.t.: 02.10.2013)
- WOOLF Virginia (2014), “*Kendine Ait Oda*”, Çev.: Suğra Öncü, İletişim Yay.
- Zengin, Dursun (2000), “*Göçmen Edebiyatı'nda Yeni Bir Yazar: Mehmet Kılıç ve "Fühle Dich Wie Zu Hause Adlı Romanı"*”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, C. 40, sayı 2-3, s.103-128.
- ZİCKLER Katharina, <http://www.schuldorf.de/source/projekte/fachbereiche/romantik/source/weltbilder/prinzipien.htm>, (e.t.:05.05.2014)
- www.guncelmeydan.com, 08.03.2008, “8. Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü (e.t.: 14.04.2014)
- <http://www.frauenmediaturm.de/themen-portraets/feministische-pionierinnen/louise-otto-peters/> (e.t.: 28.04.2014)
- <http://frmsinsi.net/showthread.php?t=76236>, e.t.: 05.12.2009
- http://www.schulzeux.de/deutsch/frauen-in-der-romantik_materialsammlung.html, (e.t.: 04.05.2014)

“Almanya’daki Türk’lerden Sitem Var”, <http://www.sondevir.com>, (e.t.: 18.04.2014)

www.kaiserin.de (e.t.: 17.04.2014)

<http://deutschsprachige-literatur.blogspot.com.tr>, (e.t.: 12.2.2014)

<http://www.meinhard.privat.t-online.de/> (e.t.: 01.05.2014)

<http://www.sondevir.com/index.php?aType=haber&ArticleID=33791&q=cindik>
(e.t.: 18.03.2014)

ÖZGEÇMİŞ

Ebru Zarzavatçioğlu 1985 yılında Sakarya'nın Adapazarı ilçesinde dünyaya geldi. İlkokula Adapazarı'nda başlayan Zarzavatçioğlu 1994 yılında ailesiyle Almanya'ya gitti. İlk ve Ortaöğretimini Almanya'nın Baden-Württemberg eyaletine bağlı Ehingen (Donau) adlı şehrinde tamamladı. 2006 yılında Türkiye'ye döndükten iki yıl sonra (2008) İstanbul Üniversitesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde lisans eğitime başlayan Zarzavatçioğlu, 2009 yılında Sakarya Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne yatay geçiş yaptı ve 2012 yılında mezun oldu. 2012 yılında Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda yüksek lisans öğrenimine başlamıştır.